

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXVII. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1897. Február 4.

5. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

A lelkészi illetmények kiegészítése.

A közoktatásügyi miniszter csáktornyai választói előtt tartott beszédében a lelkészek fizetés rendezésére nézve ígéretet tett. Ez az ígéret bennem az elégtelenség kedvetlen érzését gerjesztette.

Azon ígéret szerint, ugyanis, a magyar állam, minekutána most már kezdi érezni, hogy az államoknak nyújt némi nemű támaszt a polgárok vallásossága, »segítségére megy minden történelmi egyházunknak«. Talán, valahára már őszinte lesz a szó, ha ugyan az nem csupán a mostani miniszter szava, melynek kötelező erejét magára nézve egy másik miniszter nem fogja elismerni. Ámbár most erősebb biztosítékot nyújt az a kijelentés, hogy már törvényjavaslat van kidolgozva; még erősebbet az, hogy trónbeszédben ejtett királyi szó is szükségesnek itéli, és elvárja az új országgyűléstől a lelkészek anyagi helyzetének javítását.

A segítség egyik része konkrét formában az lenne, hogy »minden magasabb theologiai intézetet végzett lelkész három év alatt legalább 600, tíz év alatt legalább 800 forint jövedelemmel birjon« az állam pénztárából pótolva, mert a miniszter által kidolgozott törvényjavaslat »a méltányosságig a lelkészi illetmények kiegészítéséről gondoskodik«.

Ez a kiegészítés, és méltányosság az, mely minket ki nem elégíthet. Előbb 600, tíz év alatt 800 forintot ígérni, és méltányosságról beszélni: ez képtelenség. Egy felsőbb theologiai intézetet végzett embernek 600, vagy 800 forintot adni, ez teljességgel nem méltányos. Mert ma egy magasabb képzettségű embernek, egy családnak, melytől a társadalom is, a közélet is vár valamit, még a 800 forint sem elég tisztes megélhetésre, főleg drága városokban. Ez a fizetés csak a 200—400 frttal fizetett lelkészek nyomorának olyan enyhítése, mely talán ugy-

tiz esztendeig a megelégedés nyugalmaát meghozza nekik, hogy aztán újra panaszkodjanak, mert érzik újra a nyomoruságot. Azt inkább elfogadhattuk volna: »Mert az ország ereje nem engedi (ez is keserűen hangzanék ugyan, mikor tudjuk, hogy a budapesti operának, és más egyéb nem fundamentális országos intézménynek évenként jut több, mint a mennyivel a prot. egyházakat egyszer-mindenkorra ki lehetne a nyomorból emelni), egyelőre elégedjenek meg a lelkészek ezzel!«

Ugyanezért, én elégtelen vagyok a kiegészítéssel. A kiegészítés nem fizetés-rendezés. Félrendszabály, mely szünteti egy kissé az anyagi nyomort, de egy csöppet sem azt az erkölcsi nyomoruságot, melybe a keperendszer döntötte, és fogva tartja a reform. papságot. Ez a fizetés-kiegészítés nem fogja visszaadni a lelkipásztort önmagának, társadalmi állásának, emberi méltóságának. E mellett ott maradunk továbbra is a kepezők körmei közt, a hol nincs nyugalom, béke: tehát, nincs érdemleges lelkipásztori működés.

Mert az, hogy még ma is van lelkésznek 200 frt. évi összes jövedelme, ez nyomoruság, anyagi nyomor; az pedig, hogy a keperendszer mellett a gyülekezeti tagoktól kell krajcáronként, orcapirulással beszédnünk összes fizetésünket az utolsó fillérig, másik nyomoruság, erkölcsi nyomor, de a maga nemében nem kisebb, mint amaz, orvoslásának, rendezésének szüksége éppen olyan égető, mint a másiké.

Nincs miért rajzolgatnom, színezzem sötét vonásokkal a kepezés nyomasztó voltát, hiszen, mindenki jobban tudhatja, mint én, a ki csak öt év óta ismerem azt; talán én, mivel illet abban az egyházkerületben, a hol születtem, és növekedtem, soha nem láttam, kinosabban érzem, mint az itt születtek, a kiknél a megszokás, a kényszerült beletörődés, az elfásultság tompítja a kinos érzést; meg aztán, mint egy más alkalommal is

érintettem, olyan rendezetlen viszonyok talán sehol nincsenek az egész egyházkerületben, mint az én ekkleziámban.

A hol, és ez azt hiszem, nem csak nálunk, évről-évre a presbiterium jó akaratára, és bátorságára van bízva annak a megállapítása, hogy ki milyen képét tartozik adni, és a hol a presbiterium által nagy engedékenységgel megállapított fizetési osztályból legalább a fele alsóbbikba akar jutni, s ez akaratát részint rimánkodással, részint ravaszsággal, hazugsággal, letagadással, részint határozott ellenállással, kiviszi; a hol az egyházi hivatalnok, és a gyülekezet tagjai ugyanallanak szemben egymással, vagy mint alkuszok, a kik vásárt csinálnak a bér felett tenyérbe csapkodva, vagy mint ellenségek, a kik egymás ellen kölcsönösen el vannak keseredve; a hol a papot a kepe-hozó ezzel köszönti: »Egy kis bért hoztam, t. úr«, mi pedig tartjuk a vékát, és hallgatunk, ha nem telik meg a zsákból, mert szót tenni, szégyenlünk, vagy mosolygunk fanyar mosolylyal a szóra: »Na, t. ur, ugy-e jól kimértem?« ilyen helyen a kepehordás megkezdésétől úgy félesztendeig, mondhatni, lehetetlenné van téve minden lelkipásztori csendes lélekkel való munkálkodás, részint a mi lelkiállapotunk miatt, mely föl van zaklatva, részint a nép miatt, mely hónapokig nem tudja felejtetni azt a két véka bért. Az ilyen helyzet tarthatatlan. Hiszen, a harangozó, vagy a disznópásztor nincs kitéve annyi megaláztatásnak, mint az, a kinek a faluban első embernek kellene lennie; a kinek mindenek közt legnagyobb tiszteletben kellene részesülnie. Senkinek sincs szüksége annyira a lelki nyugalomra, mint a lelkipásztornak, szenvedők vigasztalójának, üldözöttek bátorítójának, és nincs oly zaklatott élete e világon tán senkinek, mint az erdélyi ref. papnak. Hányszor jutunk oda, hogy jajgatni szeretnénk, de a sokféle ellentétes érzelmektől összefacsarodó szívvél felkacagunk, mint a ki esztét vesztette; azután meg ölbe tesszük kezünket, és fásultan nézzük, mint rohan a világ az erkölcsi romlásba. Nekünk kellene a kerekekbe kapnunk, de gyöngék vagyunk hozzá.

Senkinek nem volna oly nagy szüksége a minden irányban való függetlenségre, mint a papnak, az igazság hirdetőjének, a szegények hivatott barátjának, és nincs e világon tán senki úgy megkötözve kezén-lábán, mint az erdélyi ref. pap. Hányszor kellene kinyújtani kezünket ostor után, hogy azt a gonoszok fölött megsuhogtassuk, de

bizony annak vége a mi arcunkba csapódnék. Olyan helyzetet teremtett a keperendszer, melyből kibontakozást vallásügyi miniszter törvényjavaslata 6—800 frtig leendő fizetés-pótlással, nem nyújt. Itt gyökeres fizetés-rendezésre, egyenesen a kepe eltöröltetésére volna szükség inkább ma, mint holnap.

Ki teheti ezt meg? Kinek van ereje ehhez? Az egész országra nézve az állam, ezen kívül magára az erdélyi egyházkerületre talán püspökünk egymaga is. Ha jól emlékszem, ez előtt két évvel bejelentette volt az egyházkerület közgyűlésének, hogy foglalkozik a kepe-megváltás tervével. Mi pedig már szokva vagyunk ahhoz, hogy a mit egyszer ő kigondol, és illetőleg ki mond, annak meg kell lenni.

A mennyiben azonban hazánk kormánya is bejelentette valahára segítő szándékát, de terve részint nem kielégítő, részint kivitele igen hoszszadalmas (800 frtig tíz év), egyházi főhatóságainak közbe kellene lépniök, és a kormányt más irányba vezetniök, olyanba, a mely kívánatos eredményhez juttatna. Egyházi főhatóságainak egyenesen azt kellene sürgetniök hazánk kormányánál, hogy addig is, míg az 1848. XX-ik tc. értelmében adandó teljes állami ellátás meglenne, adjon az állam olyan segítséget, a mely egyszer mindenkorra megszabadít a kepezés nyomorúságaitól.

Ez lehetséges volna először úgy, hogy az egyházi hivatalnokok illetményeit az állam saját közegeivel szedesse föl az állami adók alakjában, és egyházi fokozatos hatóságaink útján juttassa le az egyházközségekhez. Ezt már régóta sokan mondogatják. De, a mennyiben ezen az úton is megéreznék a prot. egyházak tagjai, hogy egyházi adót mégis csak fizetnek, mert több adójuk van, mint a velük egyforma vagyonnal rendelkező r. kath. polgároknak, és a mennyiben így csak az egyik oldalon, az egyházi hivatalnokok részéről szünnék meg a keserűség, a mi nagy haladás ugyan, de még nem elég: mindenik félt kielégítő megoldási mód lenne másodszor egy államkölcsön.

Az állam olyan kölcsönt adna az egyházkerületnek, mely az egyházakban már meglevő kepeváltási tőkéket a szükségelt összegre kiegészítené. És ez könnyebb volna éppen a mi egyházkerületünkben, melynek talán minden egyházközségében van már kepeváltó alap. A kölcsön kamatait szedné az állam, míg azzal egyszer

a tőke is letörlesztetnék. Kevesebb megterhelés lenne az államra, mint az évenként örök időig adandó segély, előnyösebb a prot. egyházakra, melyek ily módon annyira sem jönnének függésbe az államtól, mint a hogy minden esetre jönnék az évi segély által. A népre ez olyan megterhelés lenne, melyért áldaná az államot, mikor lassankint leszakadna róla az egyházi teher. Teljes segítséget adni az egyházak nyomorusága enyhítésére, az állam részéről méltányos volna, és észszerű önmaga iránt, mert főleg itt, Erdélyben a ref. egyháznak adni, annyi, mint önmagának adni. Itt a reform. egyház fölsegélése egyenesen nemzeti szükség. Ez nem frázis. Ez, mióta Erdélyben lakom, annyira meggyőződésemmé vált, hogy teljes bizonyossággal látom, hogy itt tétlenül nézni a ref. egyház kinos vergődését, egyenesen nemzet ellen való bűn.

Egy pár szó a »Jelentő iver« reviziójához.

Mint ha Teleki József kollégámnak, a »Prot. Közl.« 1895, 52-ik számában, a »Jelentő iver« reviziójára vonatkozó gondolatai saját elmémbe megfogamzott gondolatok volnának. Mint ha az ő siralma, az ő keserve az én siralmam, az én keservem volna. Ugy tetszik nekem, mint ha egyszerre olvastuk volna el a szentírásból ezeket a szavakat: »Kérjétek, és megadatik nektek; keressetek, és találjátok; zörgessetek, és megnyitják, mert mindenki, a ki kér, kap, és a ki keres, talál, s a zörgetőnek megnyitják.« Mert, hogyha a papok fizetésének fölemelése, minden revízió nélkül, a »Jelentő iver« szerint fognak történni az állam által: én is száz, meg száz kollégámmal sirhatok, kesereghetek; akkor az én egyházam is száz, meg száz egyházzal, ki tudja meddig, átkozhatja azokat, a kik elköveték a hibát.

Az én keservem, azonban, nagyobb, mint a Teleki kollégám keserve, mert ő csak 130—140 frtot sirat, de én, hogyha az állam a többi kollégám fizetését 800 forintra emeli föl, ki sem merem mondani, siratni fogok 500 frtot. Ötszáz frtot! Milyen sok pénz egy éhező, didergő, rongyos családnak! Milyen fájdalmas, hirdetni az úr igéjét ezen összeg nélkül azoknak, a kik ezen szavakkal bocsáttattak el: »Elmenvén, predikáljatok, mondván: elközelített a mennyeknek országa.« »És a ki titeket be nem fogad, sem pedig beszédeket nem hallgatja, kimenvén abból a házból, vagy városból, lábaitoknak porát is verjétek le!« Milyen boldogság lehet, predikálni, hirdetni az isten igéjét azzal az összeggel!

Ugy van! Éppen 500 frtot veszítenék el. Mert a mig fizetésem a valóságban alig közelíti meg a 300 forintot, ezt is arasszal mérve, a »Jelentő iver« szerint meggyen 831 frt. 27 kr.

Meg vagyok győződve, hogy a kik a bethfalvi papi fizetést közelebbről nem ismerik, azt mondják, állításom alaptalan. Hadd, álljon itt fizetésem a maga valóságában,

és az beszéljen. Huszonnyolc hl. törökbúza, melynek értéke 84 frt. Tizenhat hl. elegybúza, melynek értéke 48 frt. Huszonnégy szekér fa, értéke 24 frt. 100 frt. a törlesztési kölcsönbűl; egy pátronustól 25 frt. értékű gabona, 1 frt. 40 kr. oszpora, 5 frt. 60 kr. kamat, és a kán. porc. kat. jövedelme 12 frt. Összesen: 300 o. é. frt. A »Jelentő iver« szerint pedig 831 frt. 27 kr. Az 531 frt. 27 kr. különbség milyen nagy summa! Hisz, sokkal szivesebben elfogadnám a »Jelentő-iver«-ben feltüntetett, de a valóságban meg nem levő összeget, mint a mennyit tényleg kapok. Hol van itt a baj, hol van itt a tévedés? Megmondom: a »kréta körül«. A kiküldött bizottság, a beszolgáló lelkésszel, mert én még akkor nem voltam itt, a papi földeken termett búzát, törökbúzát megkésztetve csak nem számította tévedésbűl a képéhez, és úgy vette a termény értéket 592 kor. 14 fillérre; ezen kívül, a kán. porció haszonélvezeti becsértéke helyett vette a földek eladási becsértéket 770 koronára, a mi csak úgy képezne fizetésemet, hogy ha azokat minden évben eladhatnám, és zsebre tehetném az árakat, a mi nem lehetséges. Mert ugyan, kérdezem, lehet-e annak a vagyonnak haszonélvezeti becsértékét 770 koronában állapítani meg, melynek évi kat. tiszta jövedelme csak 12 frt? Nem, határozottan nem. Ezen kívül, régi szokás szerint, a lelkész tartozik minden évben 12 kal. búzát, 6 szekér fát, 184 hl. törökbúzát a tanítónak átengedni, melynek értéke a díjlevél szerint, 26 frt. 80 kr. mely összeg mind a papi, mind a tanítói díjlevélbe föl van véve. Ezt le kellett volna vonni a termény értékéből, mert a lelkész soha sem élvezi; ez csak a papiroson töltelék.

Ilyenek, és ezekhez hasonló hibák követték el a »Jelentő iver« kitöltése alkalmával nem csak az én községemben, hanem határozottan állíthatom, hogy a legtöbb negyedik, és harmadik oszt. egyházban, mert a kiküldött bizottságnak nem volt adva semmi utasítás, hogy miért történik a fölvétel, a bizottság pedig olyan bizonytalanul bolyongott, mint sik tengeren a hajós, iránytű, és evező nélkül. Itt, az én szomszédságomban, tizenöt kilométer távolságban, több, mint öt lelkész panaszkodik a téves, hibás fölvételekért. Hát mennyi ilyen lehet az egész területünkben?

Az nem lehet, azt nem akarom hinni, hogy a lelkési fizetések kiegészítése után is, ismét csak a legszegényebb egyházak, s azoknak lelkészei legyenek megölve, a mások által elkövetett hibákért. Valóban, a mások hibáiért. Mert hány lelkész van olyan, kik a »Jelentő iver« kitöltésekor nem voltak abban az egyházban, a hol elkövetett a vétség, s a mikor elfoglalták új állomásukat, akkor vették észre a tévedést, de már akkor a bajon nem lehetett segíteni. Én is éppen így jártam. 1894, szept. 13-án a bethfalvi ev. ref. egyházközségben megállapított a »Jelentő iver« szerint a lelkési fizetés, s ugyan azon év okt. 4-én, tehát egy hónappal később, elfoglaltam ugyan ezt az állomást, és mekkora volt meglepetésem, midőn megvizsgáltam, hogy fizetésem a valóságban alig mehet föl 300 fortra, s a »Jelentő-iver«-ben van 831 frt. 27 kr. Ennél fogva engemet az a vád sem illethet: miért engedtem, hogy a bizottság olyan magasra vegye föl? És így, hogy ha nem hibáztam,

nem is vétkeztem: bűnhődnöm sem szabad, vagyis, az apa hibájáért nem szabad lakoltatni a fiut, vagy a fiu vétkeért az apát, mert ez nagyon különös lenne művelt századunk utolsó felében. Pedig már is szenvedek, lakolok; pedig most is iszom a hibásan fölvetett »Jelentő iv« keserű levét, mert a míg az orsz. özv. árvatárba évenként három éven keresztül kellene fizetni 23—25 forintot, addig 30 frton felül fizetek; itt mellékesen megemlítem, hogy a földek haszonélvezeti becsértékét lehoztuk későbbben 200 koronára, tehát 15—18 frt. többletet. Ez is pénz egy éhező, nélkülöző, szegény papi családnak, hátha még ehhez találna járulni 500 frt. elvesztése: akkor elmehetnék a »kolduló ev. pap«-pal koldulni; akkor elmondhatnám a siralmas Jeremiással: »Én vagyok a sanyaruság-látott ember«. »Beöltött engem sok keserűséggel, megrészegített engem méreggel.« »Hakiáltok, és rikoltok is, bedugta füleit az én imádságomra; akkor egy sovány, vézna testrűl két bőr lenne lehuzva.

Egy szóval, nem lehet a »Jelentő-ivek«-et revízió nélkül hagyni, mert azokban nagyon sok hiba, nagyon sok tévedés van becsuszva. Hogyha a papi fizetések felemelése alkalmával azok el nem enyésznek, száz meg száz lelkész fog ismét családjával nyomorogni, éhezni, ezer meg ezer ajak fogja átokkal illetni azokat, a kik hibások lesznek; száz meg száz egyház fog vezér nélkül maradni, mert minden lelkész olyan egyházba fog sietni, a hol a fizetés nem a papíron, hanem a valóságban lesz 600, vagy 800 frt. vagy ha a szerencse nem kedvez, időnap előtt a fájdalom, a bánat fogja megölni őket és az így megüresedett egyházak hosszasan, vagy örökre üresek maradnak. Hogy ha az 1894-ben felvett »Jelentő-ivek« alapján történnék a fizetésünk fölemelése: kinevetne a világ minket, ref. papokat, kigunyolnának a más felekezetűek, örvidenének ellenségeink, bünt követnének el saját magunk ellen; akkor hasonlók lennénk azokhoz a haldoklókhöz, kiket egy darab kenyérrel még vissza lehetne adni az ővéiknek, de maguktól ellökik az oda nyújtott kenyeret.

Ne szerénykedjünk, hanem vegyük el azt, a mi jogosan, igazságos, fáradságos, terhes munkáinkért megillet; ne fogjuk önként magunkra a roszt, hogy mi nem a helyes, igazságos uton járnánk, talán célzatos, hamis összeírásokat készítenénk. Hisz elég rosszat fognak ránk ellenségeink, eleget kell szenvednünk ostorcsapást, arculverést, meggyaláztatást; pedig mi vagyunk a világnak világosságai, és mi vagyunk a földnek savai. Hát, mi követnők el, tudva, az igazságtalanságot, kiknek az mondatott: »Ugy fényljék a ti világosságotok az emberek előtt, hogy lássák a ti jó cselekedeteiteket és dicsőítsék a ti mennyei atyákat!« Ne szerénykedjünk, hanem vegyük a »Jelentő-iv«-et revízió alá, töröljük abból, a mi nem oda való, ne vegyük a földek haszonélvezeti becsértékét, hanem a kat. tiszta jövedelmét, ne adjunk a terménynek olyan magas árt, a mely némely helyen soha sem fordul elő, üssük le belőle a kitakarítást, és egyéb kiadásokat, melyek a fizetésünket nem képezik. Ez volna a helyes, igazságos eljárás, melylyel sem az államot, sem magunkat nem csalnók meg.

Azonban, ne aggódjunk, ne sirjunk előre. Remél-

jünk, vigasztalódjunk; mert fizetésünk felemelése valószínűleg vagy úgy történik, a mi leghelyesebb volna, mint a felekezeti tanítóké, hogy a világi képviselő előtt új díj-levél fog felvételni, vagy a »Jelentő-iv« szerint. Az első esetben sebeink orvosolva lesznek, mert fizetésünket a maga valóságában állapíthatjuk meg; a második esetben szintén remélünk, bizzunk, mert ott van egyházkerületünknek hatalmas oszlopa; ott van püspökünk, a ki nagyon jól tudja, mi nélkül szűkölködünk; itt is meg fogja a helyes, és egyenes utat találni, a hibákat elenyésztetni, az aggodalmakat eloszlatni; nem fogja engedni, hogy kerületében száz, meg száz lelkész szenvedjen, száz meg száz egyház szerencsétlenül járjon, hanem meggyógyítja a sebeket, letörli a könyveket, mert »a jó ember az ő szívének jó kincséből hoz elő jókat«. És ha így lesz: hatalmas alkotásai ismét egygyel szaporodni fognak.

Benedek Pál,
bethfalvi ev. ref. lelkész.

Az egyházmegyékből.

A sepsi egyházmegye Papi Értekezlete.

Sepsi egyházmegyénk Papi Értekezletének elnöke, tisz. Révay Pál, sepsi-szentgyörgyi lelkész aa. látva, és szomorúan tapasztalva, hogy mult évi október 31-ike óta, a Papi Értekezletnek egy tagja sem vette magának azt a fáradságot, hogy az akkor tartott milleniumi Papi Értekezlet lefolyásáról becses lapjába tudósítást írjon, engemet szólított föl, hogy kettős ünnep-szentelésünkről, habár ily későn is, egy rövidke tudósítást írjak, nehogy azt higgyék a mi Papi Értekezletünkről, hogy meghalt, hogy semmit sem dolgozik, holott »az aratásra való gabona, bizony nagyon sok«.

A »milleniumi« Papi Értekezleten jelen volt huszonegy papi és számos világi egyén, utóbbiak között ott volt, mint mindig, egyházmegyénk nagybuzgalmu főgondnoka, Ujvárossy József aa. is. Mondhatni, hogy szép számmal gyűltünk össze az uzoni virágzó egyházköztség minta iskolájának nagy termébe, holott kilenc órákor tisz. Révay Pál elnök aa. az értekezletet emelkedett szellemű a kettős ünnepnek megfelelő tartalmu beszéddel nyitotta meg, melyet éljenzéssel jutalmaztunk. A megállapított tárgysorozat rendjén, tisz. Miklós Géza, sepsi-szentgyörgyi gimnáziumi vallás tanár aa. olvasta fel »A genfi reformáció és annak hatása« c. értekezését, melyben felmutatja Kálvin hitrendszerét s kimutatja, hogy e rendszert a nagy reformátor mennyire át tudta vinni és megvalósítani a gyakorlati életben, presbiteri rendszerben. Szerencsésen össze tudta egyeztetni a jó egyháztagot a jó állampolgárral, s megtalálta a formát, melyben egyház és állam összhangban legyenek. Megemlíti értekező a papi kongregációt, mely ma Papi Értekezlet. Inkább szeretné, ha egyházi értekezlet volna, melyen világiak is jelen lennének. A Papi Értekezletek haszna csak akkor lenne valódi, ha összejöveteleink vallásos egyéneket nevelhetnének. Értekezletünk felolvasónak köszönetét nyilvánította. Bírálatra kivette, hogy eszmét cseréljen, uzoni lelkész, tisz. Pünkösti Ferenc aa.

Ezután Zsigmond Károly, hosszúfalusi körlelkész olvasta fel a kettős ünnepnek megfelelő értekezését, melynek címe: »A protestantizmus hatása a magyar nemzet haladására.« Értekező kimutatja azt a nagy, áldásos hatást,

melyet általában a protestantizmus, s főleg éppen a Kálvinizmus hazánk, nemzetünk fejlődésére, újjászületésére gyakorolt a nemzeti nyelv művelése és terjesztése, a népnevelés felkarolása, iskolák, főiskolák, könyvnyomdák létesítése, a tudományok művelése, a nemzeti irodalom megteremtése, az élet minden viszonyának megtermékenyítése, megszentelése és századokon keresztül a nemzeti alkotmány, a lelkiismereti, és politikai szabadság érdekében kifejtett hősi küzdelmei, szenvedései, áldozatai, szóval: a szabadelvű nemzeti politikai megteremtése által. Állítja, hogy Magyarország azt, hogy a műveltségnek, a felvilágosításnak, a szabad eszméknek, és alkotásoknak azon a színvonalán áll, melyet az ezeréves, ünneplő magyar nemzet ma fölmutat: azt első sorban a protestantizmusnak köszönheti Isten után. »Értekezletünk a nagy figyelemmel hallgatott értekezésért íróinak és felolvasónak elismerését nyilvánította.

Ezután testületileg a templomba vonultunk, a hol a gyülekezet, és az uzoni egyházi dalárda éneke után, tiszt. Pünkösti Ferenc, helybeli lelkész aa. mondott buzgó imádságot; Péchy Árpád, brassói lelkész pedig Ésaías 49. 8. alapján alkalmi beszédet. Az istentiszteletet a himnusz elénkelésével zárta be a gyülekezet

Istentisztelet után az értekezlet folytatást nyervén, az istentiszteleten közreműködött két lelkész társunknak jegyzőkönyvileg köszönetünket fejeztük ki. Még csak pénztáros tette meg jelentését, s ezzel az értekezés befejezést nyert.

Értekezlet után, testületileg, ngs. Ujvárossy József, e. m. főgondnok aa. lakására vonultunk, a hol akkor még helyettes esperes Vén Mihály aa. az egyházmegye papsága nevében melegen üdvözölte érdemes főgondnokunkat, azon alkalomból, hogy hazafias érdemei méltánylásául kir. tanácsosi címmel lett, legmagasabb helyről, kitüntetve. Főgondnok úr meghatottan válaszolt és mondott köszönetet egyházmegyénk papi testületének a szeretetteljes gratulációért.

Tisztelgés után, főgondnok aa. vezetése alatt az »Unió« vendégfogadóba mentünk a fehér asztal mellé, hol a lelkes felkészítésekben, természetesen, nem volt hiány. Ebéd után azon fölemelő tudattal vettünk búcsút egymástól, hogy mi e napot istennek és ezeréves drága hazánk szenteltük. Vajha, életünk minden napját, e két legnagyobb, legszentebb eszményünknek: a mi mennyei Atyánk-, és a mi földi közös édes anyánk imádságának, lángoló szeretetének szentelnők!

y.

TÁRCA.

Keresztyén erkölestan.

(Kérdésekben, és feleletekben. Református népiskolák felső osztályai számára írta *Németh Sándor*, sz.-udvarhelyi s.-lelkész. Ára 30 fillér. Az udvarhelyi ev. ref. egyházmegye elfogadott tankönyve.)

Egy harminc oldalból álló, kemény táblájú, vászonba kötött, elemi népiskolai vallás erkölcsi kézikönyv. A mily szerény a kis füzet megjelenésében, éppen olyan fontos az ügy, melynek szolgálni óhajt, s így figyelmünkre, s komoly bírálatunkra annyira érdemes, mint bármely kötetekre menő tudományos munka. Hiszen, híveink vallásossága, egyházasága, protestáns gondolkozása, és érzülete tagadhatatlanul első sorban a népiskolai vallás-tanítástól, és vallásos neveléstől függ. Olyan híveink lesznek, a milyeneket nevelünk. A vallás-tanítási kézikönyvek első sorban e szempontból ítélendők meg.

Nem kisebb fontossága a kézikönyv rendszere, módszere, és feldolgozott anyaga. Valljuk meg, ez az, a mi a tankönyv-írást mesterségből művészetté teszi. Hogy ebből a szűk keretből is kilássék a szerző álláspontja az illető tudomány tudományos problémáival szemben; hogy észre vehető legyen az illető tudomány kapcsolata, viszonya a szomszédos tudományokkal; hogy a legmélyebb alapokra menjen vissza, s minden részből kiérezzék az azzal való kapcsolat; hogy ki tudja választani azt, a mi a tudományban, és a növendékek viszonyaihoz mérten a fő, és nélkülözhetetlen, s mellőzni, a mi mellékes, s hogy módszere megfeleljen a növendékek nem csak értelmi, hanem egész lelki élete fejlettségének, és a rendszer magából a tudomány felfogásából nőjön ki, s ne csak mint egy ráma tartsa össze a különben széthúzó tartalmat.

Vegyük e szempontok szerint bírálat alá.

Nekem e munka ellen, ezen formában, rendkívül fontos elvi kifogásaim vannak. Első sorban az ellen, hogy a mint a munka külön megjelenése is mutatja, s a mint az »Előszó«-ból kitűnik, szerző már a népiskolában külön kívánja

taníttatni a ker. hittant, és erkölestant. Mert habár teljesen értem, hogy a tudományban ott is, hol a vallás jogosultságát kerekén megtagadják, ott is, hol egy, vagy más formában elismerik, külön, önálló, és független erkölcsiségről, s ennek megfelelő külön erkölcstanról beszélnek; s ha a tudomány szempontjából nem csak értem, de helyeslem, és nélkülözhetetlennek tartom, hogy még a keresztyén teológiai tudományok közt is külön előadás, és külön studium tárgyát képezze a hittan mellett az erkölcstan: de, föltétlenül helytelenítem e különválasztást ott, a hol nem a tudomány tudományos tárgyalásáról, hanem a »keresztyén vallás« tanításáról, keresztyén vallásos nevelésről van szó, mely eo ipso, mert a keresztyénség épp úgy vallás, mint erkölcs, nem lehet más, mint egységes vallás-erkölcsi. Ugyanezen elvi kifogásom nyer kifejezést abban, midőn szerzőt arra figyelmeztetem, hogy munkájában sehol sem látom érvényesítve azt az ősz és állandó keresztyén igazságot, mely szerint különbség van a farizeusi, és keresztyén erkölcsiség között, vagy a mint ez később dogmatikai kifejezést nyert; a pogányok »polgári« erénye (Augustinus) szerint »fénylő bűnök« és a »keresztyén« erény között; azaz, hogy igazi erkölcsi életről csak az újjá születés után lehet beszélni. A »Bevezetés« első, és harmadik kérdései sejtetnek ugyan valami effélet, de kifejezésre egyáltalán nem juttatják. Nem is juttathatják ebben a formában, hanem egyes-egyedül csak úgy, ha a hit- és erkölcstan kéz-kezet fogva, halad a keresztyén ember lelke, és élete leírásában. »Szívből fakadnak az élet cselekedetei!« S ez alapon a népiskolai vallástanításnál én föltétlenül azt tartom helyesnek, a mit Nietzsche, bár kellőleg nem igazolva, még a tudományos előadásnál is kíván, hogy a ker. hitélet, és erkölcsi élet leírása együtt adassék. Sem nem hittan, sem nem erkölestan, hanem »Keresztyén vallás«.

A másik hasonlóan elvi jelentőségű kérdés szorosan összefügg ezzel. Szerző a keresztyén erkölcsi életet nem

fogta föl a maga legmélyebb jellemében, mint az istenfuságnak, az újjászületett embernek önként jövő eljárását, s ebből következik, hogy a ker. erkölcsiséget kizárólag »kötelesség«-nek fogja fel, és sem az erkölcsi élet végcéljáról, legfőbb jó, sem annak megvalósítására szükséges személyes erőforrásról, erény, még csak meg sem emlékezik.

Hogy az igazi keresztyén erkölcsiség is a Jézus Krisztus közvetítésének eredménye, így nem juthat kifejezésre, hanem a helyett egészen külsőlegesen felsorol három »kötelességet« a Krisztus iránt kötelességünk hinni: (mintha a protestáns hitet kötelesség képpen lehetne valakinek nyakába varni!), hogy ő isten fia, közbejáró, és szabadító.

Végzetes hiba, a mi az eddigiekkel szorosan összefügg, hogy a mint nem tudta visszavinni az erkölcsiséget legvégső objektív alapjára: istenre, nem viszi vissza szubjektív alapjára sem: a lelkiismeretre. Hiányzik belőle az, a mit a tudományos erkölcsstan a heteronom erkölcsiséggel szemben autonom erkölcsiségnak nevez, a hol az erkölcsi cselekedetek nem a külső törvény parancsolatainak teljesítései, hanem saját belső törvényünk, lelkiismeretünk kifolyásai. Végzetes hibának mondtam azt, s azt hiszem, méltán. Hiszen, korunkban már minden vonalon ott állanak az elutasíthatatlan kérdések: miért, minő alapon? Minő joggal? Oda állítom az erkölcsi törvényeket, s követelem azoknak, mint isten akaratának, parancsolatainak teljesítését; azt kérdik azonnal: honnan tudod, hogy ez az isten akarja? Kinek mondta meg, s hogyan? Erre pedig felelet kell, s kielégítő felelet más nincsen, mint ez: nekem, neked, és mindenkinek az ő szent fia, az Ur Jézus által adott kijelentésében, az általa megszentelt lelkiismeretben. Hol kínálkozik ennek a nép által közönségesen úgy nevezett »Isten szavának«, a lelkiismeretnek érvényesítése, és a tanításban való érvényesítése inkább, mint itt? S ha Schenkel oly nagyra becsülte, hogy az egész keresztyén vallásos tudat, tehát a hit- és erkölcsi tudat közös forrásának tekinti, s mint ilyent, magának a tudományos tárgyalásnak is alapjává teszi: mennyivel több joggal követelhetjük ezt a népszerű előadásban, és specialiter éppen az erkölcsi élet tárgyalásánál? De, szerző nem csak, hogy ezt nem teszi, hanem egész erkölcsi tudatában a »lelkiismeret« szó még csak elő sem fordul: ez mutatja, hogy mily kevésbé gondolta át író az egész dolgot, a maga igazi mélységében.

A kis mű egyébiránt egy rövid, »Bevezetés«-ből és három »Szakasz«-ból áll: Isten, önmagunk, és felebarátaink iránti kötelességek; a két utóbbiban külön a test, és lélek iránti kötelességekről, s az utóbbiban még ehhez a »Különös kötelességek. Tagadhatatlan, és ez a munka fő érdeme, hogy írójának finom tapintata, és kellő érzéke van az iránt, hogy mi, és mennyiben adandó a falusi gyermekeknek; hogy állandóan szem előtt tartja az ő körülményeiket, és életviszonyaikat, s mindazokra kiterjedni törekszik, tán még igen részletesen. »Különös kötelességek« ben. De ez nem baj. Hanem, igenis egy másik, a mit író munkája különös előnyének tekint s »egyszerű nyelvezet«-nek nevez. Tagadhatatlan, hogy ez minden népiskolai tankönyv formai főkélléke, s hogy szerző ezt eléggé elérte; de nekem úgy tetszik, túlságosan is. Az »egyszerűség«-ből »szárazság« lett, e minden kérdésekben, és feleletekben írott »Káté« eredendő bűne. Nincs benne semmi vonzó, megragadó,

felmelegítő. Leszáll ugyan a gyermek eszéhez, de nem mélyed el érzélem világába; nem tudja felmelegíteni, buzdítani némes elhatározásra. Tudja, mi a törvény, a kötelesség; de csak azért, hogy megtudja, mit, s mennyit vétkezett; mert hiányzik a kötelesség betöltéséhez szükséges erő, az erény, a magával ragadó szeretet megnyilatkozása. Azért e munka is kevésbé érte el célját: »gyengíteni a támadásokat, melyekkel lépten-nyomon illetik népiskolai vallásitanításunk módszerét, és vallás tanítási kézikönyveinket. Sőt, e legutolsó pontban újra, és hatalmasabban kihívja a Sokratika elleni bírálatot, a mely ugyan megkönynyíti a feleletet a gyermek részéről, különösen a kérdések, és feleletek ilyen összeállítása mellett (14 lap, 23 kérdés): »Nincsen-e szükségünk szorgalmas munkára, hogy testi életünket fentarhassuk? Felelet: Hogy testi életünket fentarhassuk, szükséges, hogy szorgalmasan munkálkodjunk«; de az öntudatos felfogásnak, értelmes gondolkodásnak, gondolkozva elsajátításnak határozottan akadálya, sőt a gondolkodás ellustulásának eszköze.

A keresztyénség vallás-erkölcsi tartalmának, mely első sorban kedély, és érzület, létrehozásában, felkeltésében, meggyökereztetésében, minden fokon első rendű szerepe van az érzelmi, érületi hatásnak, de százszor inkább éppen a népiskolai vallásitanításban! Ezzel kell megpróbálkozni. Ne ragaszkodjunk felette a kérdésekhez, és feleletekhez, hanem próbáljuk meg, felhasználni azt a páratlan egyszerűségű, világosságu, s mégis oly megragadó, szívreható bibliai anyagot, a melyet első sorban Jézus tanításai nyújtanak, s igyekezzünk, azokhoz kapcsolni a mai életviszonyokat is felölelő vallásitanítást. Talán, kevésbé folyékony lesz az iskolai felelet, de több a keresztyén vallásosság.

A kívánalmakat, melyeknek szempontjából bíráltam e kis művet, lesznek talán, kik igen magasnak fogják tartani. De minél magasabb a cél, annál erősebben fogunk törekedni annak elérésére. Óhajtom, hogy a szerző, ki nekem régi barátom, ebben lássa részemről a személye, és munkája iránt nyilvánuló »jóindulatot«, s azt az »igazságot«, melyet a 43-ik kérdésben kötelességünkkel tesz, de a melyet én a német »Wahrhaftigkeit«, ezen fordítása helyett szívesebben mondanék »egyenest lelkiségnek«.

Még csak egyet. Nem tudom, hogy mit jelent az, hogy »Az udvarhelyi ref. egyházmegye elfogadott tankönyve«. Ha jól tudom, nálunk az efféle eddig szokatlan volt. Annyit látok, hogy szerzőre nézve a kiadást ez tette lehetővé: ez jó hatása. De a magam részéről nem örvidenék rajta, ha akár a tanítók szabad választását, akár a tankönyvek használatát korlátozná. Hiszem, hogy ez »elfogadott« itt nem egyéb, mint a maga részéről »ajánlott«. De még így sem hallgathatom el azon megjegyzésem, hogy a tankönyvek szabad versenye nálunk eddig még ilyen fajta szelíd protekciók által sem volt befolyásolva, s nagyon óhajtható, hogy ez után se legyen. S ha már a műnek ily »ajánló« titulussal való ellátása némelyik szerzőnek érdekében áll: akkor is helyesebb volna, hogy ha a hivatalos természetű egyházmegye az ilyen bizonyítványok kiállítását a »Papi Értekezletek«-re bizza, a melyeknek ugyanis hivatásszerűen kell, hogy az ilyen kérdésekkel foglalkozzanak.

Nagy Károly,
theol. tanár.

Felhívás előfizetésre.

M. Protestáns Irodalmi Társaságunk immár 8-ik éve működik az evangéliumi keresztyén irodalom felvirágoztatásán, mint részint tudományos havi folyóirata (»Protestáns Szemle«, eddig nyolc évf.) és tudományos könyvkiadványai (eddig nyolc kötet), részint népies vallásos füzetkék (»Köszorú«, eddig 30 füzet) közrebocsátása által igyekszik a neki adott erő mértéke szerint elérni. Mindezeket a kiadványokat évi tagdíj fejében szoktuk a tagoknak megküldeni.

Most azonban többoldalú irodalmi szükségünk, s a változott idők növekvő igényei arra az elhatározásra birták Társaságunk igazgató-választmányát, hogy eddigi kiadványai mellé egy újabb sorozatot csatoljon, melyben »Házi Kincstár« közös cím alatt oly hitelesítő, és hitvédő keresztyén könyveket bocsásson ki, melyek a művelt közönség igényeit is kielégítsék. E könyvsorozat, melyben évenként legalább egy-egy munka jelennek meg, főként azt tartja szem előtt, hogy az evangéliumi keresztyén hitéletet szilárdítsa, keresztyén erkölcsiséget nemesítse, s a nagyszámu hitsorvasztó, és erkölcszlátó századvégi irodalmi termékek romboló hatását a krisztusi keresztyénség nemes erőivel ellensúlyozza.

E nagyjövőjű könyvsorozat első kötetét Szász Károly, dunamelléki püspök urnak Miller után angolból átdolgozott kitűnő művét voltunk szerencsések megnyerni, mely

Csendes Órák

(Silent Times)

cím alatt Tompa M. »Olajág«-ához hasonló gyönyörű vallásos elmélkedéseket, és keresztyén tanításokat tartalmaz, erőteljes evangéliumi szellemben, és szindús költői nyelvezetben. Tartalma mindenekelőtt Krisztussal való társalkodásunk, és egyesülésünk, családi bensőségünk, és viszonyaink, keresztyéni szeretetből folyó jótekonyság s kölcsönös támogatás, és segély, a magunk irányában való önbirálat, s a nemes elhatározások, egy szóval, hitbeli gyarapodásunk, s erkölcsi életünk magasabb feladatai körül forog.

A »Házi Kincstár« I. kötetétől szánt »Csendes Órák« nem társasági tagdíj fejében, hanem külön előfizetés mellett jelenik meg, minthogy Társaságunk anyagi ereje újabb kiadvány-sorozatot nem bírta meg. De hiszszük, hogy vállalatunkat mind a Társaság tagjai, mind általában a művelt keresztyén hitsorsosok buzgón felkarolják, mert meg vagyunk győződve róla, hogy az ily hitelesítő keresztyén iratok hézagot pótolnak irodalmunkban, s régen érzett szükségét elégítenek ki. Sajnosan tapasztaljuk, hogy egy pár szép imakönyven kívül ünnepi, név- és születési, s konfirmációi ajándékul, vagy emlékül alig tudunk mit ajánlani műveltjeink lelki épülésére. Különösen a művelt keresztyén nők támogatását kérjük e vállalatunkhoz, melybe a külföldi, és hazai keresztyén írók vallásos remekeit szeretnénk a családok igazi lelki, és házi kincstáraként idővel összegyűjtögetni.

A »Csendes Órák«, ha kellő számu előfizető jelentkezik, 1897 szeptemberében fog megjelenni, mintegy 12—13 ivnyi terjedelemben, kétféle csinos kiállításban, és kötésben. Egyszerűbb papirosra nyomott csinos kötésű példány ára 1 frt; finom velinpapírra nyomva, és diszes kötésben 2 frt. Az előfizetési pénzek az 1897. évi április végéig postautalványon Hornyánszky Viktor úrhoz, Társaságunk főbizományosához, Budapestre (Akadémia bérháza) küldendők. Gyűjtőknek 10 előfizető után egy tiszteletpéldányt adunk.

A M. P. Irodalmi Társaság választmányának 1896. november 17-iki üléséből.

Budapest, 1896, december havában.

Gyurátz Ferenc,
ev. püspök, elnök.

Hegedüs Sándor,
orsz. képviselő, másodelnök.

Szöts Farkas,
theol. tanár, mint titkár.

Különfélék.

== **Főtiszt. Szász Domokos, püspök aa. egy pár** heti Budapesten való tartzkodása után, haza érkezett.

== **Örömmel emlékszünk meg arról a szép** ünnepélyességről, mely jan. 24-én folyt le szilágy-szolnoki egyházmegyénkben fekvő sarmasági egyházunkban, holott ujonnan választott papja, Farkas Sándor iktatott be szép, fölemelő hivatalába. Híszük, tudjuk, hogy ez a nap elfeledhetetlen lesz úgy az egyház, mint ifjú lelkészársunk életében, mert nyomai meg fognak látszani, meg kell hogy láttassanak a jövő ember-öltöken. És ha visszaemlékezünk a mi negyven év előtti beiktatásunkra, úgy szeretnők oda sugni ifjú barátunknak: megemlékezzél (hogy e napon) vetted el javaidat. (Luk. 16. 25.) Ha e javakból egy morzsányi elpazéroltatik, rettenetes lesz az ítélet; ha pedig kamatokat fog hajtani, dicsőségére lesz isten országának, és az erkölcsi világrendnek. Farkas Sándor nem szűkölködik talentumokban, sőt költői hangulatokban: sem: annál nagyobb a felelősség; annál inkább kell, hogy érezze a rábízott szolgálat súlyát, fontosságát. Egyfelől dicsőség, tisztelet, szeretet, halhatatlanság; túlfelől... A szó elakad ajkunkon. Jaj annak a papnak, kit az ur nem talál ébren az ő állásán! Egyébiránt, az ünnepélyen tényleges részt vett Viski Pál, esperes, Kovács Albert, sz.-nagyfalusi pap, és természetesen, a beiktatott lelkész, az egyházközség apraja-nagyja, az érdeklődő vidék, sokan az egyházmegyei papok közül, ismerősök, barátok. Az a vasárnap elmúlt. Beállottak a hétköznapiak, a munka ideje, és a ki nem munkálkodik, ne is egyék.

== **Zsoboki paptársunk, és az egyház javára** újabban vettünk vajda-kamarási pap, Pergő Mártontól 4 frt. 22 krt. mely összeg a paptól, és hiveitől begyűlt gabona pénzértéke. Ez összegecskének fele a lelkész javára esik; másik felével a számadó gondnok kenyeret vesz az urasztalára, hogy mindenki részesedjék a szeretet cselekedetének áldozatából. Eddigi összes gyűjtésünk 79 frt. 77 kr. És ezzel kifejezve meleg köszönetünket mindazoknak, kik a meglátogatottak fölségelésére siettek a mi igénytelen felkérésünkre is: a gyűjtést ezennel befejezzük

== **Megjelent a »Protestáns Szemle« IX. évfolyam** I. füzeté a következő tartalommal: 1. Paksai K. György püspök, 1639—1651. Földvári Lászlótól. 2. Egyház, és állam viszonya (I. közl.), Csiki Lajostól. 3. Felelős-e a vallás a népek botlásaiért? Ruszkay Gyulától. Egyházi szemle: hazai egyházi szemle; irodalmi szemle: hazai irodalom; külföldi irodalom. Beküldött könyvek.

== **Nekrológ.** Kibédi Péterffy László, alvinci nyug. evang. ref. lelkész, volt 1848—49-iki honvéd, élete 78 ik, házasságának 44-ik, papságának 48-ik évében jan. 26-án, hosszas szenvedés után, végelgyengülésben elhunyt. Csaknem félszázadon át szolgált egyházát, és hazáját. Tudásban, és erényben tündökölt hivei között, s gyöngéd szeretettel vette körül mindenha övét. Temetése jan. 29-én délután volt, nagyszámu családjának, és népes közönségnek részvétele mellett. Legyen nyugalma csöndes!

== **Hálás köszönet.** Nagyságos Fröhlich Albin, nagybirtokos urnak, ki múlt hó 24-én tartott papi beköszöntő ünnepélyem költségeinek fedezéséhez 25 frtál járult, úgy magam, mint egyházam nevében hálás köszönetemet nyilvánítom. Sarmaság, 1897. febr. 1. Farkas Sándor reform. pap.

== **Megjelent a »Protestáns Pap«** című lap XVIII-ik évfolyamának 1-ső száma, Lágler Sándor és Kálmán Dezső szerkesztésében Kölesden, következő tartalommal: Teremtő Isten, vers. Sántha Károlytól. Egy falusi pap gondolatai. Halátlanság, egyházi beszéd, Móra Imréltől. Egyházi beszéd, Hatvanad vasárnap. Ladányitól. Halotti tanítás az élők számára P. I. től. A csodák iránti szeretet. Egyházi beszéd. Szabó Józseftől. Esketési beszéd és ima. Viski Gyulától. Törvények és rendeletek tára. Kund Samutól. Különfélék. Egyházi tiszt választások, stb. Szerkesztői mon-

danivalók. A lapra előfizethetni a szerkesztőknél egy évre 4 frttal, félévre 2 frttal, negyedévre 1 frttal. Kaphatók még régebbi évfolyamokból teljes példányok, a múlt évfolyamból azonban az 1. 2. és 3-ik számok teljesen elfogytak.

— Nyilvános számadás és hálás köszönet.

Toplicán, január 24-én, az »Arany nap« hoz címzett tánc-teremben, az ev. ref. egyház építkezési alapja javára hangversenynyel egybekötött táncmulatságot rendeztünk. Toplicán ez volt az első hangverseny, s úgy ez, valamint a bá is fényesen sikerült. A szép és díszes publikum látása hatványozta a közreműködők jókedvét, bátorságát. Az előadott egyes darabok után felhangzott taps és éljen-riadalom volt a szereplők jutalma, sőt a szünni nem akaró ujrázások következtében az énekszámokat mind meg kellett ismételni. A hangversenyben közreműködtek: Szécsi Dezsőné, Szócs Róza, Dézi Ilona, Szécsi Dezső, Stein Mór, Stein Elek, Gräff Károly és Király Albert s végül S. rly József. községi állatorvos, mint karnagy, ki az egyes darabokat betanította s a hangversenyt vezette. A szép siker, a mai szűk pénzügyi viszonyok dacára is, szép eredményt hozott. Összes bevétel 73 frt. 70 kr. miből 23 frt. 58 kr. költséget levonva, a nemes célra, mint tiszta jövedelem maradt 50 frt. 12 kr. Felülfizettek: br. Kemény Kálmánné 5 frt. özv. Urmánci Jánosné 5 frt. özv. Gerbert Emilné 1 frt. 20 kr. özv. Sóvári Ferencné 1 frt. Id. Éltető Albert 3 frt. Pap Ferenc 3 frt. 80 kr. Urmánci István 2 frt. Schobel József 2 frt. Krámer János 1 frt. 80 kr. Zonda Vince 1 frt. Gergely Sándor 1 frt. Stein Elek 1 frt. Kolbász Miklós 80 kr. Valter Ede 80 kr. Lukács Lajos 80 kr. Fridmann Dávid 60 kr. Andrádi Miklós 40 kr. Fejér József 40 kr. Csoma János 40 kr. Schneider János 30 kr. Mandel Sámuel 30 kr. Marosi György 30 kr. Róth Miklós 30 kr. Márk Farkas 30 kr. Ugy a szereplők, mint a vezető, kiknek a szép siker köszönhető, öltetlen dicsőreget érdemelnek. Ugy a vezető és közreműködő egyes tagok, mint a nemes cél javára felülfizetett jölteveink fogadják a nyilvánosság terén

is egyházam nevében hálás köszönetemet. Toplica, 1897. jan. 29. Páll Károly, ref. körlelkész.

— **A zsidók száma az egész világon**, a S.-Fanciscóban megjelent 1892. évi Ammal Statistical adatai szerint, nyolc millió. Ezzel szemben áll 212 millió kath. 115 millió protestáns, 91 millió gör. keleti, 400 millió Buddha, és Confucius követő, 197 millió Brahma-követő, 154 millió mohamedán, 62 millió pogány, sat. A jenai Lexis-féle kimutatás szerint, Mózes követőinek száma 74 millió az egész világon. Ausztriában az izraeliták száma 1890-ben (a zárjel közötti számok az 1880. évi népszámlálást mutatják) 1.143.301 (1.005.394) volt, most több. Ebből 116% Galiciára, 13% Bukovinára esik; Alsó-Ausztriára 48%. A porosz királyságban számuk 372.000, Bajorországban 53.000, az egész Német birodalomban 567.000. Franciaországban összesen csak 49.439 izraelita találtatott; Olaszországban: 40.000. Magyarországon az izraeliták száma, Horvátország nélkül, 707.472 (624.737), Horvátországgal együtt 725.222. Az anyaországban az izraelita lakosság számaránya 467%, Horvátországban külön 08%. Az anyaországban a zsidóság évi szaporodási aránya 185%, tehát még egyszer olyan erős, mint az utána legerősebb: 093% arányban szaporodó római kath. népességé. A megosztást véve, legtöbb izraelita Budapesten lakik, vagyis, 103.317. Budapesten van egyébként a világ legnagyobb izraelita hitközsége. Máramarosban 45.073, Zemplénben 30.491, Beregben 24.358, Nyitrában 27.244 a zsidó lakosság száma.

— **Hibaigazítás.** Lapunk 4-ik számában a »Hivatalos Rész«-ben 69—1897. szám alatt megjelent *m.-valkói* kántor-organistai pályázat 6-ik sorában »egy után faizási és legeltetési jog« helyett teendő »egy ősi telek után faizási és legeltetési jog;« a 8-ik sorban ezen szó után »píntarából« ez teendő és a hivatkozott 140 nagy véka tavaszbuza« így lesz a fizetés 300 frt értékű. Vessen magára, a kitől a hiba származott; az érdeklődők pedig vegyék tudomásul a kiigazítást

HIVATALOS RÉSZ.

290—1897.

FELHIVÁS.

Nagytiszteletű Espereseinkhez, püspöki egyházainkhoz és mt. kollégiumainkhoz.

A múlt 1896. évi április hóban tartott egyetemes konvent még múlt évi szeptember hóban kiosztott jegyzőkönyveinek ára darabonként 20 kr-ban állapítottván meg, felhívjuk t. Cimeket, hogy azok árát az alábbi kimutatás szerint folyó évi február 20-ig keblő pénztári hivatalunkba multhatatlanul küldjék fel. 1. A vajdahunyadi esperestől, 24 péld. után 4 frt. 80 kr. 2. a gyulafehérvári esperestől, 12 péld. után, 2 frt. 40 kr. 3. A nagyenyedi esperestől, 35 péld. után, 7 frt. 4. A kolozsvári esperestől, 2 péld. után, 40 kr. 5. A k.-kalotai esperestől, 35 péld. után, 7 frt. 6. A sz.-szolnoki esperestől, 62 péld. után, 12 frt. 40 kr. 7. A deési esperestől, 25 péld. után, 5 frt. 8. A széki esperestől, 38 péld. után, 7 frt. 60 kr. 9. A n.-sajói esperestől, 13 péld. után, 2 frt. 60 kr. 10. A görgényi esperestől, 33 péld. után, 6 frt. 60 kr. 11. A marosi esperestől, 63 péld. után, 12 frt. 60 kr. 12. A küküllői esperestől, 35 péld. után, 7 frt. 13. A nagyszébeni esperestől, 14 péld. után, 2 frt. 80 kr. 14. Az udvarhelyi esperestől, 50 péld. után, 10 frt. 15. Az erdővidéki esperestől, 13 péld. után, 2 frt. 60 kr. 16. A sepsi esperestől, 36 péld. után, 7 frt. 20 kr. 17. Az orbai esperestől, 11 péld. után, 2 frt. 20 kr. 18. A kézdi esperestől, 13 péld. után, 2 frt. 60 kr. 19. A romániai esperestől, 1 péld. után, 20 kr. 20. A püspöki vizsgálat alatt álló egyházaktól 1—1 péld. után, (à 20. kr.) 1 frt. 80 kr. 21. A hét kollégiumtól, 1—1 péld. után, (à 20. kr.) 1 frt. 40 kr.

Kolozsvártt, 1897. január 23-án.

Kádár János.
s.-titkár.

Szász Gerő,
elnök helyett.

81—1897.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a küküllői egyházmegyébe kebelezett kis-kendi egyházközség kántortanítói állomására ezennel pályázat nyitattik

Javadalom: egy hold kerttel, gazdasági épületekkel ellátott négy szobából álló tisztességes lakáson kívül, az ev. ref. egyházközség pénztárából évi 14 frt. tandíj, évi átlagban véve, 60 frt. a polgári községtől iskolai pótdíj évi 45 frt. államsegély évenként 255 frt. két és fél hold szántó tiszta jövedelméből évi 26 frt. Összesen 400 forint.

Pályázati határnap: 1897. márc. 2. Folyamodványok nt. Kovács Elek, esperes aá.-hoz, Vámos-Gálfárvára (u. p. Dicső-Szentmárton) küldendők.

Kolozsvártt, 1897. jan. 29.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

90—1897.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a görgényi egyházmegyébe kebelezett körtvefáji egyházközség kántortanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: lakáson, és szükséges gazdasági épületeken kívül, hivatalos becslés szerint 310 frt. 5 kr. Tekintettel azonban arra, hogy a kanonika-porciót képező hét holdnyi föld kitűnő minőségű: a javadalom értéke a hivatalos becslésnél jóval magasabbra rug.

Pályázati határnap: 1897. febr. 28. Folyamodványok nt. Tavasz József, esperes aá.-hoz küldendők, Magyar-Péterlakára (u. p. Szász-Régen).

Kolozsvártt, 1897. jan. 31.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXVII. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1897. Február 11.

6. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Refleksziók.

(Az »1897« című cikkre.)

Mélyen érző szívre valló, bár sötét színezetű cikk jelent meg közelebbről e lapokban köz-
állapotainkról. Olvasva e komor kifakadást, a
XVII. század lelkipásztorainak jeremiádjai jőnek
emlékünkbe, e profétai sötét zokogások a zord
kétségbeesés mélységeiből.

»Hajh, vétkes nemzetség, bűnterhelt nép!
Elfajult, megromlott, hitvány fiak. Ime, minden
fejet elfogott a betegség, s tetőtől talpig nincs
épség e testben.«

Valóban, ezt a hangot halljuk.

Sötét hangok, kemény, s bús dallam poli-
tikai, társadalmi, egyházi életünk felől.

A Szerkesztő úr maga is ilyennek jelezve,
kifejezést adott annak, hogy az igazság érdeké-
ben a dolog másik oldala is megvilágíttassék.

Nem tudom, a miket e cikkhez fűzni fogok,
nevezhetők-e a másik oldalnak, de minden
esetre az igazság érdekét akarják szolgálni.

Nem vonom kétségbe, hogy lehet sötétnek
festeni állapotainkat; hiszen, egünk eléggé borus,
kivált a millenáris fényes napok után. Erős fény után
a sötétség vakabb. De, fekete színt alkalmazni ép-
pen ezeréves ünneplésünk képére, kissé visszatetsző.
Ez mutatja, hogy a közlemény írója még a szép
dolgokat is sötét pápaszemmel szokta nézegetni.

Igaz, hogy nem fogott el minden szívet az
öröm tomboló mánora, hogy nem tudtunk ünne-
pelni mindenről megfélekedező gyönyörrel, s a
szalmafüdelek népe nem újjongott, nem rohant
ki a mezőre, fel a hegytetőkre, hogy koszorut
fonjon, virágot tépdessen, hogy rózsaszirmokkal
hintse be az utcák porát, s ruháit terítse az ez-
redik év lábai elébe: ez igaz.

Hanem, az megtörtént, hogy a harangok
megkondulására az egész nemzet komolyan
ünnepele. E komolyság egyfelől a magyar lelkü-

letben rejlik. Bánatában nem vágja magát a föld-
hez, örömeiben nem ugrik ki a bőréből. Népünk
jellemé a nemes mérséklet, a fensőségteljes ön-
megtartóztatás. Másfelől, az ünneplés komolysá-
gának oka, hogy a magyar tudott emlékezni,
és emlékei búsak; s tudott gondolni jövőjével,
és a jövő képe nem megnyugvást keltő.

Különben, a politikai refleksziókat kerülni
óhajtván, e megjegyzésem után a társadalmi, és
egyházi életről mondottakra térek.

Ha a politikai élet versenyes, és álnok, a
társadalmi nem kevésbé az, de gonosznak nem
mondom. Inkább romlott kedély, nehéz természet,
ideges érzékenység a társadalom rossz tulajdon-
ságai, a mi nem megrögzöttség a rosszban, csak
kellemetlen, kiméletlen, sértő az érintkezésekben.
E miatt sokan félreállottak a társadalom útjából,
nem élnek vele. S az ilyen önmegtartóztatóknak
irigylendő a sorsuk. De, az ember társas lény,
s a nagyobb rész ott él a társas élet piacán, a
hol irigykednek, fondorkodnak, hajba-kapnak; a
hol gyanakodás, rágalmazás, osztálygőg, kép-
mutatás a rendes árucikkek, s a hol, a kinek
lehet, hasonlót hasonlóval fizet. Az ilyenek, ám,
folytassák a vásárt, melyben így kínálkodnak
ha meglöktök, vissza-lököm; ha sebeztek vissza-
vágom. Fájdalom, van azonban némely olyan te-
remtett lényé istennek, a kinek sem ott hagyni
a társadalmi élet terét, sem hasonlót hasonlóval
fizetni, nem lehet. Egyik ilyen szerencsétlen te-
remtés a lelkész. Neki a társadalmi érintkezésben
is be kell töltenie tisztét, kötelessége a bizalmas
közeledés, nyájasság, szelidség, szolgálatkészség
mindenkivel szemben, a maga-kisebbités, nehogy
tehetsége, módja, önérzete sértsék a szemet.
Ő nem állhat félre, s ha befecskendezik, letörli
a piszkot, ha keresztül gázolnak rajta, szomoruan
fölkél, s túri helyzetét önmegadással.

Jézust arcul verték, szidalmazták, megpök-
dösték, s mindezt némán tűrte.

Ezzel a vonással legyen kiegészítve társadalmunk képe.

A mit a hírlapirodalomról mond a közlemény írója, azt határozottan helytelenitem. Hiszen, ez a nemzetélet nyilvánulásának egyik legésszerűsebb faktora, s a mi bünt szolgáltságával, képmutatásával, pártoskodásával a politikai, és társadalmi életben ez a nemzedék elkövet, mindaz sajtója őszintesége, bátorsága, egyenessége által, hiszem, hogy egykor expálva lesz. A napisajtó a legszókimondóbb, a legfüggetlenebb, a legönérzetesebb intézmény ma Magyarországon, nem egyes tagjait tekintve, hanem általánosságban. Egyházak, megyék, parlament, országos egyletek, tudományos intézetek, városok, sat. mind zaboláról vannak itatva, de a sajtó nagyobbik fele még szabad.

Az az állítás pedig, hogy sorvasztó ocsmányságokkal van tele még a legtisztességesebb lap is, ez a sajtónak legigazságtalanabb eláztatása. Hát, nem ugyanazt az ostort pattogtatják-e ők is közéletünk fölött, a melyet cikkíró úr kezében látunk? Vagy azt várjuk a sajtótól, hogy leplezze a hitványságokat, feloldja azokat a nyilvánosság büntető ereje alúl? Ki büntette meg Korotnait? A sajtó; s nem a bíróság a két évi feyházzal. A sajtó kiszolgáltatta a közvélemény ítéletének, és büntető kezének; s a többiekkel is ezt tette, a kiket cikkíró főlemleget.

Azt pedig a napisajtótól sohase várjuk, hogy erkölcs-predikációkat tartson. Ő csak kaszabolja a gyomot, de a gyökerek kiirtására nincs hatalma. Ez a hatalom az evangyeliom erejében rejlik, a melyről határozottan állítom, hogy mindig volt hatása a lelkekre, s van ma is. Ha az az állítás, hogy az egyházak befolyásukat jóformán elvesztették, megáll, onnan van, hogy belőlük az evangyeliomi erő is jórészben kiment. A katolikusság e tekintetben sokkal rosszabbul áll a prot. egyházaknál. Láthattuk, hogy minden földi hatalma, gazdagsága, tömege, fanatizáló ereje mellett is mire ment politikai vállalkozásával. Nevetségesen semmire. A prot. egyházban, legalább itt-amott, látunk valami keresztyéni erőt, s ennek megfelelőleg, egy-egy időszerű mély hatást a lelkekre; látunk áldozat-készséget is. De, állandó befolyása a lelkekre, ebben igaza van az írónak, ezeknek is megszűnt.

Távul legyen azonban, hogy megengedném az ilyen kitoréseket: »Az isten ígéje gyűlöletes, szolgálai azzal az ígével nevetségesek. Nincs egyéb

hátra, minthogy a templomokat lerombolják, a predikátorokat elűzzék, a vallást, mint fölösleges terhet, kidobják«. Nem, ezt az író sem gondolta jól meg, mert alább maga cáfol rá szavaira, mikor így szól: »Az isten házában az ige mindig magával ragad, delejes erejét rám is árasztja, a hallgatóságra is. Csak ott feledünk, csak ott enyhülünk.«

Mily szép felsóhajtás, és mily igaz.

A mai ember, ha szabadnak is akarja érezni magát minden egyházi befolyás alúl, az ígét megbecsüli, s ha máskor soha nem is, az ige szolgálai előtt. mikors zájukból az isten-ige jön ki, akkor meghajol.

Nem, nem akarja lerombolni senki a templomot, nem akarja elűzni a papot, hanem mindenki hatalma alá akarja keríteni. Azt akarja, hogy ne ő szolgáljon ezeknek, hanem azok szolgáljanak neki. A mai ember, tapasztalva, hogy sem az állami, sem a társadalmi életben kedve szerint nem éreztetheti erejét, az egyházi életben uralkodni akar. Mindenütt görnyedten kell állnia, s még a paraszttal is simogatva bánnia, hogy boldogulhasson: ezért az egyházzal, s szolgálai szemben úr akar lenni, mert úgy fogja fel, hogy nem neki van szüksége azokra, hanem azoknak van reá. Az egyház örüljen, hogy hive vagyok, hogy templomba megyek, hogy ügyeiben részt veszek, hogy részére valamit adok, hogy gyermekemet neki növelem. Ez a mai közgondolkodás.

Más idő ez, mint a korábbi egyház-, és hitromboló racionális idők. Azóta fordult a közgondolkodás, de csakis annyiban jóra, hogy míg ma az ígét valamire becsülik, annak létetémenyeseit szolgáltságba sülyesztik: ha ugyan ez előny. A mai ember ad annyit vallására, a mennyit születésére, de egyháza sorsával csak akkor gondol, ha az hiuságának hizeleg, ha azt diszül használhatja, vagy azzal érdekeit előmozdithatja. Ezért a mai ember gyermeke vallásos nevelésével is törődik, s az egyháztól minden egyéni kiszolgálást igénybe vesz, mi miatt az egyházpolitikai törvények a vallásos élet megszokott képén majdnem semmi változtatást sem tettek.

Mindez a nagy többségre van mondva, a mely közt van egy kevés rész, mi egészen más kategóriába jön. Ez ama kis töredéke az egyházért küzdőknek, áldozóknak. A maradék, a Jáhve szolgálai, a babiloni Ézsaiással nevezve őket, a kinek hivatása megmenteni a behamvadzott szent tüzet, melyet mások lábbal rugdosnak szét, megmenteni amaz idők számára

mikor e szent hamvakból az evangéliomi kereszttyénség tüze fellobog.

Ezek száma pedig a prot. egyházban még mindig van annyi, mint a mennyi ártani képes fanatikus pápastát látunk, eltekintve a néptől. Az ő szekerüket csak a papság, a nők, és a nép alja tologatják, hogy ne feledjem azt a néhány néppárti nagyurat; míg ezzel szemben a protestántizmusnak mindig van egy fele pap, fele világból álló gárdája, melynek soraiban kevés számu, de jól felkészült harcosok állanak. Ezzel pedig úgy vagyunk, mint az a spanyol úr, ki az ellenség soraiban meglátva Bayardot, átkiáltott: kegyelmed az? akkor kétezer emberrel többe ér a tábor.

Van annyi buzgó hű fia egyházunknak, ha nem is magunknak köszönjük őket, mert mi vajmi keveset tettünk arra, hogy legyen. Nem mi, inkább a protestáns eszme ereje növelte őket nekünk.

Végül, még egy megjegyzést arra, a mit a közlemény az erdélyi viszonyokról mondott. »Mi itt, Erdélyben nyögünk, s dermedten bámuljuk, mint vivja titáni harcát az egészért egyetlen ember.« De hát, nem támogatja ez embert egész nagy sereg? Nem támogatja helyeslésével, elismerésével, csodálatával? Védelmesével annyi támadással szemben, s munkájával is? Ez a sereg jórészt papokból áll, kiket egy szent kapocs fűz egygyé a mesterrel, erősebb a vérnél, szentebb az atyafiságnál, az elhivatás, és összetartozás szent kapcsa, hogy ő is pap, ő is az isten által titokzatosan elpecsételve szövetségéhez tartozik, melynek tagja, elkötelezve egymásért az önfeláldozásig.

S míg a mester mind fölebb-fölebb emeli a templomot, a papság a falak körül vakol. Ha nyögve, ha háborgatva is. Kezünkben kard, és vakoló kanál. S védve testeinket a sebeket ejtők gonosz fegyverétől, a munka halad, az isten temploma megépül.

*

Ime, a sötét éjszakának derengő fényei. A szem lencséje kitágul a sötétségben, és világosságot lel benne. Csak egy pár fekete színt akartam azon a képen meghalványítani; csak egy kis sugárnak nyitni utat a felhők ijesztő tömegei között.

A hajnal jöttét nem lehet tagadni.

Vallástanítás, lelkész-, és vallás- tanár-képzés.

E lap mult évi számai lehető ügybuzgósággal szólottak hozzá a vallás-tanár-, meg a lelkész-képzés nagy fontosságú kérdéséhez. Habár más helyen más cím alatt én is hozzá szólottam e tárgyhöz, minthogy ott nem mondtam el mindent, meg aztán e lap idézett számai is újabb gondolatoknak lettek iniciatívájává öntudatunkban: legyen szabad, idevonatkozólag egyet-mást itt is elmondanom.

A két, illetve, három kérdés, oly szoros összefüggésben áll egymással, hogy a dolgok jelenlegi stadiumában, csaknem képtelenség is, elválasztani azokat. Miért? Mert mint az arab mondja: »a gyermek a férfi apja.« S így, azon elemi ismeretek, melyeket gyermek, vagy serdülő korunk tanulmányai, és tapasztalatai alatt agyunkban összehalmozunk, nem csak látkörünket szélesbitik, hanem egyszersmint alapjául szolgálnak annak a világnézetnek is, melyet a meglelt férfi terem meg magának.

Nagyon természetes, ez igazság áll az u. n. valóságos ismeretekre is.

Éppen ezért, a ki vallástanár-, vagy a lelkész-képzés problémájának megoldását tollára veszi, nem végezhet egész munkát, ha vonatkozó nézeteit csak azon időponttól kezdve tolmácsolja, midőn a vallástanár-, vagy lelkész-növendék már túlelt az elemi, és közép-iskolai vallástanítás választásain.

Ha igazán akarunk vallástanítót képezni, már akár iskolai (tanári), akár templomi (lelkési) katedrára, akkor tanítói, és nevelői választásainkat, nem a 18—22 éves ifjakon kell kezdenünk, a kiknek többségénél a jellem nemes, vagy nemtelen vonásai már többé-kevésbé teljesen kifejeződtek, hanem igen is a még csak öntudatra jutó, a még csak reflektálni kezdő sarjakon. Ám, próbáld, akkor beoltani nemes galyakkal a vadfát, midőn már ágain is megkérgesedett a hánca: meglátod, mire mégysz.

Nem akarok hát csak szót szaporítani. Éppen azért, a vallástanár-, meg a lelkész-képzés kapcsán szólok magáról a vallástanításról is; mert a mint már kifejezést adtam e gondolatnak: a ki megfelelő vallásos oktatásban nem részesül úgy is, mint elemi iskolai, úgy is, mint középiskolai növendék, abból ugyan jó vallástanárt, meg jó lelkészt nem farag sem a theologia, sem az egyetem. A ki eddigi, vagy jelen képzésünk alapján lett, vagy lesz jó lelképásztor, jó vallástanár, azt nem alsóbb-, vagy középiskolai vallástanításunk, nem is a theologia, nem is az egyetem tette hivatása magaslatán álló egyéniséggé, hanem igen is azzá tette az egyenes rátermettség, vagy az odaadó önképzés.

Éppen ezért, mindazon nézeteket, melyeket idevonatkozólag e lap említett cikkeiben olvastam, csak oly eszmecseréknek tartom, melyek jelen átmeneti stadiumunkban, alkalmosságuknál fogva, bizonyos értékkel bírnak ugyan, de egyáltalában nem valóak arra, hogy a vallástanár, meg lelkész-képzés problémáját csak egy rövidke évtizedre is megoldhassák.

Tán, nem is lépnek fel ez igénynyel. Éppen ezért, e szempontból bírálat tárgyává nem tehetem, nem is akarom.

Kezdjünk hát végre tárgyaláshoz, e prolegumenák után.

I.

A vallástanításról idézett helyen csaknem szó szerint így nyilatkoznak:

Az elemi vallásos képzés a világ teremtéséről, a bűnesetről, az özönvizről, stb. szóló bibliai elbeszéléseket, valamint a csodáknak egész tömegét úgy tünteti fel, mint a dolgok rendjének teljesen megfelelő abszolút igazságokat. Am, a gimnáziumi képzés, míg egyfelől a növendékek e meggyőződéseit teljesen érintetlenül törekszik hagyni, másfelől, pl. a bolygónk geológiai kialakulására vonatkozó adatokat sem akarja merő hazugságok gyanánt ismertetni; sőt inkább, számot tart a növendékek ez irányu meggyőződéseire is.

Azonban, az emberi elme a természettől úgy van megalkotva, hogy ez alkotásánál fogva ugyanazon dologra vonatkozólag csak egy abszolút igazságot ismerhet el. Így egészen természetes, hogy a gondolkodó növendék, midőn e két homlokegyenest ellenkező felfogást látja feltüntetve igazság gyanánt, vagy egyiket, vagy a másikat ejti el. Hiszen, az ő ítéletének egyenességét még nem mértékezte meg az a »modus vivendi«, mely a kétkulacsosság sötét alakjait seregenként szólitja táborba, úgy az egyházi, mint a világi társadalom érdekküzdterére.

Ha ehhez hozzá vesszük, hogy a geológiai ismeretek után nem sokára következnek ama fizikai, geometriai, astronomiai, pszichológiai és filozófiai ismeretek, melyek mindegyre inkább és inkább széttörik azt az amugy is töredékes világnézetet, melynek szegletkövét, s jó részben anyagát is a vallástanítás szolgáltatta: csoda-e, ha a vallásos képzetek felett a tudomány módszerére épített ismeretek jutnak diadalra?

Magyarul: csoda-e, ha növendékeink bizonyos időn túl mit sem adnak arra, mit a vallás tanít?

Hisz, minden tanerő saját szakának anyagát, s rendszerét, a másiktól függetlenül tanítja, úgy, hogy a tanuló csupán részleteket ismer meg, de bizonyos egységes, összesített képet, bizonyos teljes egészet ki sem tanít neki, sem az emberről, sem a világról, sem az istenről, sem ezekről együttesen.

Ez egységes, ez összetett képet, e teljes egészet, a világnézetet, felfogásunk szerint, a vallástanításnak kellene megteremteni a tanulók gondolatvilágában.

De teljesíti-e e kötelességét? Távolról sem. Hisz, nemcsak a tudományoknak, hanem önmagának is ellentmond. A tudománynak az által, hogy annak a vallástanítással nagyon is sok helyen összeütköző felfogásait, legtöbbször, mint országos istentelenségeket ítéli el; önmagának pedig az által, hogy már a gimnáziumban nem írja alá azokat az ismereteket, melyeket az elemi képzésben adott. S mi ennek a következménye? Az, hogy a tanuló mikor már szeme nyilni kezd, így gondolkodik: ime, maga a vallástanár is beismeri félig, hogy nem igaz az, a mit nekünk a tanítók, meg a papok a vallásból eddig tanítottak. Tehát, bizonyosan a föld-

rajz, vagy nem tudom, melyik tanárnak van igaza, ki nem csúri-csavarja a dolgot, hanem kereken kimondja, a mit gondol, és akar. Hogyan is mondhatna igazat az a vallástanár, hisz, ő maga is pap; már pedig »a pokol fele, sőt több felénél, pappal van tele.« Nem is lehet hinni a vallásnak; hisz, mint jól emlékszem, már a »mi« papunk sem úgy tanította, mint kántorunk.

Mikor a reflektáló elme önmagában ez utakat összeszáguldozta: ám, tessék a növendéket okolni, hogyha nem lesz jó vallástanár, vagy jó lelkész; ám, tessék a lelkészeket, meg a vallástanárokat vádolni, kiket olyanokká, a milyenek, éppen a vallástanítás maga tett.

Kérdem: nem maga a vallástanítás oka-e az egésznek? Bizonyára. De a »vallástanítás« önmagában csupán egy szó, egy üres fogalom, melylyel perbe nem szállhatunk. Épp így vagyunk a rendszerrel is, melyből e vallásos képzés felszakad. Hiába szólnánk azokhoz a férfiakhoz is, kik e rendszert megteremtették, vagy tovább engedték gyomosodni talaját. Ők is csak fumigálnának bennünket, sőt jó volna, ha csak fumigálnának.

Igy, nem marad egyéb hátra, mint ügyünknek jövőre megnyerni egy-két oly harcost, kik mintegy saját gondolatjukat látják, habár töredékesen, kifejezve e sorokban.

Mint az eddigiekből is kiviláglik, úgy hisszük, vallásos képzésünket reformálni kell, az elemi oktatástól kezdve fel a theologiai, fel egészen az egyetemi katedrákig, és pedig nemcsak jó vallástanár, meg jó lelképásztör-képzés szempontjából, hanem azért is, hogy egyházunknak ügybuzgó, igazán protestáns szellemű férfiakat neveljünk. Mert nem egyszer hallhattuk tudományos képzettségű protestánsoktól: »csak hasogasd az írásokat, öcsém, mert a népnek szüksége van rá s így az emberiségnek hozol áldozatot, midőn hivatásodnak élsz.« Hát, ez s az ilyeszerű nyilatkozatoknak egy-egy egész tömkelege, nem éppen a vallásos képzés vádolja-e? Igenis. Mert annak a vallásos képzésnek, akár az alsó, akár a közép, akár a felső iskolai folyammon, vérebe kellett volna csepegtetnie minden egyes növendéknek, hogy halandó, a legtulzóbb felekezetek áskétáit, a keresztyénség szentjeit, sőt a világ szerinti bölcséket sem véve ki, még nem jutott el arra az erkölcsi magaslatra, mely minden igazán öntudatos embernek végcélját képezi; s így annak az erkölcsi önnevelésnek, mely nélkül senki még a becsületes jelzöt sem érdemelte ki méltán, mondom, annak az erkölcsi önnevelésnek az iskola falain kívül, a protestáns ember számára egyedüli támasz, egyedüli horgony: a templomi katedra, a felnőttek eme csaknem négyszázados iskolája.

De kérdés: hogyan juttathatja a vallástanítás növendékeit az igazságnak birtokába?

Felelet: Ugy, ha az elemi, közép és felső iskolák vallásos ismereteit tökéletes harmóniába hozzuk a növendékek felfogási képességével, magával a vallástanítással, a protestantismus lényegével; továbbá, az egyes tantárgyakkal s magával a tudománnyal is. Mindezek mellett, önkényét értetődik, csak a tudomány módszereivel szabad operálnia.

E mondhatnók, hevenyében odavetett ítélet ki-fejtése és részletezése egy egész kis tanulmányt igényelne, mely e cikkekse keretében helyet nem foglalhat.

Ugy hisszük, egészen felesleges is volna. Mert igen könnyen megeshetik, hogy hivatott közegek már egy tanulmány-bizottságot küldöttek e kérdés megoldására; sőt megtörténhetik, hogy felsőbb megbízás folytán, arravalósággal és megfelelő tudományos képzettséggel rendelkező férfiaknak egy lelkes gárdája most éppen sajtó alá rendezi azon tankönyveket, melyek egymással szoros összefüggésben, ugyanazon szellemtől áthatva, ugyanazon célzattól vezérelve, ugyanazon módszert alkalmazva s legalább az alsó és középiskolai vallásos képzettség anyagát a maga egészében felölve és rendszerezve: már megvetette a következő prot. nemzedék vallásos meggyőződésének szilárd alapját.

Éppen azért, térjünk át a lelkész képzésre, mit jelen összefüggésben a vallástanárok képzése előtt kell tárgyalnunk. (Folytatása következik.)

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1897. febr. 11.

Elnökölt: főt. Szász Domokos, püspök aa. Jelen voltak: Szász Gerő, főjegyző, dr. Vályi Gábor, Szász Dénes, Becsek Lajos, Kenessey Béla, Parádi Kálmán, ig. tanácsosok, Márkus János, titkár, Deák József, pénztárnok, Maksay János, számvevő, dr. Deák Albert ügyvéd és Kádár János segédtitkár.

Elnök aa. az ülést megnyitja s miután az időközben elnökiileg elintézet ügyekhez hozzászólni, senki sem kívánt: azokat jóváhagyó tudomásul vetteknek nyilvánítja.

A tárgysorozat rendjén az alábbi ügyek kerültek tárgyalás és elintézés alá.

Sárpataki egyházközségünk felekezeti iskolájának államosítása az egyházközség által följárult hozzájárulási módzat el nem fogadása miatt, nem sikerülhetvén, az illetékes kir. tanfelügyelő újabb ajánlattételre kérte föl főhatóságunkat. Ig.-Tanácsunk az esperes meghallgatása és saját tudomása alapján, ismervén azt, hogy azon a helyen egy megfelelő állami iskola felállítására, még áldozatok árán is, fölötte szükséges: hajlandónak nyilatkozott az iskolaépületet 5000 frt. költséggel megépíttetni azon esetre, ha ezen tőke 6 százalék kamata az állam által 46 évre biztosított s kész, az iskolateltet és rajta emelendő épületet az állam tulajdonába átbocsátani, a megállapított szerződési pontozatok többi részeinek érintetlen való fentartása mellett.

A Benke István, sepsiszentgyörgyi tanár ellen beadott panaszt áttette Ig.-Tanácsunk főt. Szász Domokos, püspök aához, úgy is, mint a nevezett collegium egyik főgondnokához, az ügy megvizsgálása és a továbbiak megtétele végett.

Kerekes Endre, zilahi vallástanár aának, a szilágy-szolnoki egyházmegye közgyűlése utján beadott s a vallástanítás és annak díjazására, valamint a vallástanári állomások szervezésére vonatkozó többrendbeli indítvány, azok kifejtetlen és heterogén voltánál fogva, további tárgyalás alapjául elfogadható nem volt, mint-hogy különben is nagyrészen oly kívánalmakat foglal magában, melyek a gyakorlatban már teljesítve vannak, vagy a melyeknek teljesítése érdekében Ig.-Tanácsunk a szükséghez képest, esetről-esetre szokott intézkedni.

Tasnádi egyházközségünk ama fölirata, melyben hiányos berendezési iskolájának kiegészítésére időháladékat kér s a renoválás ez időszertinti végrehajtásához szükséges anyagi ereje elégtelenségét bizonyítja, elfogad-

ható nem volt, hanem utasított az egyház, hogy iskoláját még kölcsön útján is multhatatlanul helyezze jókarba.

Néhány oklevél nélküli tanító aa. részére az egy évre adott oklevél-szerzési időhaladék, a fölhozott okok alapján meghosszabbított s ezzel kapcsolatosan kimondotta Ig.-Tanácsunk, hogy az oklevél nélküli tanítókkal a mult évről elhalasztott póttanfolyámot ez év nyarán multhatatlanul megtartatja, annak költségeit az egyházkerület magára vállalja s föl hívja a nagy-enyedi képezde igazgatóját, hogy a jelentkezőket számbavegye, és a póttanfolyam megtartásának idejét mielőbb állapítsa meg.

Ezek után, Igazgató-Tanácsunk másodfoku közig. bírósággá alakulván át, két felebbezéses ügyet látott el.

A mező-sámsondi lelkész aa. ellen, ugyanis, egy odaváló hívünk bizonyos egyházi tőkének rendeltetési céljuktól eltérő módon való felhasználása, és papi kötelezettségének elmulasztása tárgyában panaszt adott volt be az egyházmegyei előjárósághoz, mely e panaszt közig. birói úton tárgyalta, és panaszlottat fölmentette. Igazg.-Tanácsunk az előszabott formák mellőzésével hozott első birói ítéletet megsemmisítette, s a panasz ügyének tisztázására az egyházmegyei tanácsot, mint adminisztratív hatóságot, utasította.

A második ügy Kállai Sándor, volt új-tordai lelkész örökösének felebbezése volt, az egyházmegyei közigazg. bizottság ama határozata ellen, melylyel nevezett örökösök atyjuknak az 1895. évre teljesen ki nem szolgáltattott javadalma iránti igényükkel elutasítottak. Másodfoku közig. bizottságunk az egyházmegyei bíróság fenti végzését, helyesebben, ítéletét indokainál fogva helybenhagyta, minthogy az örökösöknek írásos nyilatkozatával be van igazolva, hogy néhai atyjuk mindennemű járandósága tekintetében kielégítést nyertek.

Több bírósági ügy nem lévén, a folyó ügyek ellátása folytatottatott.

A mult évi kerületi közgyűlés ama rendelkezése alapján, mely szerint az ig.-tanácsi tisztviselők javadalmának rendezése, fedezet kimutatásától föltételezetten, kilátásba helyeztetett, pénztári hivatalunk betérjeszti a tisztviselői fizetésalap mult évi mérlegét. Ebből láthatólag, a fizetés-rendezés keresztülvihető lévén: Ig.-Tanácsunk püspök aa. elnöklete alatt Gyarmathy Mikós, br. Bánffy Ernő, Szász Dénes, ig.-tanácsosok és Márkus János titkár aa.-ból álló bizottságot küld ki véleményes javaslat kidolgozása végett,

Marosvásárhelyi collegiumunk előjárósága bemutatja Szöllösi Sámuel ottani hívünk végrendeletét, melylyel a nevezett collegium kezelése alá, marosvásárhelyi árva gyermekek neveltetését és munkaképtelen polgarok segélyezését célzó alapítványt tesz, kapcsolatban amaz elhatározásával, mely szerint az alapítvány kezelését el nem vállalhatja, mert az a collegiumra szerföltött nagy terhet róna s különösen azon okból, hogy az alapítvány kezelésére idegen faktoroknak is befolyás engedtetik, s így a nézeteltérésre és kellemetlen összeütközésekre bő alkalom nyilna. Ig.-Tanácsunk a collegium elhatározását tudomásul vette.

Néhai Biró András, volt közép-ajtai nyug. lelkész örökösének gyámja kérést adott be az illetékes espereshez az árvák részére állítólag ki nem szoigáltatott özvegy-árvai kegyjavadalom utólagos kifizettetése tárgyában. Esperes aa. e kérést Ig.-Tanácsunkhoz terjesztette föl ellátásra. Minthogy azonban a zsin. törvények értelmében a vitás javadalmi kérdések közig. birói uton intézendők el, a kérés és mellékletei leküldöttek az egyházmegyei közig. bírósághoz.

A magyarói egyházközség közgyűlésének egyházmegyei tanács által is elfogadásra ajánlt azon határozatát, mely szerint az egyházközségi részvényes magtárnak felhasználását mondotta ki, s ez által a részvényes egyháztagok, és az egyházközség között fennállott különleges helyzetet megszüntette, Igazg.-Tanácsunk jóvá-

hagyó tudomásul vette, s ezen egyházi vagyont úgy sem képezett magtárnak a leltárból való törlését engedélyezte, hogy ez által a részvényesek, és többi egyháztagok, valamint az egyházközség között többször fölmerült viszályok végleg megszűnjenek.

Baróthi leány-egyházközségünk indokolt kérést adván be anya-egyházzá leendő szervezkedése iránt: a megállapítandó papi fizetés pótlására 200 frt. központi segély kiutalását kérte. Igazg.-Tanácsunk az egyház eme törekvését melegen üdvözlö, és elismerését nyilvánítja az egyháztagoknak a papi fizetés biztosítása céljából tett ajánlataikért, s különösen Zathurecky Gyula, főgondnok aának ama nagylelkű áldozatkészségeért, hogy papi lakásul egy 8000 frt. értékű házastelket ajánlott fel; de, mielőtt ez ügyben véglegesen határozhatna, utasítja az illetékes esperes aát, hogy az egész ügyet szabályszerű úton, és

az egyházmegyei közgyűlés, vagy tanács közvetítésével készítse elő, különösen pedig a papi fizetés alapjára tett ajánlatokat, valamint a papi telek adományozását szabályszerű okiratokkal biztosítsa.

Körörsi egyházközségünk kepeváltó szabályzata, melynek értelmében a papi, és énekvezéri terményképét a kepeváltó-alap jövedelmeiből megváltotta, szokott fenntartással megerősített, oly kikötéssel azonban, hogy azon esetre, ha a kepe-alapba beolvasztott Csoma-alap jövedelmeinek más célra való fordítása iránt valamely felsőbb hatósági intézkedés tétetné, az ily úton előállható hiányt az egyházközség rovatal útján is pótolni lesz köteles.

Körörsi egyházközségünk vagyongazdálkodási szabályzata megfelelőnek találtatván, jóváhagyatott.

(Folytatása következik)

r. s.

TÁRCA.

A belmisszió történetéből.

Tisztelt közönség! Fölolvasásaink ciklusában nekem jutott a föladat, hogy a belmisszió történetéről szóljak. A megelőző fölolvadások a belmisszió konkrét műveit, alkotásait tárgyalták a leginkább használatos három csoport keretében, méltatván természetesen hazai viszonyainkat is. Én pedig általános, egyetemes áttekintést akarok nyújtani.

Az első belmissziói előadások, hogy e mi fölolvadásaink történetét is megvilágítsam, 1886-ban tartattak a Wichern-féle intézetben, a »rauhes Haus«-ban. (Maga a ház már megelőzőleg korábbi birtokosáról, Ruge, »das ruge Haus« név alatt volt ismeretes.) Ily előadások aztán mind jobban elterjedtek, fejlődtek, s Németországban újabban egész tanfolyamokat rendeznek a belmisszió köréből, mi már is jelentékeny irodalommal rendelkezik. Jelenlegi fölolvadásomban én főként Jakobyt, Wörstert, Schäfert követem. Fölolvadásomat illetőleg, megvallom, találóbbr lett volna ez a cím: a keresztyén szeretet munkáinak történetéből. Uhlhorn nagy műve is »keresztyén szeretetmunkásságról« szól, és Lehman a »szeretet művei«-ről. Aztán, a »belmisszió« név alig több ötven évesnél. Maga a dolog egy idős a keresztyénséggel; csak a forma, csak a név lesz újabb, és újabb keletű. Az elzüllött gyermekek megmentése végett Wichern által 1833-ban alapított menház néhány év multán a segéd-erők intézetével a fejlődés egy új stádiumába lépett. Az 1843. évi értesítőben nevezi Wichern ez intézetet: »Seminar für innere Mission unter deutschen Protestanten«. Lükke pedig egy Göttingában tartott missziói gyűlésen használja e szót. De már Wichern, s Lükke sem mindenben ugyanegy dolgot értenek alatta. Általában azonban, a belmisszió a nép elkeresztyénietlenesedése elleni munkásságot jelentette eredetileg. Ma többet is jelent. Hiszen, például, a jótékonyagnak, diakonissza-intézménynek ott is helye van, hol a keresztyén hit kifogástalan. Lehman után a belmisszió területét a megmentő, megtartó, és megnyerő szeretet mezőire szokás beosztani. Azonban, bármikint oszszuk is be, mindig kiemelkedik a mai belmisszió két jellegzetes oldala. Az egyik oldal: az evangelizálás. A másik oldal: a szeretet munkássága gyakorlati értelemben, mint szegények, betegek, elhagyottak, sat. gondozása. Ez az oldal a humanitás; de, hozzá kell tennem: felekezeti humanitás. Mert a humanitás, magában véve, a belmissziónak, eltekintve a kivételektől,

igen világi dolog, s nem rokonszenves. Schäfer éppen nem méltányolja a humanitást, még Uhlhorn sem. Pedig az egyik humanizmus a protestántizmusnak volt útegyengetője, és a tizenharmadik század humanitási eszméje jobban képviselte Isten országát, mint bizonyos formulák. S a humanitás e korának a belmisszió ügye, látni fogjuk, igen sokat köszönhet. Egyetlen valóban jó dolgot sem tartok keresztyénietlen dolognak. Ehlers e kérdést tárgyalván, ezért jut ez eredményre: legyen belmisszió és humanitás. Azonban, éppen nem tagadható, hogy a belmisszió nagy példaadó: főként egyházaink tanulhatnak tőle. Bár az sem tagadható, hogy a belmissziói munkásság maga is több tekintetben reformra szorul. Általában, kimondhatjuk, hogy van benne árnyék, túlajtás, divat; de, van benne örökkévaló tartalom is.

Tisztelt közönség! A keresztyénség első korszakában a szegény-ügy a gyülekezet ügye. A Csel Könyv. 6. részében olvashatólag, a jeruzsálemi gyülekezet a szegények gondozását hét emberre bizza. Majd a diakonusok végzik a szegény gondozást, a gyülekezeti előjáróság megbízásából. A gyülekezetben egyletek nincsenek; de, van magán-jótékonyosság. Ilyen Stefana Korinthban. Az Ap. Csel. 9, 36. így szól: »Joppeban pedig vala egy nótanítvány, Tábita nevű, a mi értelmezve azt teszi: zerge. Ez teljes vala jó cselekedetekkel, és alimizsnákkal, melyeket osztogatott.« Majd a keresztyénség államvallássá lesz, s a jótékonyosság gyülekezeti szervezete mellett már ott találjuk az egyleti működést is. És pedig a szerzetesség alakjában. A városok a környék falvaival együtt képeztek egy gyülekezetet, s innen a negyedik század rengeteg gyülekezetei, melyekben már lehetlenség volt az egységes gyülekezeti gondozás. Chrysostomus idejében az antiokhiai gyülekezetben majdnem nyolc annyi lélek van, mint ma a kolozsvárban. Az antiokhiai gyülekezetnek tizezer szegénye volt akkor, s Alexandriában több, mint 7500 szegény állott az alimizsnások listájában. A nagy városok régiokra voltak osztva, s a régiók a diakonusokra bízattak. Bunsen a belmissziót egyházilag akarja szervezni, s szeméi előtt, mint minta, az ősegyház e diakonusi rendszer lebeg. A diakonusok, és diakonisszák egész törzskara környezte a püspököt. A püspök volt felügyelője a szegényügynek, kórházaknak, szóval, a keresztyén szeretet műveinek. A kolostorok a keresztyén irgalmasság szolgáltatásban állnak, és a püspöki felügyeletnél fogva a kolostorok is a gyülekezeti élettel vannak összeköttetésben. E korban

hát a keresztyén szeretet intézményei az egyház szervei. A szeretet intézményeiben e korszak is változatos. Intézeteket találunk szegények, betegek, lelencek, árvák, némák javára. Vannak kolostorok, melyek az örülteket veszik gondjaikba. Találunk együletet, melynek föladata, a betegeket fölkeresni, kórházba szállítani, ápolni, s a halottakat eltemetni. Némileg első jelentkezése ez az egyület a mai mentő-társulatoknak, s temetkezési egyleteknek.

A középkorban, a nagy püspöki gyülekezetek fölbo-molván, a gyülekezeti vagyon parokhiák szerint szolgálja a szegény-gondozás ügyét. Nem ugyan az egész vagyon, de a negyedrészt volt szegény-gondozásra rendelve. Azonban, a középkor több századán keresztül a keresztyén munkás szeretet az őskeresztyén egyház munkásságával szemben mély hanyatlást mutat. A Nagy Károly alatti föllendülés is muló volt. Mert a nép, papság, szerzetesség erkölcsi elvadulása mind nem az a klíma, mely alatt a keresztyén munkás szeretet nő, virágzik, gyümölcsöt terem. Ily megelevenedés a francia Clugny-ből jő. Az egyházgyülekezeti szegényápolás csaknem miudenütt eltűnik. A keresztyén munkás szeretet zászlóvivője most már az egyület, a kongregáció. Előkelők mennek a kolostorba, vagy lesznek a kolostornak kültagjai. Előállanak a hospitalariusok, majd a keresztes háborúk hatása alatt a lovagrendek. A munkás szeretet arisztokratikus, lovagi vonást kap, mint később, főként protestáns talajon, a szellem bajnokaitól nyert egy-egy világító vonást. A keresztes háborúk a vallásos életre ernyesztőleg hatottak. A változatos harci szerencse, a mohamedánizmussal érintkezés fölébreszté a kételyt. Új föllendülés állott be a tizenharmadik században. S ez a föllendülés a franciskánus rendhez fűződők, s ezzel a keresztyén szeretet művei most már demokratikus jelleget öltenek. A szeretet munkásai a társadalom alsóbb, és középosztályából valók. Egész sora támad a kongregációknak, melyek a keresztyén munkás szeretetnek szentelik magukat. A polgárság a közélet terén érvényesülni törekszik, s e törekvés vallásos oldalát látjuk kidomborodni a polgári, s városi hospitalariusokban. A városokban működő jótékonyági intézetek felügyeletét a város veszi át. A munkás-szeretet ügye világiasittatik. Különben, e korban a társulati elv már nem szorítkozik csakis szerzetekre, egyháztársulatokra, de föllép, és dominál világi testületekben. Sőt, mondhatni, hogy az emberiség testületekre bomlik. Mindenütt társulatokat, céheket találunk. Nem a mi mai egyleteink ezek; de, valóságos életközösségek, hol elv volt az »egy mindnyáért, s mindnyája egyért«. E testületek gondoskodnak tagjaik özvegyeiről, árváiról, a szegényekről, betegekről, s őrökdnek tagjaik erkölcsé felett. Vallásos fuvalom lengi körül e testületeket. Külön kápolnáik, külön oltáraik vannak. Ez időben nem is tartották az emberiséghez tartozónak azt, ki nem volt valamely korporáció tagja. Így volt külön testületük a koldusoknak, sántáknak, vakoknak, belpoklosoknak is. A szeretet munkája tehát egyletek kezében van. De, van magán-jótékonyág is. Hadd, emlitem meg a középkor egy Tábitáját. Ez egy magyar király leány, thüringiai Lajos neje, a wartburgi Erzsébet. Gyermekek gondját veszi föl, betegek, szegények anyjala ő. Mig férje Itáliában volt, naponkint háromszáz szegénynek terít asztalt. Eisenachban a betegek számára kórházat rendez be, s egy más házat a szegények számára. A szeretet munkáiban személyesen vesz részt. Özvegy állapotában Wartburgból elüzetve, Marburgban

él egész az önmegsemmisítésig, túlhaltott lemondás között. Eltúrta a megkorbácsoltatást is. Arca sirás közben sem tört el Ugy folyhattak könnyei, mint derült égből a per-metezés. Kár, hogy e nemes lelket a középkori szerzetesi élet-felfogás később eltorzította. Mert a katolikus szent ex-tázisai éppen nem érnek föl a keresztyén lelkiület minden-napi gyakorlati cselekedeteivel.

A keresztyén munkás szeretet a reformációban er-kölcsi nemesedést kap. A protestáns könyörületesség hiből származó, önzetlen szeretet. Itt nincs szó a könyörületesség ama motívumáról, mely szerint az alamizsna a bűnbocsánat közvetítése. A katolicizmus a koldust kultiválta, a protes-tántizmus a munkát szentesíti. Célja a munkához juttatás, s csak a munkaképtelenek számíthatnak állandó segélyre. De, megváltozik a keresztyén szeretet munkásságának orga-numa is. Említettük, hogy az ősegyházban a könyörülő sze-retet, a jótékony-ság a gyülekezet ügye vala; majd segéd-kezik az egyület, de a gyülekezeti élettel összeköttetésben. Aztán, a gyülekezeti tevékenység megszűnik, s a szeretet munkássága teljesen a testületek kezére jut. Ezek a testü-letek nem csak szerzetek, kongregációk, de városi hatóságok, világi korporációk, céhek is. A reformáció a munkás sze-retet ügyét ismét az egyházi gyülekezet ügyévé teszi. S előt-tem kétségtelen az, hogy mindazok, kik a mai belmissziót az egyházi organizmusba akarják bevinni, történelmileg az őskeresztyénség, s a reformáció korszakának álláspon-tján állanak. De, maradjunk a reformáció korában. A tizenha-todik, és tizenhetedik század protestántizmusát azt a tanul-ságot nyújtja, mit egyébiránt az egész történelem is megerősít, hogy a keresztyén szeretet munkáinak virágzása összefügg a kulturával. A lutheránus egyház szeretet-munkái a refor-mátus egyház munkás szeretete mögött ez időben hátra ma-radnak. E jelenségnek bizonyynyal oka az is, hogy a refor-mátus protestántizmus jobban hangsúlyozta a hittel össze-kötött jótetteket, a praktik s keresztyénséget, s a gyüleke-zei életet jobban szervezte, jobban kifejtette, mint a luth-e-ránus egyház; de, a főök, minden bizonyynyal, a református protestántizmusnak szerencsésebb kulturális viszonyaiban rejlik. A református egyház ott vert gyökeret, ott terjedt el, hol a kulturának már otthona volt. Aztán, a harminc éves há-boru elzúlesztő átka is főként lutheránus helyeken sújtott.

(Folytatása következik.)

Molnár Albert,
theol. tanár.

Különfélék.

= Kolozsvár közléte egy új intézménnyel

lett gazdagabb. Egy régen érzett szükség nyert kielégítetést, egy egészséges, szép eszme nyert megvalósulást, életet: megalakult a középiskolai tanárok kolozsvári köre. Oly testület lesz ez, mely egyesíteni, többet, inspirálni fogja nem-, kor-, rang-, és felekezet-különbőség nélkül mindazon tanárokat, kik a középiskola ügyét, tehát a kultúra alapvetését szívűken hordozzák. Most, midőn megalakult, mikor már készen van, s látjuk, hogy a kolozsvári három középiskolában, s annyi más szakintézetben mennyi tanár működik áldásosan már évek óta a nélkül, hogy egymással érintkeztek volna: a bámulat, és csodálat lep meg, hogy ez az egyesület csak most nyert életet. Későn is jobb, mint soha. Hisszük, és reméljük, hogy áldásos hatását közéletünkre minden tekin-tetben éreztetni fogja a kölcsönös szeretet, megbecsülés, az egy célra törekvés által, és mindenek felett, hogy le fog rontani egy rakás korlátot, előítéletet, kítűzvé ama leg-

szebb zászlót: egyeknek lenni a miveltségben. Az új kör elnöke dr. Márki Sándor, egyetemi tanár, lett; alelnökök: dr. Hám Sándor, kath. és dr. Sárkány Lajos, ref. gimn. igazgatók; pénztáros: Boros Sándor, unit. főisk. igazgató. Legyen áldás minden lépésén.

= Megjelentek Vass Tamás, maros-vásárhelyi paptársunk költeményei »Emlékek« cím alatt, csinos, tizennégy ives kötetben. Magukat a költeményeket, előszó helyett, egy hangulatos elmefuttatás előzi meg, e cím alatt: extirpator; vagy miért nem lettem én író? Vass Tamás nem áll elő követelő pretenziókkal; nem verdesi az egeket, nem sir, és nem átkozódik. De megnyugtat, kibékít az étellel, az elmúlással, holott gyönyörködni megtanított előbb a világ szépségei felett. A ki könyvét megveszi, egy jó baráttra tesz szert, mint a milyen jó ember az, a ki írta.

= A sepsi-szent-györgyi kollégium folyó hó 7-én »Arany-émlékünnepélyt« rendezett. És ezt igen jól, helyesen cselekedte. Egyik tanár, Császár János, Aranyról tartott felolvasást, a nagyobb osztályos növendékek Arany költeményeiből szavaltak. Hisszük, hogy nem csak az ifjuság, de Szentgyörgy lelkes, és minden szép iránt melegezni tudó közönsége is élénk érdeklődéssel vett részt ez irodalmi ünnepélyen, melynek hatása meg fog látszani az ifjuság fogékony szívében, és dicséri azt az áldott közönséget, mely minden téren tanubizonyságát adja, hogy hiven szolgálja a nemzeti kulturát, és ezzel dicsőséget szerez annak a kollégiumnak, mely legifjabb kora dacára olyan szép reményekkel biztat.

= Nyilvános számadás és hálás köszönet. A sz.-ludvégi ev. ref. leányegyház tagjai orgonaaalpra adakoztak: Nagy György 5 frt. Földes Péter 10 frt. Kupás Samu, gondnok 5 frt. Kocsis Mihály 3 frt. Földes Ferenc 3 frt. Fülöp János pap 2 frt. Földes János tanító 2 frt. Fülöp Sándor 2 frt. Kupás Mihály Gazsi 2 frt. Földes János idősebb Pali 2 frt. Elekes János 2 frt. Varga János 2 frt. Fülöp János Pisti 1 frt. Kupás Mihály Samu, Kupás János, Fülöp György, Viski László, Elekes Péter ifjú legény, Kupás Anna, Fülöp János Kurka, Kelemen Miklós, özv. Elekes Jánosné, Földes Anna, özv. Elekes Gergelyné. Kocsis Mária, Fülöp Anna, Kis János

ifjabb, Nagy Lőrinc, Fülöp Mihály r. kath. Ruzs Szimionné 1—1 frt. Nagy Ágnes 50 kr. Zegrán János g. kath. oláh 1 frt. Madarasán György 1 frt. Bab Ferenc 50 kr. Ruzs Tagyer 50 kr. Uretya Tagyer 20 kr. Muntyán Todor 1 frt. Kis János Vajda 20 kr. Schatz Georg ev. luth. szász 1 frt. összesen 67 frt. A görgény ev. ref. egyházmegye közgyűlésén adakoztak: tek. Eltettő Albert egyházmegyei gondnok 10 frt. Lenárt József esperes 2 frt. Pap János d.-széplaki és sz.-ludvégi pap 10 frt. 80 kr. Vajda Miklós beresztelki tanító 50 kr. Farkas Károly, póka-keresztúri pap 50 kr. Tavasz József, egyházmegyei főjegyző, most esp. 1 fr. Szabolcski Mihály, felfalusi pap 50 kr. Csekme Ferenc, egyházm. aljegyző most főjegyző 50 kr. Péterfi Ferenc, vécsi, Kis Lajos, körtvefői Zoltáni Imre, sáromberki papok 50—50 kr. Diénes József, bökényi pap 25 kr. Makkai Kálmán, sáromberki tanító 25 kr. Boka György holtmarosi pap 50 kr. Horvát Ödön, köbölküti pap 50 kr. Ger gely Lajos, radnótfői pap 20 kr. Vigh Sándor, felfalusi tanító 20 kr. Székely Ferenc, görgényi pap 20 kr. Szabó Miklós, radnótfői tanító 20 kr. Benedek Árpád, v.-szentiványi pap 50 kr. Felmér Sándor m.-péterlaki, de most v. szentiványi állami tanító 50 kr. Szegedi Sándor, körtvefői tanító 20 kr. összesen 29 frt. D.-Széplakon adakoztak: Kovács Ferenc, nyug. tanító 50 kr. Nagy János Ferencé, Miklós, öreg, Nagy Pál Istváné 10—10 kr. Hének Ger gely 20 kr. Tamás Péter, Vészi János, Szengyel Péter, Császár János, Nagy Sándor, Marosi Ferenc 10—10 kr. Csorvási Mihály 20 kr. Vészi Mihály 10 kr. Nagy Ferenc hidi, 5 kr. Csorvási Sándor Csorvási Lőrinc 10—10 kr. Szabó József idős 5 kr. Szabó József ifjabb 5 kr. Demeter Pál 50 kr. Nagy József idős, Nagy Ferenc Józsefé, Palkó János, Demeter Gáspár, Nagy Pál Józsefé, Hunyad Mihály, Székely Ferenc, Székely József, Szabó György. Máté István, Demeter János Ferencé, Tamás István, Harcsa György, Harcsa Mihály, Demeter Mihály Mihályé, Nagy Péter Istváné, Ördög Ferenc, Vészi Sámuel legény, Diószegi Miklós, Hunyadi János Vészi Károly, Császár Ferenc, Székely János, Tasnádi Pál 10—10 kr. Nagy János Ferencé 15 kr. Gál Pál falusbíró 50 kr. Gál József 50 kr. Demeter Mihály Istváné 50 kr. Demeter János Györgyé 20 kr. Nagy Ferenc gondnok 30 kr. Demeter Ferenc Györgyé 20 kr. Magyarosi Miklós 50 kr. összesen 9 frt. Tekintetes Forró Géza oláhufalusi körjegyző 1 frt. 30 kr. Begyűlt összesen 143 frt. 70 kr. Meg is vettünk egy harmoniumot Budapesten 160 frton oly formán, hogy a hiányzó összeget részletekben fizetjük le. Már le is fizettük. A harmoniumot a hangszerész leküldte, s a mult 1896. aug. 23-án új búza Zsengéjére meg is szólt. Azóta szerény kis templomunk csendes falai között, a harmonium hangjai mellett dicsérjük a istent. Fogadják a némes szívű adakozók magam és egyházar nevében meleg köszönetemet Szász-Ludvégnak. 1897 január 28. Nagy György, áll. el. isk. tanító, ev. ref. leánya.

HIVATALOS RÉSZ.

459—1897.

KÖRLEVEL,

valamennyi erdélyrészi evang. református kollégium
mél. t. Előjáróságának.

Tudomás, és mihez tartás végett közöljük a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszteriumtól 47,310—1896. sz. a. kelt felhívást, mint következik.

A közös hadügyminiszterium rendeletére, és az én beleegyezésemmel, a budapesti, pozsonyi, temesvári, és nagy-szebeni kadét-iskolák minden egyes magyarországi középiskola részére, a IV. osztályba járó tanulók között leendő szétosztás céljából, egy röpv kellő számú példányait fogják szétküldeni, mely röpviből a tanulók a kadét-iskolák rendeltetésére, és az azokba való felvétel módozataira nézve tájékozódhatnak.

Fölkérem a főtiszt. egyházi főhatóságot, hogy a főnnhatósága alatt álló középiskolákat az érkezendő röpvekre eleve figyelmeztetni, méltóztassék, utasítva egyttal az igazgatókat, hogy megkeresésre a fentnevezett kadétiskolák valamelyikével érintkezésbe lépjenek, és minden kérdésre fölvilágosítással szolgáljanak.

Kolozsavárrt, 1897, febr. 4.

Parádi Kálmán,
tanügy-előadó.

Szász Domokos,
püspök, mint elnök.

96—1897.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a sepsi-szent-györgyi püspöki vizsgálat alatt álló egyházközség énekvezetési állomására ezennel pályázat nyitatik.

Javadalom: tisztességes lakás, gazdasági épületekkel, és kerttel, továbbá, az egyházközség pénztárából 400 frt.

évnegyedes, esetleg, havi részletekben; a várostól 37 frt. 50 kr. fakepe illetmény; a központi pénztárból 32 frt. 80 kr. konzistoriale; egyházi jegyzői fizetésben 50 frt. a kanonika porció jövedelmében 120 frt. összesen 690 frt. 30 kr. Megjegyzendő, hogy ha a megválasztandó dalárda vezetésre képes, a stóla-jövedelem 100 frton fölülemelkedik.

Csak oklevéllel bíró egyének pályázhatnak. Pályázati hatánap: 1897. márc. 2. Folyamodványok alüirothoz küldendők, Kolozsavárra.

Kolozsavárrt, 1897. febr. 7.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök

166—1897.

MEGHÍVÓ.

Egyházi törvényeink értelmében, van szerencsém küküllői ev. ref. egyházmegye közgyűlésének t. tagjait tisztelettel meghívni, a folyó év márc. 4-én, kilenc órakor kezdve D.-Sz.-Mártonban, a szokott helyen tartandó egyházmegyei közgyűlésre. A közgyűlés t. világi tagjainak külön meghívót küldtem; de, azért fölkérem t. lelkész társaimat, hogy gyűlés idejét, és helyét sziveskedjenek az eddigi szokás szerint is tudomására hozni a tanító, valamint egyházai képviselőinek.

A közgyűlés tárgysorozata: 1. Elnöki megnyitó. 2. Ister tisztelet, végzi tisz. Bartha József, mikesfalvi lelkész, aa. 3. Esperesi jelentés. 4. Főjegyzői jelentés az egyházmegyei tanács működéséről. 5. Esperes-választás. 6. Indítványok, leirato és kérelmek tárgyalása.

V.-Gálfalva, 1897, febr. 4.

Kovács Elek,
küküllői ref. esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXVII. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1897. Február 18.

7. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendőek: *Külmagyarutca 9. sz.*

Amicus Plato, amicus Aristoteles, sed
magis amica veritas,

Szeretve tisztelt Főpásztorunk által »özvegy-
árvai alapunk felhasználása tekintetében tett, és
mélt. Igazgató-Tanácsunk által teljtartalmulag
magáévá tett« javaslatnak e becses lap ha-
sábjain történt közrebocsátása alkalmával szives
volt a nt. Szerkesztő úr kinyilatkoztatni, hogy
»a lehető észrevételek megtételére, lapunk min-
denki előtt nyitva lesz«.

Hozzá is szóltak már pro és kontra többen,
de a hozzá szólottak közül egyedül t. Szócs Sán-
dor, dévai paptársam tudta ellen-véleményét meg-
okolni, sőt még ő is, nem ismervén gyámintéze-
tünk multját, alapítási, keletkezési körülményeit,
a »javaslat« indokolása ellen nem tudott minden
ellenérvet felhozni.

Engedje meg a nt. Szerkesztő úr, hogy én is,
ki özvegy-árvai gyámintézetünk vajadásánál, sőt
születésénél is jelen voltam, hozzá szólhassak ez
ügyhez, s a fentisztelt »javaslatra« nézve objektív
szerény ellen-véleményemet előadhassam.

Midőn pedig ezt teszem, előre is tiltakozom
az ellen, hogy azért valaki szeretett Főpásztorom
irányában nem csak kötelességszerűleg, hanem
lelkemben valósággal is érzett mély tiszteletemet,
és bámulatomat kétségbe vonhassa.

Az ellen is tiltakozom, mintha én az ő azon
magasztos céljával, hogy theol. fakultásunk, s az
árva papfiuk »Szeretetház«-a a lehető legnagyobb
mértékben gyarapodjék, fölvirágozzék, teljes lel-
kemből egyet nem értenék; azt szép, dicső célnak
ne tartanám; annak elérésére közre működni, szent
kötelességemnek ne ismerném egyedül csak az
ellen van szóm, hogy e célra éppen özvegy-árvai
gyámintézetünk alaptőkéje konfiskáltassék.

Készararva használtam e szót, konfiská-
ció; mert ha özvegy-árvai gyámintézetünk alap-
tőkéje a fentisztelt »javaslat«, és indokolása alap-

ján vétetnék el eddigi rendeltetési céljától, s for-
dittatnék a kontemplált célra: az nem volna egyéb,
mint rideg konfiskáció. De, térjünk át a dologra.

A »javaslat« indokolásában két tétel van
fölállítva. Az első így szól »az egyházkerületi
özvegy-árvai alappal szemben az egyes papoknak
sem a régiebb, sem az újabb időkben fizetési köte-
lezettségük nem volt, s nincs ma sem, sem be-
lépési, sem évi tagsági díj címén; ebből nyilván
való, hogy ezzel szemben szerzett jogokról szó
sem lehet«.

Ezen tételnek konkluziója gyanánt, a másik
tétel azt mondja: »Önkint következik ebből az,
hogy egyházkerületünket, melynek tulajdonát ké-
pezi a kerületi özvegy-árvai alap, elhatározásában
a most még életben levő papokkal, illetőleg,
azokkal szemben, kik az időknek rendén ezeknek
majd özvegyei, s árvái lesznek, szerzett jogok
nem korlátozhatják, annyival kevésbé, hogy még
azon özvegyekkel, és árvákkal szemben is, kik
az egyetemes özvegy-árvai gyámintézet létrejötte
előtt lettek azokká, s így annak jótéteményeiben
nem részesülnek, csak méltányossági s könyörü-
letességi tekintetek lehetnek mérvadók, de jogi
kötelezettség nem fenforgó«.

Itten tehát, a mint látjuk, nyilván tagadásba
vétetik a papoknak, illetőleg, az özvegyeknek, és
árváknak özvegy-árvai gyámintézetünk iránti joga;
először is azon oknál fogva, mivel »sem a régiebb,
sem az újabb időkben fizetési kötelezettségük
nem volt, s nincs ma sem; sem belépési, sem évi
tagsági díj címén«.

Ezzel szemben, bátor vagyok, az alapszabá-
lyokkal bizonyítani, hogy rendszeres évi díjfizetési
kötelezettségük igenis volt a papoknak mind a
régiebb, mind az újabb időkben, s van ma is;
tehát, szerzett joguk is van.

Ama másik indok ellenében, mely szerint
ezen özvegy-árvai gyámintézetünk »az egyház-
kerület egy oly tulajdonát képezi, melyről való

elhatározásaiban szerzett jogok nem korlátozhatják», szintén ellene mondanak, valamint gyámintézetünk megalapításának, ez ideig való fenállásának története, úgy annak alapszabálya is. Lássuk, mit mondanak ezek?

Özvegy-árvai gyámintézetünk, ugyanis, hosszas vajudas után, 1876-ban született meg, s alapszabályai az 1876-ban N.-Enyeden tartott egyházkerületi közgyűlés jún. 16-án tartott ülésének 57. jkvi. száma alatt cikkelyeztetett be.

Ezen alapszabályok címe így hangzik: »Az erdélyi ev. ref. egyházkerületi lelkészek, és lelkészi özvegy-árvák gyámintézetének alapszabályai.«

I. Fejezet. Az intézet célja. 1. Erdélyi ev. ref. egyházkerületünk önhibáján kívül szolgálatképtelenné lett lelkészeinek (tehát, lelkészeinek is), a lelkészek hátrahagyott özvegyeinek, árváinak az intézet alaptőkéje kamatjaiból évenként meghatározandó pénzüsszeggel való segélyezése.

Az én hitem szerint, már csak ezen szavakban oly félre nem érthető világossággal van kifejezve az intézet kegyeletes célja, hogy ezt semmi formában félremagyarázni, nem lehet. S eltekintve attól, hogy még »az önhibáján kívül szolgálatképtelenné vált lelkészeink is igényelhetnek abból segélyezést«: világos, hogy míg egyházkerületünkben papi özvegyek, és árvák léteznek, ezen gyámintézet alapszabályszerű segélyéhez kifogásolhatatlan joguk is volt, van, és lesz.

Ugyde, azt mondja a »javaslat« indokolása, hogy gyámintézetünk alaptőkéjét nem a papok hordták össze; mert sem belépési, sem évi díj fizetési kötelezettségük nem volt, s ma sincs, hanem az egyházkerület állította fel, következőleg, ennek oly tulajdonát képezi, mely felől elhatározásában szerzett jogok nem korlátozhatják.

Ennek ellenében idézem az alapszabályokat, melyek azt mondják:

II. Fejezet. Az intézet alapja. 2. a) »Az ugy nevezett Generális Cassa egész tőkéje, és minden vagyona.«

De hát, mi volt ez a Gen. Cassa, és mennyit tett akkor átadott tőkéje?

Ez a generális kassza alakult az ugy nevezett »fraktus papok, és özvegyek segélyezésére gyűjtött kollektákból, és az e célra minden egyes válóper után fizetni kellett 1—1 frtból.« Ez gyámintézetünk alaptőkéjévé átutaltatása napján tett 7191 frt. 87 és fél krt. a mint ez az 1876. évi egyházkerületi közgyűlés jegyzőkönyvének 70-ik lapján látható megvizsgált számadásból ki-

tűnik. Ezt tehát a papok gyűjtötték, és szolgálták meg, s éppen oly célokra, mint a milyenre akkor átutaltatott.

Özvegy-árvai gyámintézetünk alapját képezte továbbá, az alapszabályok »II-ik fejezet« 3. b) pontja szerint, »az egyházkerületben évenként összeesketett párok után fizetett 40—40 krból begyűlt, és ezután gyűlendő összeg«.

Ez az összeg az átutalás napján 6949 frtot tett a fönnemlített jegyzőkönyv 55-ik lapján látható püspöki számadás szerint.

Nó, ezt már csakugyan a papok fizették, mint »kopulacionalis taxat« saját stólájukból, sőt fizeték még olyan párok után is, a kik semmi stólárét nem adtak.

Az ifjabb papi nemzedék kedvéért, érdekesnek találok, elbeszélni ezen fizetség eredetét. Erdélyben a jelen század húszas éveitől fogva, minden felekezet papjának kötelessége volt, a himlő-oltó orvosok fizetése alapjára minden egyes új házaspártól 35—35 kr. himlő-oltási díjat szedni, s év végén ezt, az esketett párok kimutatásával együtt, »copulationis taxa« címén adminisztrálni.

De, az 1869-ben Székely-Keresztúron tartott közszentzsínat 40. számú határozatával ennek további szedését megtagadván, a 41. szám alatt azt határozza, hogy e helyett szedessék jövőre az új pároktól 40—40 kr. az egyházkerület közsükségeire 1870. január 1-én kezdve.

És már ebből gyűlt fel hat év alatt 6949 frt. valamint hogy ezen összegeknek özvegy-árvai gyámintézetünk alaptőkéjéhez való csatolása éppen az által okoltatott meg, hogy ezt különben is a papok szerezték, s fogják szerezni jövőre is, még pedig a legtöbb esetben saját stólárójukból: tehát, ezt is a papok hordták össze.

(Vége következik.)

Vallástanítás, lelkész, és vallás-tanár-képzés.

(Folytatás.)

II.

Mindenek előtt kijelentem, hogy a »lelkész« kifejezéssel nem látom teljesen fedezve a »pap« fogalmát, de ha már divatunk a két szóhoz fűzött képzeteket egyenlősíteni: ám, legyen:

Mindegy hát az értelme. akár pap-, akár lelkész-képzésről beszéljünk.

A mai társadalom létszámösszegének, ha nem több, legalább kilencvenkilenc százaléka naponként meghányja-veti a papoknak ugy alanyi, mint tárgyi érdekeit, és értékeit. Azonban, ha megfigyeljük a papra-morgók e tömegének nyilatkozatait s azokból következtetést

vonunk az illetők felfogására, úgy találjuk, hogy egyik a liturgust, másik a prédikátort, harmadik az eucharisztia, negyedik a polemikust, stb. érti a »pap« alatt.

Szóval, azt sem tudjuk, hogy mi az a pap. Nehéz is megadni rá a feleletet, midőn minden egyes felekezet érdekeinek intézőjét maga képezi s midőn kiképezte, oda állítja egyháza ügyeinek élére és papnak nevezi, tekintet nélkül arra, hogy azoknak tudományos és erkölcsi értéke párhuzamba állítható-e a többi felekezetek papjainak értékével; sőt vannak oly tengéletű felekezetek is, melyek papi diploma gyanánt egy-egy irtóztató hazugságot, meg bizonyos összegű naponkénti képmutatást követelnek meg.

Igy hát arra a kérdésre: mi az a pap, sem egyik, sem másik felekezet nem adhat általános értékű feleletet, hanem egyes-egyedül a történelem. S mit mond a történelem? Azt, hogy az egyes vallásrendszerek igazi papjai ott állanak a tömegek felett óriási magasságban, a hová csak bámulattal, csodálattal és áhitattal tekinthetnek fel a milliók.

Ők a természet-, erkölcs- és állambölcsészek; ott szerepelnek a társadalomban, mint törvényadók, és törvényt magyarázók, mint orvosok, bírák, költők, számvetők, csillagászok; szóval, ők koruknak értelme, értelme, akarata, lelke.

Vagy tán azt mondja valaki: ezek csupán a régi rendszerek papjaira illenek?

Hát, az ó-szövetség prófétái, meg Pál apostol, meg a Stromata, meg a Hexapla szerzői alább állanak korunknál? Kopernikus nem pap volt? A keresztyén államok tudását, erkölcsét, akaratát, nem a papok irányították kezdetben? Nem ők voltak koruknak sava? Bizonyára.

Igy a történelem világa a pap fogalmát egyetlen szóval magyarázza, határozza és jelöli meg. Ez egy szóval: »bölcse«.

Nincs tiszta buza, melyben ne volna konkoly, vagy szemét. Így nem volt, nincs s nem is lesz vallásrendszer, melynek papjai mindannyian megfelelnek a pap fogalmának. De, ha már arról van szó, hogy papot képezzünk, képzésünk célját, eszményét, nem a salak határozza meg, hanem a tiszta arany. Azok voltak igazán papok, kiknek egyénisége a »bölcse« fogalmát, emberi mérték szerint, fedezte.

Igy hát, ha a világtörténelmet nem akarjuk kiforgatni a maga logikájából, minden lelkész-képzésünknek oda kell irányulni, hogy oly papokat termeljen a társadalom számára, kik korunk összes tudásán felül álljanak, vagy legalább is mintegy kicsucsodásai, megszemélyesítői a kor tudásának, a kor lelkének.

De nemcsak a történelem, hanem a józan ész is ily célt jelöl ki a lelkész-képzés számára. Hisz, ha a papok azokra a legnehezebb kérdésekre adnak feleletet a vallásban miképpen állott elő a világ, mi célja létének, mi benne az ember s hivatása, mily viszonyban van a végtelennel, istennel és világgal, stb.: akkor nem józanész szerinti-e, hogy a pap felette álljon a tudósoknak? Hisz, a tudósok jórészt ki akarják kerülni e kér-

déseket, mert azt hiszik, hogy az ő tudásuk ily problémák megoldására képtelen.

A történelem és a józanész mellett még a tudomány szelleme is e célt jelöli ki a papképzés elé. Hisz, ma általános az a meggyőződés, hogy a különböző tudományok mindannyian az etikában olvadnak össze. S ha igaz e meggyőződés, kérdem: papnak, ki sajátképpen az etika szolgálatában áll, mert annak lényegét nemcsak értenie, éreznie és akarnia, hanem élnie is kell: nem az összes tudományok esszenciájának birtokában kell-e lennie? Bizonyára.

Midőn már ezek alapján a lelkész-képzés céljával tisztában vagyunk, mert tudjuk, hogy annak tulajdonképpen bölcseket kell képeznie úgy a történelem, és a józanész, mint a tudomány adatai szerint: beszélhetünk a cél megvalósításának eszközeiről is.

Természetesen, nem terjeszkedhetünk ki az egész emberi társadalom papképzésére, mert akkor igazán csak a levegővet szabdalnók, hanem itt maradunk egyelőre szűkebb édes hazánkban, Magyarországon. Elég nagy a tér, melyen mozogni akarunk. Mindegy, ily dolgokban: »akarni is elég«.

Mint mindenütt, úgy minálunk is, a tudományok gócpontjait az egyetemek képezik s az egyetemek számarányából, mint mindenütt, úgy minálunk is következtethetni a társadalom szellemi-erkölcsi képzettségének fejlődöttségére, vagy elmaradottságára. E fokmérő mi reánk nézve nem valami kellemes ítéletet mond. Hisz, egyetemeinket meg tudnók számlálni még az esetben is, ha kezeinken csak egy-egy ujjal rendelkezünk, mert mindössze két egyetemünk van. S valóban, ha rejt magában valamilyen igazságot az a gondolat, hogy »az oroszlan lenne a föld teremtésének koronája, ha öt ujjja volna, azaz, keze, tapintó szerve, tapasztalata tette az embert emberré, akkor: nem csodálkozhatnánk a felett, ha nyugati civilizált államai úgy képzelnék minket, mint oly embereket, kik csak egy-egy ujjal rendelkeznek. Még a felett sem ütközhetnénk meg, ha félszemmel, félfüllel, félállbal, szóval, féltettel, fél embereknek gondolnának. Hisz, mi tizenhét millió egész embernek két egyetem?

S ha még azok az egyetemek teljesek volnának! Csakhogy egyiknél hiányzik a theologia, a másikhoz meg úgy van oda csatolva, hogy jobb volna, ha még ott sem volna. Sem egyik, sem másik nem üti meg a mértéket.

De ertsük meg a dolgot. Nem egy példát találunk arra, hogy az egyetemnek theologiai karát megszüntette egyik-másik illetékes közeg, mert a theologia felekezeti elfogultságból összeütközésbe jött a tudományokkal; nemcsak, hanem a maga szűk köréből diktálni akart a többi tudományoknak is. Miért dobták ki a theológiát e közegek? Azért, mert teljessé, egészzé akarták tenni az egyetemet. Ime, hát a bizonyosság arra, hogy az egyetem nem teljes azért, mert theológiája van. Így vagyunk a budapesti egyetemmel is: teljesnek nem mondhatjuk éppen azért, mert theológiája van.

Hisz, a tisztán felekezeti jellegű theológiának épp úgy nincs helye az egyetemen, mint az emberi szervezeten

a számárfülnek, vagy lólábnak. Miért? Azért, mert minden más tudomány a mezejébe vágó képzeteket és fogalmakat ahhoz az igazsághoz méri, melyet axioma gyanánt a fejlődő tudomány önmaga állapít meg és pedig nem örök időkre, hanem napról-napra. Ha ma axioma gyanánt ismert el egy elvet, holnap lomtárba teszi, ha a tudomány úgy követeli. Ellenben, a tisztán felekezeti theologia oly dogmákat fogad el axioma gyanánt, melyek csak egyes korok gondolkozásának szüleményei.

E dogmákból indul ki, ezekhez tér vissza, mindent ezekhez mér, ezekkel értékeli. Néha megesik, hogy bizonyos dogma alá bevon homlokegyenest ellenkező tételket, csak azért, hogy a dogma igazságának látszata meglegyen. Máskor sértetlenül toporzékol, prüszköl, ágaskodik, csak azért, hogy elnémitsa a nemes ellenfél, mely hasonló eszközökkel élni, méltóságán alulnak tartja, stb. stb. Ki tudná, mindezeket elbeszélni?

Egy szó, mint száz: felekezeti theológiának nincs helye az egyetemen.

»Hohó! Micsoda?« Mondják bizonyára még azok az »akadémikus« kollegáink is, kik külföldön hagyták pénzükket együtt jó részben fejüket is s egész lényükből nem maradt egyéb hátra, mint bizonyos szemforgatás, ez az egyetlen örökség, cserébe a pénzért s a magyar észjárásért! »Hát, te nem tudod, ostoba, hogy a külföldi egyetemi theologiai karok is felekezeti? Nő, barátom, menj el Kukucsinba papnak, s pipázzál ott át egy egész életet, de pennát kezébe fogni, ne merj! Fordítunk mi neked prédikációt eleget. Imát se írj: ott van Révész« sat. sat. hangzanak felénk az igék.

Jól van, barátim, csak papoljatok. Szívesen szemléljük mi úgy a testnek, mint a léleknek kórtüneteit, mert okulni fogunk belőlük, de mindazonáltal kinyilvánítjuk, hogy ha külföldön úgy van a dolog: ott sincs jól. Ugyanis, a vallás, a vallásos érzelem, a hit, sem a multban, sem a jelenben nem egyéb, mint az emberi léleknek, az emberi szellemnek egy szükségszerű nyilatkozata. S minthogy az emberi szellemmel, vagy ha úgy tetszik, a történelem multjában, jelenében, s jövőjében nyilvánuló öntudatos ember-ésszel az egyetem bölcsészeti kara foglalkozik sajátképpen: a theológiának ott van helye a bölcsészeti karban. És pedig úgy van ott helye, mint bármelyik más szaknak. Tehát, nem mint kar, hanem mint szak jöhet szóba a theologia az egyetemen.

Igy hát az első lépés, melyet hazánkban papképzésünk emelésére tehetünk, az, hogy a budapesti egyetem theologiai karának adjuk meg természetes helyét, azaz, hozzuk kapcsolatba a bölcsészeti fakultással úgy, a mint dukál, s mossuk el felekezeti jellegét annyira, hogy a különböző felekezetek theológiájának növényedéi mindannyian felkereshessék; és pedig abban a tudatban, hogy a theologiai akadémiákon megtalálták ugyan, mit saját felekezetük papjainak tudniok kell, de csak az egyetemeken találhatják meg azt, a mi minden papnak szükséges, ki méltó akar lenni nevére.

Hogyan? Degradálni a theológiát, mikor az »nem oda van csatolva« az egyetemhez, mint föntebb irtuk, hanem ellenkezőleg, abból nőtt ki minden; mikor az a

törzs, a gyökér, a többiek pedig az ágak? Igaz, első volt a hittudományi kar. De mi ennek az oka? Semmi más, mint az, hogy volt egy korszak, nem is olyan régen, midőn az emberi társadalmak leginkább érdeklődtek a lélek vallásos nyilatkozatai iránt, mert a vallás volt a kornak összes tudása, mert a vallás adta meg a feleletet mindazon kérdésekre, melyeket fölvetett és ápolt a gondolkodás; semmi más, mint az, hogy volt idő, midőn a theologia egymaga művelte a tudásnak egész mezejét, a természet- és szellemvilágnak összes rengetegeit.

Azonban, érezte, hogy a munkát meg kell osztania, mert különben nem éri el a célt, melyre tör. Így, mintegy önmagából megalkotta a különböző karokat; felosztotta a mezőt, melyen a tudomány sáfárainak dolgozniok kellett. S mi lett a vége? Az, hogy egyik-másik mező munkásai oly módszer mellett kezdték művelni a rájuk bízott talajt, minőről a priori, a theologia nem is álmodott. Ekkor féltékenykedni kezdett. S a helyett, hogy jó kovász gyanánt áthatni törekedett volna a tudománynak egész térsztáját: elszigetelte magát s önmagában megposhadt

(Folytatása következik)

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1897. febr. 6.

(Folytatás.)

Varga Gábor és társai egyháztagoknak kepe-kirovás elleni fölbbezése, melyet az egyházmegyei tanács sérelmes határozata ellen nyújtottak be, tárgyalás alá nem vétetett, mert az új zsinati törvények értelmében az ily ügyek közigazgatási birói uton intézendők el. Visszatétett tehát az egész ügy az egyházmegyéhez szabályszerű eljárás végett.

Miklóssy József, volt páncélcsehi lelkész ellen az egyházkerületi fegyelmi törvényszék, a törvény 301. §-ának 3. 5. és 10. §§-ai alapján, fegyelmi eljárást rendelve el: bíróság delegálását kérte. Ig.-Tanácsunk a kolozskalotai egyházmegye fegyelmi törvényszékét delegálta az ügy elintézésére.

Jóváhagyattak, ezek után, a gyulafehérvári, kolozskalotai és sepsi egyházmegyék szabályrendeletei, melyek a törvény 27. 40. 42. és 100 §§-ai alapján a közgyűlési tanácskozási szabályokról, a közgyűlésekről indokolatlanul elmaradók iránti eljárásról, a szegény és árvaügy kezeleséről, valamint az egyházfegyelmek a presbiteriumok által miként leendő gyakorlásáról szólnak.

Torda-szent-lászlói egyházközségünk indokolt kérésére megengedte Ig.-Tanácsunk, hogy a nevezett egyház 70 frtnyi. központi tartozását, 5 százalékos kamataival együtt, részletekben törleszthesse.

Vizaknai egyházközségünk kiállítván a segédpapi díjlevelet, abba a lutheránus főkonzisztorium kezelése alatt álló és peressé tett dézmkárpótlási tőke kamatait is fölvetve s engedélyt kért kapcsolatosan arra, hogy az eddig segédpapi kánonikumok címen telekkönyvezett ingatlanok a kántori állás javára legyenek átirthatók. Ig.-Tanácsunk azonban a bemutatott díjlevelet jóvá nem hagyhatta, mert a dézmkárpótlási tőke kamatai csak a per kedvező lejárta után lesznek folyósíthatók; valamint nem engedélyezhette a kért birtok-kiigazítást sem, míg általában a segédpapi vitás kérdés végleges megoldásra nem jut, hanem igenis megadta a lutheránus főkonzisztorium elleni perelhetési engedélyt a 2222 forint dézmkárpótlási tőke kiadatása iránt s az egyház

kéréséhez képest meg is bizta az egyházkerületi ügyvédet a per megkezdésével.

Istvánházi egyházközségünk többszöri körözés dacára sem tudván 348 frttal dotált papi állomását betölteni: Derzsy Lőrinc, ózdi pap aát kérte fel a beszolgáltatásra, míg a kántori teendők végzése iránt Kojza László, tanító aával szerződött. Ig.-Tanácsunk a viszonyok kényszerítő hatása alatt az állomásnak egy évig leendő üresen hagyását, tudomásul vette, s utasította az egyházat, hogy a beszolgáltatási díjakon felül fenmaradó papi javadalmat addig is tőkésítse.

Jóváhagyó tudomásul vette, továbbá, Ig.-Tanácsunk a nagyenyedi egyházmegye számos egyházközségének ama határozatát, melyben a kezesekkel biztosított kötvényekre kiadott pénzeiket tíz év alatt felhajtani s jelzálogi biztosíték mellett, elhelyezni határozták; míg a marosludasi és gezei egyházak indokolt kérésére, kivételesen, megengedte, hogy 50 frton. alúli összegeket, az egész presbiterium felelőssége mellett, kezeses kötvényekre továbbra is kikölcsönözhesenek.

Végül, még Kovács István, ig. tanácsi irodaszolgá véglegesítése iránti kérését látta el Ig.-Tanácsunk kedvezően, mire elnök aa. az ülést, az idő előhaladottságára való tekintettel, bezárta.

Folytatólagos ülés tartatott 1897. február 8-án.

Elnökölt főt. Szász Domokos, püspök aa. Jelen voltak: Deésy Gyula, Kenessey Béla, Szász Dénes, Becsek Lajos, Párády Kalmán, ig.-tanácsosok, Márkus János, titkár, Deák József, pénztárnok, Maksay János, számvevő és Kádár János, s. titkár.

Első helyen a marosvásárhelyi kollegium ama fölterjesztése került tárgyalás alá, melyben Gyulai Kálmán, ottani tanár aának az özv. Imre Sándorné részére megszavazott évi 120 frt. kegydíj kiutalása elleni tölebbezésére teszi meg észrevételeit. E fölterjesztés szerint tényleg valóknak ismertetnek el a nevezett tanár aa. által néh. Imreh Sándor terhére irt mulasztások, de, mert a néhai nyomdavezetőnek a kollegiumi nyomdakörül számos érdemei is vannak, s mert különösen az utóbbi időben beszerzett új gépek árát felerészben ő fedezte: a 120 frt. kegydíj engedélyezését a kollegiumi előljáróság jóváhagyni kéri. Ig.-Tanácsunk, ez alapon, megengedte a jelzett kegydíj folyósítását.

Az egyházkerületi kebli pénztárnak, valamint a magyar általános hitelbanknak jelentéséből tudomásul vette Ig.-Tanácsunk, hogy a nevezett banknál fennállott lombárd-kölcsönünk biztosításául szolgáló értékpapírok közül 504.000 frt. névértékű papíros leérkezett s pénztárunkban elhelyeztetett.

Zilahi kollegiumunk előljáróságának ama jelentését, hogy Kerekes Ernő, tanár aa. fizetését nem a rendes tanárrá történt kinevezés, hanem oklevélének megszerzése idejétől tette folyóvá, Igazgató-Tanácsunk tudomásul nem vehette, mert az általa betöltött tanszék az államszegélyből dotáltatik, s így ezen eljárást a miniszter kifogásolni fogja.

Ferency Árpád, házfelügyelő aa. nak ama jelentését, hogy az egyházkerület tulajdonát képező külközép-utcai egyik házastelket, mely eddig 800 frtért volt bérbe adva, most 650 frtnál drágábban ki nem adhatja, Igazg.-Tanácsunk tudomásul vette, s a változott viszonyok folytán megengedte, hogy a szóban forgó házastelek egy évre 700, esetleg, 650 frtért is kiadassék.

Ugyancsak tudomásul vette, és elfogadta Igazg.-Tanácsunk fennevezett házfelügyelő aa.-nak 151 forint 19 krról szóló elszámolását, s az irt összeget, mely a külmagyar-utcai 7. sz. házastelek apróbb javítási munkálataira lett fölhasználva, nevezettnek kiutalta.

A felhajthatatlanság hitelt érdemlőleg történt igazolása után, a főtiszt. egyházkerületi közgyűlés jóváha-

gyásától feltételezetten, törlésre engedélyeztetett a nagyenyedi kollégiumnál 260 frt. tőke, és 374 frt. 40 kr. kamat-követelés; deési egyházunknál 126 frt. 65 kr. tőke, és hátrálék-kamat, valamint a fogarasi egyháznál 31 frt. 25 kr. követelés.

Kádár János, h.-kölcsönügyi előadó aa.-nak a közalap követeléseinek biztosítására lekötött házak helyszínelési költségeire kezéhez utalt 150 frtról szóló elszámolása igazoltnak találtatván, elfogadtatott.

A sürgetési napló vezetője bejelentvén, hogy marosvásárhelyi egyházközségünk nem tett eleget az Igazg.-Tanács ama felhívásának, melyben az 1895. évi számadás felülvizsgálhatása céljából némi adatok rendeltettek fel: a továbbiakra nézve intézkedést kér. Hatóságunk sajnálatlaltal értesülvén a nevezett egyház előljáróságának ezen ismételt mulasztásáról: utoljára sürgette meg a Tanácsot a kívánt adatok fölterjesztésére, oly figyelmeztetéssel, hogy a mennyiben e hó végéig sem felelne meg a rendelkezletnek, központi kiküldött által fognak a szükséges adatok beszereztetni.

Egyházkerületi számvevő aa.-nak a zilahi, sepsi-sz.-györgyi, és sz.-udvarhelyi kollégiumunk 1897. évi költségvetéseinek felülvizsgálásáról szóló jelentése tudomásul vétetvén: az illető költségvetések jóváhagytak, míg a marosvásárhelyi egyházközség költségvetésének megerősítése a fönnebb érintett adatok beérkezéig megtagadtatott.

A nagy-nyedi képezdei igazgató aa. fölterjesztésére elrendelte Igazgató-Tanácsunk az évi 1357 frtnyi központi illetménynek havi utólagos részletekben leendő kifizetését, minthogy a kollegiumi Előljáróság megtagadta jövőre a havi részletek előlegezését.

Zilahi kollegiumunk Előljárósága jelentette, hogy a kollegiumot megvizsgált egyházkerületi bizottság díjai után fölszámított időközi kamatokat nem fizetheti ki, minthogy a fizetést eddig nem saját hibájából, hanem azért nem teljesítette, mert a kiszállási költség összegéről értesítve nem volt. Igazgató-Tanácsunk ez alapon a 21 frtnyi kamatot leíratta a kollegium terhére, s miután az értesítésnek kellő időben való megküldetését a vizsgáló bizottság késedelmes elszámolása okozta: elvi határozatkint egyuttal kimondotta, hogy mindazok a kiküldöttek, kik elszámolásaikat hat hét alatt be nem adják, jövőre az összes napidíjak, és költségmegtérítések iránti igényüket elvesztik.

Deésy Gyula, közöls kalotai esperes aa. jelentéséből sajnálatlaltal értesült Igazgató-Tanácsunk arról, hogy a kormányzatára bizott egyházmegye több községében felütötte fejét a fenyegető anabaptista-mozgalom, melyet idegen helyről érkező kóbor-próféták terjesztenek. Sürgősen ártirt ennelfogva Igazgató Tanácsunk az alispáni hivatalhoz e kétes exisztenciájú kóborlók figyelemmel kísérését, és az egyházak belbékéjét megtámadó titkos gyűlésezések betiltását kérve, valamint intézkedett az iránt is, hogy az illető községek lelkészeihez, és hiveihez az anabaptista szekta tévtanait cáfoló vallásos iratok küldessenek, nemkülönben fölkerítte főtiszt. püspök aát. is, hogy főpásztori hatáskörében is hasson oda, hogy e veszélyes mozgalom csírájában elfojtassék.

Sepsi-Szent Györgyi egyházközségünk indokolt kérésére megengedte Főhatóságunk, hogy a nevezett egyház közalapi adóját, a Törvény 266. § sa értelmében, öt évre, évi 140 frt. átalány-összegben állapithassa meg.

Fogarasi egyházunk fölterjesztésére kimondotta Igazg.-Tanácsunk, hogy miután az egyházkerületi özevgy-árvái alap fenn-, vagy f. nn nem tartása ügyében csak a legközelebbi egyházkerületi közgyűlés fog intézkedni: addig ezen alapba mindennemű járulékok, s így a 40 kros esketési járandóságok is befizetendő, tehát e díj megfizetésére, még teljes ingyenes esketéseknél is, figyelmeztetendő a hivek.

A pókai, szász-régeni, dedrád-széplaki, és gemesi egyházak ama kérései, melyekben a jelentő iverk kiigazítását kérelmezik, ajánlattal terjesztettek fel az országos gyámintézet végrehajtó bizottságához.

Bogdán József, ó-újfalusi, de Torda-Túrba kinevezett körlelkész aa.-nak megengedte Igazgató-Tanácsunk, hogy felhozott indokai alapján, továbbra is jelenlegi állomásán maradjon, s a torda-túri körlelkézszi állomás betöltése iránt újabb körözés megindítását rendelte el.

Végül, örömdetes tudomásul vette Igazg.-Tanácsunk Pokoly József, theol. tanár aa. jelentését, mely szerint a theologiai könyvtárt teljesen elrendezte, s azt a közhasználatnak átadta, a revdezési munkát megvizsgálására dr. Ferency Zoltán, egyetemi könyvtár-igazgató aát. kérte föl.

Ezután még néhány apróbb ügy nyervén elintézték: az ülés, a tárgysorozat teljes kimerítésével, bezárattott.

r. s.

TÁRCA.

A belmisszió történetéből.

(Folytatás.)

A keresztyén munkás szeretet virágzását kivált Hollandiában, Swájcban: Bázelen, Zürichben találjuk. Francia reiformátus talajban csirázik ki először a diakonissza-ügy. Ilyen diakonissza-társaságok a »filles de Sedan«, és a »dames de la Rochelle«. Angliában Erzsébet alatt (1601) hozattott az a szegényügyi törvény, mely ott ma is alapja a szegény gondozásnak. E törvény szerint, szegény-gondozókat nevez ki a békebíró. E szegény-gondozók gondoskodtak, hogy a munkaképesek munkát kapjanak, a munkaképtelenek pedig támogatást. E törvényben van rendelkezés a »szegény-adóról« is. A keresztyén munkás szeretet, s a kultura összefüggéséről tesz bizonyosságot a tizenhatodik, és tizenhetedik század katolikus egyháza is. A német katolicizmus hátra marad a francia, és itáliai katolicizmustól. Hátra marad a keresztyén szeretet munkáiban, de éppen így a kulturában is. Emez említett századokban a katolikus tevékenység a keresztyén szeretet munkamezején nagy elismerésre méltó, bár az érdemszerzési motívumnál fogva a katolikus jótékonyosság nem állhat oly tiszta fényben, mint a protestáns jótékonyosság. Intézetek elesettek, szegények, betegek számára Boromäus művei. Az Örökösrend alapítója Angélé Marici. E rend női a szükölködőknek, s a leánynevelésnek szentelik magukat. A katolikus munkás szeretet legvonzóbb képviselője Paulai Vince, ez a gaskogni szent. Tőle ered az irgalmas nővérek kongregációja; ez a »soeurs de charite«, népiésen, »soeurs grises«, vagyis a »szürke nénék« kongregációja. A szürke nénék munkatere: szegények gondozása, betegek ápolása, de a rájuk bizottaknak lelki gondozása is. Ezek nem tulajdonképpen apácák; fogadalmuk mindig csak egy évre szölt. Szépen mondja Paulai Vince rölük: »Kolostoruk a betegek szobái, beszélő rostélyuk az isten-félelem, fátyoluk a szerénység«. A tridenti zsinat határozata értelmében, a szeretet munkáinak felügyelője a püspök; azonban, a katolicizmus keretében azzal a protestáns irányzattal is találkozzunk, mely a keresztyén szeretet munkáit a gyülekezetek feladatává teszi. Németországban a tizenhetedik század igen-igen szomorú. Mindenütt nép-apadás. Berlinnek 1650-ben csak háromszáz polgára van. A szegény-vagyon legtöbb helytt elveszett. A nagy erkölcsi elzüllés bizonyossága, hogy falukon a nép az isteni tisztelet alatt nem ritkán kártyázott. Azonban, lassankint megkezdődik a javulás is. Berlinben 1699-ben alakul meg egy »szegényügyi igazgatóság«. A belmisszió megalapítója Angliában, és Amerikában a methodizmus. A methodizmus kiterjeszté gondját a foglyokra már Fry Erzsébet előtt, maga köré gyűjté a gyámol nélküli gyermekeket, mielőtt »rongyos iskolák« lettek volna, és önkintes tanítókat alkalmazott a

vasárnapi iskolákban. Szegény-gondozásuk elismerésre méltó. A traktátus irodalom terén alapvető, s vallásos füzetek terjesztésében lázas tevékenységet fejt ki. Hatásuk van az ének-ügy, az egész isten-tisztelet terén. Utcai predikálásuk anglikán körben is itt-ott utánzásra talált. Nagy kedvveléssel veti magát az evangelizálásra. Egyébiránt, a predikálás a szektáknak is egész fiksza ideája. A methodisták tevékenységének illusztrálásául hozom fel, hogy a Wesley-féle első predikátor 1872-ben tünt fel Itáliában, s azóta e methodisták magában Rómában is templomot szereztek. A püspöki methodistáknak pedig egy »theologus iskolájuk« van Rómában. Genuában pedig egy új, pompás templomuk. Kár, hogy e nagy tevékenységet kifejtő methodista szellem nem egészen kifogástalan, s Németország protestánsai között tekintélyes hangok emelkednek a methodizmus betolakodása ellen.

Még a methodizmus előtt kellett volna szölnöm a pietizmusról. A methodizmus Angliában, Amerikában egyházalakot öltött. Németországon szektává lett. A pietizmus is csak fokozatilag különbözik a szektától. Ritschl szerzetesi kontemplációt lát benne Ühlhorn pedig azt állítja, hogy a lutheránus egyház a pietizmussal lép be a praktikus keresztyénségbe. Az minden esetre tény, hogy e pietizmusnak volt érke a megigazító hitben rejlő amaz elem iránt, mely a cselekedetre irányul, s az erkölcsi cselekedetet tényleg a keresztyén életnek legalább relatíve önálló elemévé tette, s a belmissziói munkásságban szívesen fölismertjük nem ugyan a pietizmust a maga egészében, de bizonyos pietisztikus impulzust. Ennélfogva, a mai belmisszió története nem a pietizmussal kezdődik. A mai belmisszió előtt az evangélium által irányított gyülekezeti életnek kell lebegnie. De, a pietizmusnak nincs széles, általános, egész egyházi látóköre. A pietizmus csak a »kicsiny seregért« lelkesül. Szerinte az egyház nem kovász a világban, s az egyházban a munkás szeretetnek sem tárgyát, sem szubjektumát nem ismeri föl. A mit ő kultivál, az az ecclesiola in ecclesia, s a konventikulumnál nem viszi fönnébb. A pietizmus a keresztyén principium egyoldalúsága. A világnak elhanyagolása, és nem megdicsőítése. Egy-egy vonása hasznavehető, s egy-egy érdeme iránt elismeréssel tartozunk; de, a pietizmus a maga egészében, mert az ő specifikus vallássossága kiválik az egyetemes életből, s kultura-ellenessége éppen a világnevelés sorompóit zárja le előtte, ferdesség. Vallalataiban ott a vasrag árnyoldal. A hallei árvaház, például, egy nagyszabásu alkotás, de az árvaházban a gyermekeknek minden játék tiltva volt; labdázni sem volt szabad. Minő más a felvilágosodásnak alkotása. Ott, például, a Falk-féle Luther-udvar. Falkban a felvilágosodás korának ideális humanizmusa él, és egészséges vallássossággal egyesült. A weimari híres irodalmi körből lép ő a gyakorlati keresztyénség mezejére.

Fejlődését ő maga írja le, a mint a szatirikusból költő. a költőből természetvizsgáló, természetvizsgálóból elméleti filozófus, majd praktikus keresztyén lesz. De, e fejlődés minden mozzanatában kincseket tudott gyűjteni ő, melyeket később intézetében értékesített. Vesztükre hagyott gyermekek összegyűjtése, nevelése az ő életcélja 1813-tól kezdve. Megalapítja a »szükségben barátok társaságát«. E társaság céljaira adakozók között ott találjuk Göthének nevét is. Az intézet ugyan a weimari Luther-udvarban volt 1821 óta, de Falknak elve volt, a gyermekeket iparos családoknál helyezni el. E módszer mellett, tapasztalat szerint, a gyermekek halandósága is csökken. A családok megválasztásánál éppen nem kereste a nyilvános kegyeskedőket, a »fölserkenteket«. Az így elhelyezett gyermekeknek is ő maradt atyja, s a Lutherhof atyai háznak tekintetett. Védenceit vasárnapi iskolába rendszeresen összegyűjti. Az intézetből a gyermekkor derűje nem volt száműzve. A lelkek fegyelmezésére akar növelni, s nem külső láncokkal operál. Ezek a jól vezetett, munkás, boldog gyermekek énekelték először az ugyancsak Falktól költött éneket: »O du fröhliche, o du selige, gnadenbringende Weihnachtszeit!« A keresztyénséget a gyermekekbe, szerinte, bele kell szeretni; szoktatta őket is a szeretet munkáira, s az intézet gyermekei a szegényeknek a magukéból kenyeret adhattak, iparos-tanoncoknak szerszámot készíthettek, sat. Falk az ő védencei számára a tanerőket maga igyekezett kiképezni, mint később Wichern. Falk kegyességet, fölvilágosodást, s humanitást egyesít magában. Egvéniségében bizonyos prófétaság nyilatkozik, mert a jövődő belmissziója a vallás, kultúra, és humanitás egységbe olvadása kell, hogy legyen.

A tizenharmadik század második felében a humanitás eszméje dominál. Jótekonny egyletek alakulnak gyermekek, házi szegények, szolgálatba lépő fiúk, és leányok érdekében. Így, például, Münchenben, Kielben, sat. A szabadkőmives-rend is filanthropikus. Emberszereteti folyóiratok keletkeznek, például, Göttingában 1789-ben. E korszak, igaz, a bibliával szemben túlságba ment. A hitet mindinkább morállá változtatta. De, el kell ismernünk, hogy a humanitást elméletben, és praxisban érvényesítette. És a belmisszió éppen e kornak sokkal tartozik; mert a belmisszió is az evangéliomtól áthitott humanitásnak kell, hogy szolgáljon. A tizenharmadik század második felével kezdődik a pedagógiai korszak, mely jótára vált a modern népiskolának, de az árvaházaknak is. A pietizmusnak becsületére válik, hogy előszeretettel fordult a gyermekmentés felé. De, e téren is a felvilágosodás képviselőit illeti a pálmá. Falkról már szóltam, másokra, az idő rövidsége miatt, nem térhetek ki, de jelezni kell, hogy a gyermekmentés terén úttörőleg Pestalozzi áll. Ő alapítja 1775-ben Neuhoftban a szegényiskolát, s a stanzi árvaházban ő igyekezett minden gyermekmentési munka alaptételét megvalósítani.

A tizenkilencedik század szeretet-munkáit az evangéliomi életerő járja át. Ez jellegzetes vonás; mert a tizenharmadik század humanitása a bibliai keresztyénséggel csak lazábban függött össze. Az 1779. évben alakul egy társaság. Neve: »Keresztyénség-társaság«. Ullsberger alapította. Wurster e társaságtól számítja a mai német belmisszió történetét. Szerinte e társaság a mai belmisszióval foglalkozó egyleti élet anyja. Ez egylet tulajdonképp a racionalizmus ellen keletkezik. De, az apologetikus cél idővel háttérbe lépett,

s a társaság az ő feladatát a keresztyén élet mezején keresztelte. Vallásos iratokat terjeszt, támogat protestáns gyülekezeteket katolikusok között, gondoskodik elhagyott, s árva gyermekek neveléséről. A tizenkilencedik század munkás szeretete rendkívül mozgalmas, folyton hódításokat tevő. E téren ma még az egyletek, a társaságok dominálnak. De, a reform szüksége mind jobban érezhetővé lesz. A belmisszió egy nagy területének az egyházi szervezetbe kell beolvadnia. Az egyház megújulása lesz ez, és a belmissziói feladatok megoldása is biztosítottabbá válik. Az eddigi önkéntesség lelkesedését, s a hivatalos szervezet állandóságát, erejét fogja majd egyesíteni az egyházasított belmisszió.

(Vége következik)

Molnár Albert,
theol. tanár.

Különfélék.

== A januáriusi pályázat eredménye. »A járatlan út« Horváth István. »Uj év.« Péter Antal. »Vallásos iratok.« Nagy István. »Protestáns önértzet.« Vajda Ferenc. »1897.« Nagy István. »Mit tegyünk?« Nemes Árpád.

Szavaztak összesen harminchárman, és pedig a »Járatlan út« című cikke: Biró András, peteki, Miklós Géza, s.-sz.-györgyi hitoktató, Zayzon János, erzsébetvárosi, Ince Lajos, kackói, Orbán Gábor, balavásári, ifj. Muzsnai Pál, hidalmási, Polgári Károly, s.-sz.-andrás, Albert Imre, klopotivai, O. Veress Sándor, sárdi, Lőrinci Gábor. m. kályáni, Gáspár Albert, aldobolyi, Péter Antal. m.-n.-csáni, Benedek Pál, bethfalvi, Kócsi Dániel, vajai, Tókos Sándor, vajasdi, Nemes Sándor, karánsebesi áll. tanító, Böjth: Miklós, sz.-kis-almási papok. Az »Uj év« című cikke: Bogdán József, oláh-ujfalusi pap. A »Vallásos iratok« című cikke: Csia Kálmán, etédi pap. A »Protestáns önértzet« feliratu cikke: Kiss Ferenc, gegei, és O. Veress Kálmán, felenyedi pap, aai. Az »1897« című cikke: Kovács Albert, sz.-n.-falusi, Kerekes Endre, zilahi hitoktató. Teleki József, pakei, Kovács Gyula, domokosi, Staudner Mátyás, bödi, Bitay Béla, csikszeredai, Tókos Jenő, sz.-földvári, Biró András, daróc-bogártelki Botka Károly, n.-dobolyi, Boka György, holtmarosi pap, aai. A »Mit tegyünk« cikke: Moore Domokos, rathnoti, és Berde Sándor, vörölygyi pap, aai. E szerint, a pályadíjat tizenhét szavazattal Horváth István, bürkösi pap, aa. nyervén meg: azt szíves készorítás mellett elküldöttük.

Jól eső megnyugvással, és örömmel vettük tudomásul e törekvésünk iránt nyilvánuló érdeklődést, s abb: reményben, hogy ez időről-időre növekedni fog úgy az írók, mint a szavazók részéről: bizalommal állunk e téren a jövőbe. Ohajtjuk, hogy ne csalódjunk.

== Melancthon-ünnep. Igen szé: főlemelő, és hatásában jótekonny estélyt rendezett az ágost. hitv. egyház, és az ev. ref. theol. fakultás folyó hó 16-án, mint nagy humanista, és reformátor születésének négyszázados évfordulóján. Hogy ki volt Melancthon, affelől tisztában van ma még egy első éves theologus is, és így annál nagyobb hódolattal, és a kegyeletnek legmélyebb érzelmével borulhatunk le megdicsőült emléke előtt annak a férfinak, ki a láigszellemű Luther mellett is nagy volt, s az marad az idők végéig. Az ünnemen részt vettek Kenessey Béla, Grätz Mór, ágost. hitv. lelkész, és Pokoly József. Szépen megfértek egymás mellett a protestantizmus két árnnyalatának férfiai, és csak még érezhetőbbé tették a fájdalmat ama szerencsétlenség felett, hogy ha még az egy nyelvűek között is nehézségek: ütközik a két árnyalat teljes unioja, mért éppen lehetetlen itt, az erdélyi részeken a rosszul értelmezett nemzetiségi kérdés miatt!

== Sárkány Sámuel, bányakerületi ágost. hitv. püspököt, melegen üdvözölték hívei abból az alkalomból, hogy folyó hó 10-én töltötte be ötven éves papi szolgál-

latát. Br. Prónay Dezső, egyetemes felügyelő vezetése mellett, igen nagy előkelő luth. közönség jelent meg Pílisen, a püspök lakásán, és lekötelező szeretettel fejezték ki szerencse-kívánataikat a népszerű férfiú előtt, ki nem csak, mint egyházi szolga volt mindig hív a rábizottakban, de mint rendíthetetlen hazafi is követendő példa gyanánt állott minden hűvei előtt. Különféle értékes emlék-tárgyakkal lepték meg az ősz püspököt; királyi őfelsége pedig régi magyar nemességét kegyelemből megerősítvén, neki, és törvényes utódainak az ilencfalvi előnevet adományozta.

= 100 forintos belépő díj. A sz.-somlyói ev. ref. templom javára rendezett bálon történt. Gyűlt, gyűlt a közönség egyre másra, a fehér szalagos rendezők sűrűtekforogtak, helyeikre vezetvén az ujonnan érkezőket, midőn egyszerre csak harsány éljenzés hangzott fel a pénztár mellől. Mindenki kíváncsian tudakolta, mi az, ki okozta e nagy lelkesedést? Hát, bizony senki más, mint Gyenge József, szilágy-somlyói állami iskolai tanító, s a ref. egyház ideiglenes kántora. Eljött ez a munkás, hangyaszorgalmu, a zajos vigalmakat kerülő takarékos ember is, hogy a jótékonyaság oltárán aldozzék. Bejött nagy szerényen, s a jegypénztárnál megállva, előkereste tárcáját, és kivett abból egy 100 forintos bankjegyet, s oda nyújtá az elámult pénztárnoknak, ki zavarban volt: hogy adjon vissza a nagy pénzből. »Nem kérek vissza. Ezt én hálás szívvvel adom isten házára!« Mondá a derék férfiú, csöndes nyugalommal véve át belépő jegyét. És ott hagyta szorgalmának, takarékoságának gyümölcsét a jótékonyaság oltárán. Ezért volt az éljenzés, ezért a tiszteletnek, bámulatnak kitörése. Száz forint egy egyszerű sorban levő tanító adományaként, mesésen hangzik, de tény. Mi is tisztelettel emlitjük az ő nevét.

= Luther magyar nyelven! »Házi kincstár« cím alatt egy vállalat van megindulóban Gyurácz Ferenc, Baltik Frigyes, és Sárkány Sámuel, luth. püspökök ajánlása mellett, mely egyelőre egy terjedelmes kötetben egy egész évfolyamra való, s függelékül még kilenc ünnepnapra beszédet, és a 95 thézist adja a magyar közönség kezébe. Megbecsülhetetlen kincs, melynek hiányozni, nem volna szabad a papok, és a jobbmodu buzgó protestánsok olvasó asztaláról. 130 nagy negyedrét iven jelenik meg Luther arc-

képével, illusztrációkkal, sat. Ára: 12 frt. mely összeg 2 frtos havi részletekben is fizethető.

= Elismerés, és hálás köszönet. Alúlirott elismerem, hogy a »Prot. Közlöny« szerkesztője, nt. Szász Gerő, egyházk. jegyző, és esperes úr útján, a »Prot. Közl.« egyes számaiban kitüntetett kegyes adakozóktól begyűlt 79 frt. 77 krt. mind megkaptam. Ezen kívül, nt. Deési Gyula, esperes úr útján újabb könyöradományokat vettem: t. Dósa Sámuel, kajántói paptól 2 frtot. tisz. Balázs István, türei paptól, és a türei egyháztól 3 frtot. tisz. Nagy Albert, györgyfalvi paptól 1 frtot. Fogadják a nemes adakozók úgy magam, mint egyházam nevében hálás köszönetemet. Zsobok, 1897. febr. 9. Antal Domokos, ref. pap.

= Nyilvános köszönet. Folyó év és hó 6-án templomunk kijavítására táncvigalmat rendeztünk, melyen 29 frt. 50 kr. tiszta jövedelem volt. Felülfizetett: Nagy István 60 krt., Kardalus Mózes 75 krt., Benkő Ferenc 60 krt., Nagy János 60 krt., Benkő Mihály 65 krt., Benedek Pál 80 krt., Sipos József 40 krt., Biró Albert 40 krt., Arnóc Mihály 40 krt., Farkas Mihály 50 krt., Péter György 40 krt., Bálint Dániel 40 krt., Péter Miklós 20 krt., Szécsi Mihály, szőcs 20 krt., Jáni Lajos 20 krt., Arus Albert 20 krt., Győr Mózes 40 krt., Szakács János, Ráduly Sándor, Pásztor Miklós, Szécsi János, Benkő Antal, Ráduly István, Kisfaludi Menyhért, Ványa János, Szakács József, Pável Miklós, Szécsi István, Szentannai János, Szécsi Anna, Székely Domokos, Bokor Mihály, Máté Mihály, Kozma Mózes, László István, Szabó Gábor, Kis Ferenc, Fodor János, Szakács Gergely, Bódi Sándor, Iszlai Jolán 10—10 krt. Úgy a közreműködők, mint a felülfizetők fogadják szegény egyházam iránt tanúsított szíves, jó indulatukért, hálás köszönetemet. Bethalfván, 1897. febr. 12-én. Benedek Pál, ev. ref. pap.

Szerkesztői nyiltposta.

= Zs. K. urnak. Hosszofalu. Csak békességstűrést kérek. Tudom, hogy nehéz dolog De, Róma sem egy nap alatt épült, és már pusztulóban van; a világ pedig ma is teremődik. Ennek a dolognak is kisé a dolga. ha ugyan lesz dolga.

= Szívesen kérjük mindazokat, kik velünk bármi tekintetben levelezni akarnak, hogy tegyenek különbséget a »Papi hivatal« és a »Prot. Közl. szerkesztősége« közt. Ugyanis, a papi hivatal, mint olyan, az egyházi ügyekben porto-díjmentességet élvez; de a szerkesztőség nem. És ha valaki a szerkesztőségnek címzett levelére ráírja, hogy Hivatalból, míg egyfelől kompromittálja s esetleg büntetésnek teszi ki magát, másfelől minket is büntet, mert esetleg költséget okoz. Úgy véljük, erre nincs szükségünk.

HIVATALOS RÉSZ.

601—1897.

KÖRLEVELE,

valamennyi erdélyrészi evang. református kollegium
mélt. t. Elöljáróságának.

A közoktatásügyi m. kir. minisztériumtól 70,514—1896. szám alatt kelt rendeletet nyilvántartás végett közöljük, a melynél fogva a kolozsvári unitárius főgimnázium következő tanulóit, u. m. 1. Simonides Ödön, IV. osztályu tanulót, ki Brassóban 1882. évi jún. 22-én született, és ág. hitv. evang. vallású; 2. Nemes Dénes, IV. oszt. tanulót, ki Szamosújvárott 1881. évi nov. 9-én született, és gör. kath. vallású; 3. Kovács Gábor, III. oszt. tanulót, ki Maros-Vásárhelytől 1883. évi ápril. 16-án született, és unitárius vallású, többszörösen elkövetett nagyobb mérvű lopás miatt, az 1883. évi XXX. tc. 18. §-a alapján, az ország összes középiskolaiból kizárta.

Kolozsvártt, 1897. febr. 9.

Parádi Kálmán,
tanügy-előadó.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

126—1897.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a kézdi egyházmegyébe kebelezett dalnoki egyházközség ujonnan szervezett énekvezér-organistai állomására, másod ízben, pályázat nyitattik.

Javadalom: 1. Alkalmas lakás, gazdasági épületekkel, veteményes, és gyümölcsös kerttel, értéke 50 frt. 2. Kepe: gabona, fa, és pénz, értéke 492 frt. 95 kr. 3. Kanonikaporció: szántó, és kaszáló 2 hold, 211 négyszögöl, melynek évi jövedelme 18 frt. 4. Stóla 6 frt. Összesen 565 frt. 95 kr.

Kötelességek: 1. A helybeli állami népiskola I—VI. osztályaiban a vallásos énekek tanítása. 2. Az egyházi törvényekben előirt énekvezér organistai szolgálatok teljesítése.

Pályázati határidő: 1897. márc. 20. Folyamodványok nt. Zoltáni Elek, esperes aa.-hoz küldendők Lécfalvára, u. p. Maksa.

Kolozsvártt, 1897. febr. 15.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

128—1897.

PÁLYÁZAT.

A szilágy-szolnoki egyházmegyébe kebelezett diósdai ev. ref. egyház organista-kantor-tanítói állomására ezennel másod ízben nyitattik pályázat.

Javadalom: 360 bérfizető gazdától 360 félveka tisztabúza, 360 veder bor ára, tizenkét szekér tűzifa beszállítva; két hold föld; tandíj: kezdő gyermekekért 1 frt. 12 kr. nem kezdőkért 1 frt. 20 kr. nagyobbaktól 1 frt. 40 kr. ismétlőkétől 70 kr. Stóla: énekszős halott után 20 kr. predikációs után 40 kr. Végül, lakás, kerttel. A javadalom pénzértéke 800 forint.

Kötelességei a kántori, és tanítói teendők teljesítése, a már meglevő őszhangzatos éneknek úgy az ifjuság, mint az iskolás gyermekek közötti fentartása, és továbbfejlesztése.

Pályázati határnap: 1897. márc. 18. Oklevéllel, s egyéb okmányokkal fölszerelt pályázati kérvények nt. Viski Pál, esperes aa.-hoz küldendők Zoványra (Szilágy megye).

Kolozsvártt, 1897. febr. 15.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXVII. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1897. Február 25.

8. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Amicus Plato, amicus Aristoteles, sed
magis amica veritas,

(Vége.)

Özvegy-árvai gyámintézetünk alapját tette, továbbá, a II. Fejezet 4. c) pontja szerint: »Minden egyházmegyéből évenként fizetendő legalább annyi o. é. forint, a hány lelkészi állomás van a megyében. Ezen összeget az egyházközségek pénztárai fizetik, még pedig lelkészeik száma szerint 1—1 forintot.«

Ezt a tételt, igaz, hogy nem a papok fizetik.

Özvegy-árvai gyámintézetünk alapját tette, továbbá, a II. Fejezet 8. d) pontja szerint: »Minden szolgálattevő rendes lelkész által évenként fizetendő 1—1 o. é. frt. Azonban, a lelkészek által fizetett összeg csak addig csatoltatik az alaptőkéhez, míg a tőke 50,000 frtra fölmegy; azután pedig évenként osztalék tárgya lesz.«

Nó hát, ezt már csakugyan a papok fizették, és pedig évenkénti fizetési kötelezettség címén. És ámbár az alaptőke az alapszabályok fennemlített pontjában meghatározott 50,000 frtot kétszeresen is túlhaladta, még sem lett osztalék tárgyává, hanem folytonosan a tőkéhez csatoltatott.

Özvegy-árvai gyámintézetünk alapját tette, a II. Fejezet 10. e) pontja szerint, »a kiadandó új énekes könyv tiszta jövedelme«.

Ez az új énekes könyv, fájdalom, most húsz év múlva se jelent meg, tehát nem is jövedelmezett. De, a régi énekes könyv kiadási jogáért Sein János, kiadó fizetett e célra tíz év alatt 100—100, összesen, 1,000 forintot.

Özvegy-árvai gyámintézetünk alapját tette, továbbá, II. Fejezet 11. f) pontja szerint, »Az 1875. évi egyházkerületi közgyűlés jegyzőkönyve 96. száma értelmében a garasos pénztár kamatai, ideiglenesen«.

Ezen garasos pénztárt, egyházközségem birtokában levő egy darab gyűjtő könyvecske szerint,

a harmincas években szintén a papok gyűjtötték volt az anyaszentegyház közszükségeire. Azonban, hogy ez a tőke 1876-ban mekkora volt, megmondani, nem tudom; mert az 1876. évi egyházkerületi közgyűlés jegyzőkönyvének 64-ik lapján, a hol az Igazgató-Tanács által felülvizsgálni kellető számadások vannak felsorolva, erről csak az van mondva, hogy 1874. és 75-ről felül vannak vizsgálva, de az eredmény feltüntetve nincs. Egyébiránt, maga a tőke csekély lehetett.

Végre, özvegy-árvai gyámintézetünk alapját tette, II-ik Fejezet 12. pontja szerint, »úgy egyes egyházközségektől, mint buzgó egyháztagoktól, akár más egyénektől e célra remélhető mindenemű adományozás«.

Hogy e címen kitől, mikor, és mennyi tőke szaporulat történt, megmondani, nem tudom; de, minden esetre folyt be e címen is a konversziótöbbség, a Stein János 1,000 frtja, és végre, minden valóper után 1—1 frt. évenként átlag 300 valópert számítva, húsz év alatt 6,000 forint.

Az elmondottak után, azt hiszem, kétségtelenül áll az, hogy midőn özvegy-árvai gyámintézetünk jogi természetéről, s a papoknak ahhoz való szerzett jogáról van szó, nem állhat meg az az indoklás, mintha azzal szemben az egyes papoknak se a régiebb, se az újabb időkben fizetési kötelezettségük ne lett volna, s ne lenne ma sem sem belépési, sem évi tagsági díj címén, s ebből nyilván való lenne, hogy ezzel szemben szerzett jogokról szó sem lehetne.

Mert, a mint előbb az alapszabályoknál láttuk, az intézet alapjait nagy részben, bizony, csak a papok hordták össze, s az intézettel szemben minden egyes papnak mind a régiebb, mind az újabb időkben, fizetési kötelezettségük igen is volt, s ma is van, évi tagsági díj címén. Külön, belépési díjt maguk az alapszabályok sem követeltek. Miből nyilvánvaló az is, hogy özvegy-árvai gyámintézetünkkel szemben szerzett jogokról igen is lehet szó.

Annál is inkább, mert, hogyha koncedáljuk is, hogy a generális kassza 7,191 frt. 87 és fél, s a kopulacionális taxa 6,949 frtjából alakult 14,140 frt. 87 és fél kr. első alap-tőkéét az egyházkerület ajánlódokozta is, de az már tovább nem szaporodhatott, mert annak kamatait évenként ki kellett osztani. Honnan szaporodott fel tehát a tőke húsz év alatt 108,751 frt. 7 kr-ra? Bizonyára, a mi további alapszabályszerinti befizetéseinkből, s abból, hogy az alapszabályok 8. d) pontja ellenére, a papok évi 1—1 frtja, midőn az alaptőke az 50,000 frtot meghaladta is, nem tétetett osztalék tárgyává, hanem folytonosan az alaptőkéhez csatoltatott, meg a válóper-dijakból, meg a kopulacionális taxákból, sat.

Az elmondottakból következik tehát, hogy a »Javaslat« indokolásának konklúziója gyanánt levont ama második tétele is, »mely szerint egyházkerületünket... elhatárolásában... szerzett jogok nem korlátozhatják«: nem állhat meg; mert ha a jogigény, vagy jogcim jogosult voltát egyedül csak abból a tekintetből kellene is megítélnünk, hogy az alapot ki hordta össze, nem tagadhatja senki, hogy legnagyobb részét nem a papok hordták volna össze, tehát azt sem tagadhatja, hogy ahhoz a papoknak, illetőleg, azok özvegyeinek, és árváinak szerzett jogaik ne lennének.

De hát, utóvégre is, én azt hiszem, hogy jelen esetben nem is ezt kell tekintetbe venni, hanem azt a rendeltetést, azt a kegyeletes célt, a melyre özvegy-árvai gyámintézetünk annak idejében megalapítva, alap-, és törvényszerű tekintélylyel becikkelyezve, s azóta húsz éven át jogfolytonosságban fentartva volt, s mely az alapszabályok címében, és első fejezetében világosan ki van fejezve.

Tekintetbe kell vennünk azt az összes emberiség lelkében élő pietást, melylyel minden jótékonyági intézet, kegyes alapítvány iránt viselkedni szoktunk, s mely pietás, valamint más jótékonyági intézeteket, úgy ezt a mi özvegy-árvai gyámintézetünket is meg kell, hogy védje minden konfiskáció ellen az időknek végéig.

Hiszen, ha azon indoknál fogva lehetne özvegy-árvai gyámintézetünket konfiskálni, hogy annak tőkéjét nem a papok hordták össze, a mi nem áll, hanem az egyházkerület is növelte húsz év alatt 108,751 frt. 7 kr-ra: akkor ily oknál és analogiánál fogva, jól mondja tiszt. Szöcs Sándor paptársam, majd esetleg az országos özvegy-árvai gyámintézettel is el lehetne bánni; mert ennek

megalapításakor is, mielőtt a papság abba belépési, vagy tagsági díjban egyetlen krajcárt fizetett volna be, az országos zsinat már előre 100,000 frtot utalt ki.

Ily okon, és analogiánál fogva, meg az országos tanítói nyugdíj-intézetet is konfiskálhatná az állam, mert annak alaptőkéjére is az országgyűlés hatalmas összeget utalt ki, s a mellett az iskolát fentartó testületek aránytalanul nagyobb összegeket fizetnek maig is, mint azok a tanítók, kik annak jótéteményeit élvezik.

S ha még ehhez gondoljuk azt is, hogy özvegy-árvai gyámintézetünk az egyházpolitikai törvények életbeléptetése folytán elesett a válóper-dijakból eddig nyert évi 300—400 frtúl, továbbá, a házaspárok kopulacionális taxájából befolyt évi 1200—1300 frt. biztos jövedelemtől, mert a főtiszt. püspök urnak 1895 év szept. hóban kiadott körrendelete folytán azóta az új házaspárok tényleg még csak esketési stólat sem fizetnek: bizonyára jövőre már nem fog özvegy-árvai gyámintézetünk alaptőkéje oly rohamosan növekedni, és így az ezen alapunkból ezután nyerendő segély is nem lesz oly briliáns, hogy az egyetemes gyámintézettől nyerendő segély mellett ez is el ne csúszhatnék.

Az a hatalmas teremtmény szellem pedig, melylyel isten főpásztorunkat megáldotta: bizonyára találni fog más eszközöket azon két magasztos cél további fölvirágoztatására, melyet özvegy-árvai alapunkkal akart elérni. Segélje is az isten, lelkemből kívánom.

Vallástanítás, lelkész-, és vallás-tanár-képzés.

(Folytatás.)

Most, rajta! Itt az idő. Értsük meg valahára önmagunkat; nincs veszve semmi. Hisz, nem degradáljuk a theológiát, ha beosztjuk a bölcsészeti karba, sőt inkább igazi helyét adjuk meg, honnan nem sokára áthathatja az összes tudományokat s kiszedheti belőlük a mi a magáé. Így trónra juthat megint. Hisz, a tudományok csak eszközei a vallásnak, az életnek, s ha eldobjuk a megélhetés eszközeit: hogyan élünk meg?

Azonban, a megcsontosodott előítéletek sokkal erősebbek még ma is, hogysem erőtlen kezek szétforgácsolhassák azokat. A budapesti egyetem átalakítása nehéz. Nehezebb, mint az a másik lépés, mit ajánlhatunk. A helyett, ugyanis, hogy csupán szűk politikai látkör által sarkalt nemzetiségi akciók létesítése szempontjából, holmi görög-keleti, vagy görög-egyesült, vagy ki tudja miféle görög-theológiákat létesítsenek a kolozsvári egyetemen, mint nem régen politikai körökben szó volt róla, sokkal jobb lenne, ha kiegészítenék

itt a bölcsészeti kart a theologiai szakkal, hol tanulhatna »görög« és »zsidó« és »pogány« egyiránt. Ám, ez sokkal többet érne, mint egy-két-kilenc ígéretteljes dikció, melynek ürességétől csak úgy cseng a magyar haza minden szöglete.

De, hogyan volna ez lehetséges? Hogyan vághatnánk mi elibe nyugatnak? Játszva. Hisz, annyi ezer, meg ezer szerencsétlenségünk közepette, megvan az az egyetlen szerencsénk, hogy mi nyugattól egyes intézményeket csak azután veszünk át, miután ott künn életrealizációjuknak kétségtelen tanujelét adták. Minden tagadás egy állítás. Így, ha a külföld arról győz meg bennünket, hogy a felekezeti theologia nem igen állja meg helyét: ebben benne van az is, hogy nem felekezeti theologia inkább megállja helyét.

Rajta hát! Meg kell próbálni. Sok tekintetben elmaradottságunk is szerencsénk. Hogy többet ne említsek: székesfővárosunk épp azért, mert századokon át nem fejlődhetett, a mai stílt tartva szem előtt, oly rohamosan halad előre, hogy Bécs könnyei csak úgy omolnak miatta.

Ilyen lenne haladásunk aránya az egyetemen is, ha a theológiát egyelőre bár csak Kolozsvárt a jelzett irányban létesítenék.

Az ily követelések előtt a kormánynak nem szabad szemet hunynia, mert a papképzés iránt nem lehet közönyös egyetlen öntudatos állam sem. Tudnia kell, hogy normális körülmények között a kor s az igazi papok lelkének egybe kell fornia. Ha e téren kötelességét lelkiismeretesen teljesítette volna az ezredéves magyar állam csak ezredéves élte utolsó három századában, ma nem kellene bibelődni sem a szolgálatot megtagadó názárenus katonákkal, sem az oláh pópákkal, sem a néppárti zarándokokkal. De így, a multat s a jövődőt bünhödnie kell még ma is, még sokáig.

S talán elég volna a lelkészképzés céljának megvalósítására az, ha egyetemünkön, vagy egyetemeinken szakszerűen kezeltetnék a theologia egyik másik ága? Nem.

Hisz, úgy a papi, mint a többi pályákon élő (helyes e kifejezés!) emberek között, ki tudná elő számolni: hány a hivatlan? Hogy e sáska-népség hivatlan seregei elpusztuljanak, s megfelelő tábor váltsa fel helyét, arra csak egy mód van ingyenes nevelés a kisdédóvástól fel az egyetemekig, el a külföldi utazásokig. A kinek hajlama van a tudományos pálya iránt, az haladhasson akadály nélkül, ha sátorban született is; a kinek pedig egyébhez van hajlama, az legyen timár, kocsis, halász, ha biborban látta is, meg először a napot. Az embert amugy sem hivatálával, vagy rangjával mérjük, hanem igen is jellemével, s érzületével. Egy varga, ha becsületes, több értékkel bír a társadalomra nézve, mint egy fölkezt fő, hogy ha gaz.

Hogyan volna ez lehetséges? Egyszerű rá a felelet. Államosítani kell úgy az alsó, mint a közép- és felsőbb iskolákat kivétel nélkül. Államosítani kell még a felekezeti papnövendéket is, s egyforma niveaura kell emelni mindenik képzésének mértékét.

S ha így minden felekezeti theologia bizonyos, az egyházi belső élethez feltétlenül szükséges ismeretekre

megtanította növendékeit: adja felsőbb képzésre át az egyetemnek, hol megtanulhatja a felekezeti után azt is, a mi emberi, a mi nélkülözhetlen egy »egész« paphoz. Akkor majd közelebb jutnak egymáshoz a különböző felekezetek papnövendékei s ha az egyetemi képzés teljesen megfelel célzatának: a Krisztus katonái, mint bajtársak, s nem mint ellenségek fogják üdvözölni egymást úgy az egyetemi, mint a társadalmi élet porondján. Hisz, akkor pld. kinek a dogmatikához van hajlama, nem csak kath. kálv. vagy luth. dogmatikát fog hallgatni, hanem hallgatni fogja a keresztyén dogmatikát; s épp ezért az egyforma arra-termetség mintegy természeti szükségszerűséggel fogja szétrombolni az előítéletek sötét tömegeit úgy egyik, mint másik felekezet papnövendékeinél, s nem antipolusokat, hanem rokonszellemeket, rokonlelkeket fognak üdvözölni egymásban, kollégákká, barátokká lesznek. Így történik majd; így kell történnie, a historia, ethika, exegetika mezején is.

És kérdelem ha ez így lesz, így kell lennie, nem egy oly lépést tettünk-e előre, az egy akol, és egy pásztor eszméje felé, minőnek horderejét félre ismerni lehetetlen? Bizonyára. (Idealizmusnak szép, ábrándnak mérsz; valóságban nem lesz soha. Szerk.)

De az államosításhoz pénz kell. Honnan veszi ezt az állam? Onnan, a hol van Egyszerűen átveszi a különböző iskola alapokat úgy, mint vannak. Bizonyos idő alatt kártalanítja azokat a közegeket, hol az átalakítás oly gyökeressé lett, hogy a fentartó testület nem akar raismerni intézményeire. De ilyennek lenni, nem szabadna, nem is szabad, mert mindenkinek akarnia kell a jót; már akár önkint, akár önkénytelen. Bizony, pénz kell az államosításhoz: meg az ingyen tanításhoz. De csak tessék megadózni a birtokot, és e keresletet egy megfelelő kulcs szerint. Fedezze a vagyon és a kereslet az iskoláztatást is épp úgy, mint az ujoncozást. Ez az igazság, mert épp úgy szüksége van a társadalomnak a jó papra, a jó bíróra, a jó orvosra, mint a katonára. Sőt el tudjuk képzelni a társadalmat állandó katonaság nélkül, nem csak, de áll is fenn társadalom állandó katonaság nélkül, de pap, orvos, bíró, sat. nélkül fenn nem állhat. A szocializmus alap gondolatának megvalósítását is épp az a körülmény teszi örökre lehetetlenné, hogy dogmái között nem találunk cikket az igazságszolgáltatás mikéntjére.

Egy a valóság köz művelődésügy terén lehetséges az államosítás, az ingyentanítás. Csak akarni kell.

És az ingyenes tanképzésnek tán éppen a papképzésre volna legáldásdúsabb hatása. Miért? Azért, mert a különböző felekezetek csaknem ingyen képezik a papokat, s e miatt a hivatlanoknak aránylag tán sehová sem tudul nagyobb tömege, mint éppen oda. Nem csoda; hisz, ma a tanulóknak kilencvenkilenc százaléka nem a tudományért, hanem a kenyérért tanul. Így, a ki átkinzott nyolc osztályt, de más pályára nincs módja menni, beáll theologusnak. Ott ingyen adnak kenyeret tanulmányai folytatására, sőt egész életére. Miért ne lenne hát theologus? Kenyér, kenyér: ez az első axiómája a létnek.

A theológusok ingyenes képzése a legnagyobb botrányköve a papnövelésnek, úgy a mi, mint a mások társadalmában. Igen, mert midőn e körülmény odaédesgeti a legszorgalmasabb, és a legtehetségesebb szegény tanulóknak legnagyobb részét: egyszerre fosztja meg e szerencsétleneket önmaguktól és a társadalmat ő tőlük. Es e kettős gyilkosság nem frázis; ez valóság. Az a szegény tanuló, ki más téren, hová hajlama vonta, az első között állott volna meg, itt elveszti munkakedvét, robotszerűen végzi, a mit elvégeznie kell, nem ér többet egész élete önmaga előtt sem, mint a taposó malom kiélt párájáé. Nem meg van-e ölte így énje? Bizonyára, meg, De a társadalom is meg van fosztva ő tőle. mert az az én, mely a társadalmi életben működik, nem igazi énje ő neki. Oh nem, énje jobb része elenyészett, a mi még belőle él, munkál, az csak az önfentartás ösztöne, mely a kigyó csuszva-mászásával, a róka sompolygásával és a foka torkosságával édes testvér. Mint az élősdű növény a fát, melyen élődik, úgy ő is átkarolja az egyházat, melynek papja, de nem az egyházért, hanem önmegélhetésért. Félt, remeg, ha csak egy igaz szót kell mondani hivei, vagy feljebbvalói előtt, mert gondolja, hogy eltörik kezében a kenyérnek botja. Hát, nem meg van fosztva tőlük (énük jobb részétől) a társadalom? Bizonyára.

Igy hát, csakugyan igaz a fönnebb említett kettős gyilkosság. De ennek nem a felekezetek az okai, hanem az állam. A felekezet behozta már az ingyen oktatást: miért nem teszi hát azt az állam is? Ime, ily hajlékony, ily viszonylagos minden mi igazságunk, ha egyszer embernek születünk. A theologiai ingyen-oktatás egyszerre erény is, bűn is. De egy a való: ha Magyarország különböző felekezeteiben elszórtan csak 15—20 pap volna igazán pap: 15—20 év múlva, nem szánakoznának, nem csufolódnak a papokkal, hanem volna egy réteg, mely irigyelné helyzetük, volna egy másik, mely bámulná őket, s egy-két emberöltő múltán, mindenki becsülné, szeretné, mint a jó apát a jó gyermekek.

De sajnos, végzetlenül kevesen vannak, kikre rámutathatnánk jogos önértéssel, mondván: ime, ez pap.

Csak be kell vallanunk őszintén gyarlóságunkat; ennek beismerése már féljavulás.

Hisz, az államot se vádolhatjuk nagyon, mert igazán magyar állam még nem volt a valóságban, hanem csak a papiron. Még csak most kezdünk államilag élni a második ezredév hajnalhasadásán. Az eddigi állapotoknak egyetlen célja volt négy század óta: »a magyart koldussá tenni«. Ma. istennek hála, megváltoztak a viszonyok. Ma a magyar állam meghallgatja a felekezetek szíve dobbanását, mint a jó doktor, s csak azután írja a receptet, nem mint eddig, midőn az elfogultság ide mérget, amoda meg életkivonatot íratott minden állami intézkedéssel. Helyén van ez így. Visezős a kor: »születni fognak nagyszerű napok«.

Irjon hát receptet az állam a papképzésre is. De úgy ám, hogy a kezéből kikerült papok is receptet tudjanak írni; és pedig ne csak a lélek, hanem a test szenvedéseire is. Hisz, úgy össze van forrva a test a lélekkel, hogy az egyiket a másik nélkül operálni, nem lehet. Ezért a bölcsészeti karba úgy illesztendő be a

theologiai szak, hogy az orvostudományi karba is átcsapjon. A praktika nem hiányozhatik a theológiából. Am, az egyetemi theológusnak az orvostudomány legyen a praktikája egyfelől. Mert valóban bűnös könnyelműség az, mely theológiáinkban mindez ideig nemcsak elhanyagolta a gyógytant, hanem annyira mellőzte, hogy van theologia nem egy, melyen még csak elemeit sem tanítják az egészségtannak. Már pedig a kura pasztoralis gyakorlása szempontjából többet érne egy mákszemnyi gyógytani jártasság, mint akár egy vaggon etikai, dogmatikai, görög, vagy zsidó szólam.

A katolikusoknál ott van az utolsó kenet; a ref. protestáns lelkészeknek pedig legújabb zsinati törvényei is köteleességüké teszik a betegek látogatását. Hát, honnan van ez. ha nem onnan, hogy volt idő, midőn a keresztyény papok is gyakorolták a gyógyítást? Bizony, megtették azt épp úgy, mint Krisztus; de ma az ő katonái jó részben csak az ő nevében, de nem az ő fegyvereivel hacolnak. Ugy viszonylik a mai keresztyény élet legtöbb mozzanatában a valóban Krisztusi, a valóban keresztyéni élethez, mint egy dráma ahhoz a történeti eseményhez, melyből felszakadt. Ott is voltak, itt is vannak szereplők; de ez csak képlet, játék, szemfényvesztés. ama meg valóság, élet, igazság.

Valóságot, életet, igazságot kell hát önteni a valóságos formákba, ha nem játszani akarunk; és ha játszunk, akkor nem papok, hanem komédiások vagyunk.

Menjünk el a beteghez, de nem azért ám, hogy az utolsó kenetet adjunk fel neki, vagy ott álljunk a hörgő lehelletnél tehetetlenül, hanem azért, hogy gyógyítsunk. S hogy ezt megtehessük, legalább egy Kneip, vagy egy Kuhne módszerét, különben, a szakkörök mondják meg majd mit, ismernünk kell, mielőtt kilépünk a társadalmi életbe.

Szóval: gyógytani ismereteket nem nélkülözhet egyetlen »pap« sem.

Ezzel függ össze egy másik kérdés: a javadalmazás kérdése. Folyton jajognak a papok. És méltán, mert éppen kenyérkereset célja a mai papság többségének, semmi más. Hogyne siránkoznának hát, mikor az álmodott Eldorádót nem találják sehol?

De eltekintve ettől, valóban szánalmas a papok helyzete itt úgy, mint amott. Hisz, egyik helyen a javadalom aránytalan megosztása miatt, míg egyik úgy daskál a vagyonban, mint a pocok, mely tele gabonásba jutott, addig a másik koldus, mint akár a templom egere; a másik helyen meg aránytalanul szűkös helyzetéhez képest még a leggazdagabbnak jövedelme is. Avagy, a prot. püspökök és esperesek, meg a theologiai tanárok javadalmazása megfelel-e állásuknak? Távol legyen. Aztán meg a theológus épp annyit tanul, néhol többet, mint a jogász, az orvos, a tanár, vagy a technikus. Miért van hát, hogy javadalmazása silányabb, mint a többi tudományosan képzett embereké? Azért, mert az állam nem képes méltányolni a papság munkájának értékét; azért, mert míg amazokat gondjaiba veszi úgy az iskolában, mint az életben, addig ezekkel nem számol.

Pedig, ha a pap megfelel a szó valódi értelmében vett hivatásának, több hasznót hajt a társadalomnak, mint akármelyik hivatalnok. Igaz, látszólag nincs annyi

elfoglaltsága még egy prot. papnak se, mint egy büroban dolgozó munkásnak, de, ha fel akarja dolgozni templomi szószékhez illő alakban körének társadalmi és szellemi kérdéseit, bizony, a hétnek hét napja közül nem szabad még egygyel sem, még a vasárnapal sem. Hátha még hozzávesszük azt is, hogy néhol minden társadalmi intézménynél az első sorban, legtöbbször vezérként kell harcolnia, küzdve az előítéletekkel, az elfogultsággal, a susárlással, a lemondással, meg ezer és ezer társadalmi fekélyvel, szellem-bacilussal.

De legyen. Mondjuk, hogy még sem képes felmutatni annyi pozitív eredményt, mint egy tisztviselő. Ez a körülmény sem szól ellene, mert méltólag csak az képes elbírálni munkálkodásának értékét, ki a szíveket és veséket vizsgálja, mert működése a lelkiekre vonatkozik s a lélek minémüségéről csak ritkán van alkalmunk tetteiben nyilvánuló pozitív bizonyítékot szolgáltatni. Ám, legyen más kritériuma is a papok munkálkodásának. Adjon az egyetem birtokukba bizonyos oly gyógytani ismereteket, melyek segítségével ott, hol klinikai eljárásokról szó nincs, segíthet a test betegén is.

E körülmény pozitív bizonyítékkal szolgálhatna a papok eljárásának mikéntjéről és értékéről; akkor bátran javadalmazhatna az állam minden lelkész ügyét, mint javadalmazza a megfelelő területi kör bármely, a papokkal egyenlő képzettségű niveauon álló hivatalnokait. De e körülmény, nemcsak a javadalmazással függ össze, hanem, mint fönnebb említők, összefügg magával a papossággal is.

(Vége következik.)

Tűzbiztosítás.

Alkalomszerűnek tartom, ezen tárgyat, mely már sokszor és nálamnál hivatottabb egyének részéről tárgyalatott, ismét felszínre hozni most, midőn az Igazgató-Tanácsnak 264—1897. sz. körlevele alapján egyházkerületünk egyetemes tűzbiztosítást eszközölt a Fonciere biztosító intézetnél.

Sokszor volt már meghányva-vetve a tűzbiztosításnak azon formája, hogy akár az egyes egyházkerületek, akár pedig maga az egyetemes egyház szövetkezeti alapon, saját maguk eszközöljék, egy a saját maguk részéről alakítandó kölcsönös tűzbiztosító intézet útján az egyes egyházak tűzbiztosítását.

Azok a számtalan nehézségek, melyekkel most a Fonciere kötetlen szerződés alkalmával, fegyelmi kérés terhe alatt, találkozunk, hiszen, most itt, majd amott halljuk, az el sem titkolható panaszt, jajgatást, arról győzhet meg mindnyájunkat, hogy ha e tekintetben az egy akol és egy pásztor elvét akarjuk megvalósítani: bizony-bizony, nem volna kicsinylendő dolog, ha az erők összetételével, nem biznók egyházaink biztosítását egy második személyre, kinek bizonyára haszna van belőle, mert ha nem, nem futna utána, hanem magunk vennők a fáradságot ezen ügylet házilag leendő keresztülvitelére.

E tekintetben egy már a tűzpróbát kiállott mustármagnyi kicsiny kezdetből kiindult, de most életerős fejlődésben levő alkotás áll követendő példaképpen előttünk, a »Maros-tordamegyei kölcsönös tűzkárbiztosító intézet«, mely a pár év előtt M.-Vásárhelyt megtartott hitelszövetkezeti országos kongresszuson, ország-világ előtt demonstrálta, hogy midőn a tűzbiztosítás ügyét lelkiismeretesebben szolgálja, mint bármely nyereségre alapított intézet, másfelől maga is tisztességes tőkét

takarított meg, s már csak rövid idő kérdése, hogy az eddigi 40 kr.-os díjtétel, a már meglevő 80,000 forint alaptőkének 100,000 forintba leendő emelkedésével 100 forint érték után csak 10—15 kr-ra szállíttassék alá.

Ha egy kis vármegye, Marostorda, a házikezelés terére lépve, nem bicsaklott bele, valószínű a számítás, hogy egyházkerületünk is prosperálni tudna. tekintetbe véve azon forgalmat, melyet egyházkerületünk produkál.

Beszéljenek a számok. Egyes egyházmegyékben, az 1896. évi egyházkerületi közgyűlés jegyzőkönyve szerint, a következő biztosított összegek szerepelnek:

1. Vajdahunyadi egyházmegye 76 663 frt. 2. Gyulafehérvári, 44.565 frt. 3. Nagynyed, 89,200 frt. 3. Kolozsvári, 86,410 frt. 5. K.-Kalotai, 117 385 frt. 6. Sz.-szolnoki, 213,681 frt. 7. Deési 54,435 frt. 8. Széki 72,767 frt. 9. N.-Sajói, 38,045 frt. 10. Görgényi 145,267 frt. 11. Marosi, 147,050 frt. 12. Küküllői, 53,102 frt. 13. N.-Szebeni, 36,994 frt. 32 kr. 14. Udvarhelyi, 77,645 frt. 15. Erdővidéki, 48,260 frt. 16. Sepsi, 146,580 frt. 17. Orbai, 11,810 frt. 18. Kézdi, 55,160 frt. 19. Deés, püspöki viszg. egy. 11,480 frt. 20. Fogaras, 23,900 frt. 21. Ilyefalva, 6,240 frt. 22. K.-Vásárhely, 23,520 frt. 23. M.-Vásárhely, 85,000 frt. 24. N.-Enyed, 1,740 frt. 25. S.-Szent-György 10,140 frt. 24 kr. 26. Szászváros, 13,618 frt. 27. Sz.-Udvarhely, 6,800 frt.

Ezen számok kitesznek 1.697,457 frt és 56 krt. De nincs benne kollegiumaink biztosítása, melyet hirtelenében nem kaptam meg, de tekintélyes szám lehet az is. Ide számíthatni a romániai missziót is, mely 181,670 frankkal van a közgyűlési jegyzőkönyvben kitüntetve. Hátha még a papok, tanítók, esetleg kurátorok, presbiterek privát biztosítását is ide vesszük: nőttön nővő numerussal találkozunk, mely után biztosítási összeg fizettetik.

Természetesen, van az éremnek más oldala is, mert kombinálni kell az évi átlagban fizetni szokott kártérítéseket is. Számadatok nem állanak itt rendelkezésemre, de egyszerű falusi logikával úgy gondolkozom, hogy ha Marostordamegye 80,000 forint alaptőkével dicsekedhetik, ha azok a biztosító intézetek prosperálni tudnak, akkor mi is elégegni tudnánk úgy, hogy ha pl. engem meghívnának vezérigazgatónak, én is megélnék belőle, s még hol a theológiának, hol a Szeretetháznak, hol egy s más közérdekű alkotásnak is juttathatnánk valamit

Ám, legyen. Ha a Foncierrel szerződéses elkötelezésünk van, álljunk a szavunknak. de készítsük elő a talajt, hogy majd a szerződés lejártával, alkossuk meg az »Erdélyi egyházkerületi kölcsönös tűzbiztosító intézetet«.

Csekme Ferenc.

Az egyházmegyéből.

A sz. szolnoki egyházmegye gyámintézetének ügye.

Február 12-én tartotta a múlt évi aug. 16-iki közgyűlésben megbízott küldöttség a gyámintézet feloszlására vonatkozó tanácskozását. A küldöttség tagjai az esperes elnökle alatt beható tárgyalás alá vették a kérdést s megállapodásukat jelentés alakjában határozták a részvényesek közgyűléséhez beterjeszteni. Ezt a jelentést a kérdéssel való megismerkedés céljából az esperes ur valamennyi részvényes tagnak meg fogja küldeni.

A megállapodás kiindulási alapját az esperes ur által megbízott két küldöttségi tag, Szász Ferenc egyházm. számvevő és Rózsa Sándor előterjesztése képezte. A javaslat értelmében:

1. Készíttessék kimerítő részletes vagyoni leltár; a bevehetetlennek ismert követelések törlése hozattassék indítványba.

2. Állapíttassék meg végérvényesen a segélyre jogosultak névsora.

3. Szakíttassék ki a meglevő vagyoni alapból akkora összeg, mely az utolsó évben segélyezették évjáradéka jelen értékének megfelel; vagyis annyi, a mennyi az évjáradékokat a segélyezendők élettartamára, illetve, segélyjogosultsága idejére az évjáradékok számításánál a politikai számtan és az ezen alapuló gyakorlat szerint biztosítani, elégségesnek mutatkozik.

4. Az így kiszakítandó összeg további kezelésére kértessék fel az egyházmegye oly módon, hogy az egyházmegyei közpénztár vegye át az alapot azt kedvezőleg gyümölcsöztesse, a segélyre jogosultakat tartsa nyilván és tegye folyóvá részükre az évjáradékot; a végül fennmaradó mennyiség menjen át a közpénztár tulajdonába, oly módon, hogy annak jövedelme az egyházmegyei tisztviselők s első sorban az esperesi hivatal javadalmazására fordíttassék.

5. Az alapul fennhagyandó összeg kiszakítása után megmaradó összeg osztassék ki a ma élő, tényleges részvényesek közt a következő módokat szerint:

a) Az élő részvényes tagok által részvénydíj és első évi félfizetés címe alatt tényleg befizetett összegek kamatkamatosítással számíttassanak fel, s az így megtalált végszámok arányában osztassék ki közöttük a megmaradt mennyiség. A kamat címen teljes befizetések számításba nem jöhetnek.

b) Azokra a tagokra nézve, kik a szolgálat első évében nem a gyámintézeti pénztárba fizették be félfizetésüket, hanem az özvegygyel osztottak, távolról sem a jogosultság elismeréséből, de csupán méltányossági tekintetből javasolja a küldöttség, hogy részesedési egyéb arányszámukhoz kamatfelszámítás nélkül adassék hozzá az özvegy részére tényleg átadott fizetés értéke.

Abban a reményben, hogy a részvényesek közgyűlése ezt a felette méltányos, igazságos, és egyedül célhoz vezető felszámolási módozatot minden nehézség nélkül elfogadja, a küldöttség gyámintézeti pénztárnok Vince Ödönt és Rózsa Sándor küldöttségi tagot megbízta, hogy az előmunkálatokat az elfogadandó tervezet foganatosítása céljából tegyék meg, szerezzék be a segélyezették születési adatait, a már kísérletképpen bemutatott számításokat fektessék teljesen biztos alapokra; számolják fel a naplók alapján a teljesített befizetéseket; gyűjtsék össze az özvegygyel osztott részvényes tagok által foganatosított összegek adatait, s e tekintetben a szükséghez kepest az esperes úr segítségét is kérjék.

A küldöttségi jelentést, az idő előhaladott volta miatt, valóban csak hevenyészve lehetett összeállítani; éppen azért

a részvényes tagok tájékozása céljából szükségesnek tartottam, ha nem is szórúl-szóra, de az elfogadott elvekkel teljes összhangzásban e rövid tudósítás útján értesíteni az egyházmegye lelkészi karát.

Kapcsolatban az elmondottakkal, meg kell említenem azt, hogy a »Szilágy-Somlyó« 7-ik számában a lap első cikkében valaki ezzel a kérdéssel foglalkozván, bizonyos megjegyzéssel kíséri a küldöttség javaslatát. Mivel én megjegyzés könnyen sajnálatos megtévesztésre vezethet: figyelmébe ajánlom a cikkezőnek s még inkább az érdekelt lelkészeknek az alábbiakat.

Az élő részvényesek befizetéseinek kamat-kamatos felszámítására a nevezett közleményben az mondatik, hogy »finansziális számítás szempontjából ez a kamatos-kamatokkal számított alap lehet tetszetős, de nem igazságos. Kiknek van itt határozott előnyük? Kétségkívül a régi tagoknak«. S ez előnyt példával is illusztrálja, de elismeri, hogy a régi tagok részéről a befizetett tőkének, teszem azt, »tizenöt évi kamatja most meglevő alapot gyarapította, így folytatja, »ezen tizenöt év alatt mindig fennállott: a befizető cs. ládja részére a jog, hogy a befizető halála esetén a gyámintézeti pénztárt megfelelő évi kiadással terhelje«.

A konklúzió aztán az, hogy »helyesebb lenne, arányszámul pusztán a befizetéseket venni, mert a kamatnak megfelelt a joggyakorlás (mennyiben gyakorolta, ha életben volt? Referens.) a tagsági kötelezettség egész tartamán«. Eltekintve a legutolsó mellék-mondatban foglalt, s alig érthető állítástól, nem szabad, szem elől téveszteni, hogy a számoknál nem a tetszetősség határoz, hanem maga az igazság, a szám, mely a félrevezetést nem tűri meg. A tetszetősséghez címzett firmát tehát a cikíró úr boltja fölé szegzem oda; én megmaradok a mellett a száraz igazság mellett, hogy minden vagyonból ki-kí hozzájárulási arányban részesülhet. Sőt, az ő »kamatnak megfelelő joggyakorlását«, melyet ő fedezett fel, éppen az ő álláspontja megdöntésére alkalmazom, midőn rámutatok arra, hogy miután akár az első szolgálati után, akár az ötvenedik szolgálati év után elhalt lelkészek jogosított utódjai egyforma ellátásban részesültek javadalmazás tekintetében világos, hogy az újabb lelkészek favorizált tagjai voltak az intézetnek. Ujabb, igazságtalan favorizálásra nem csak joguk nincs, de hiszem, hogy azt nem is követelik, s ha követelnék is, hiába tennék.

Referens.

TARCA.

A belmisszió történetéből.

(Vége.)

A mi a belmisszióban lelkipásztori jelleg, az a pap feladata. Az egyleti, vagy privát lelki gondozók egyenesen egyházbomlasztók. Az evangelizáció az egyházat illeti; isten országának világi alakja az egyház. Az ígéhirdetés, az apost. csel. könyve szerint, éppen az apostoloknak van főtartva, s az ígéhirdetésnek ma is életföladatnak kell maradnia, s az arra hivatottak hivatásának. Az egyleti evangelizáció általában nem az egyháznak szolgál, hanem a szektáknak. Éppen az evangélisták miatt van a legtöbb konfliktus. De, a belmissziónak más munkássága is jól beolvasható az egyházi organizmusba. Néhol példát is találunk erre. Westfaliában presbiteriumok tagjai a belmisszió munkájában már is részt vesznek.

A belmisszió némely munkaterének bizonyos mértékig való államosítására igen érdekes példa Württembergben egy intézmény, melynek neve: »Jótekonysági egylet központi vezetése«. Ez intézmény Katharina királyné 1817. évi alkotása. A királyné racionalisztikus vallásos légkörben nevelkedett. De, a racionalizmusnak az ő nemesebb irányában éles tekintete volt az ethikai föladatokra vonatkozólag. Az országban létező sok jótekonysági egylet fölött áll ez a neve-

zett hatóság, mely hivatalos jellegű, és tagjait a király nevezi ki, összeköttetésben van a vidéki hatóságokkal, s ezek által intézkedik. A pietizmus köreiből keletkezett intézeteket, egyleteket inkább csak felügyeli, nem kormányozza, s nem is annyira önálló alapításokat szervez, mint inkább a meglevőket támogatja. E hatóságban a knek is helye, és szervezete van. Keresztény önkitűzés, s állami tevékenység halad itt karöltve. E hatóságnak jelenleg huszonhét-harminc egylet, és intézet van alárendelve, s az állam eddigelő több, mint két és fél millió márkát bocsátott a központi hatóság rendelkezésére.

A munkás szeretet egy igen érdekes intézménye a párisi »petites soeurs des pauvres«. Alapítója egy szegény munkásnő, ki egy elhagyott öreg asszonyt, s egy koldusnőt vett magához. Ez egylet csupa kolduláshól él. Szekerük minden reggel a piacra vonul, s adományokkal megrakodva, tér vissza. Vendéglőkből a maradékot ők kapják meg. 1839-ben kezd meg munkáját, s jelenleg több, mint huszonhét ezer öreget tart el.

A belmisszió területét, a könnyebb áttekinthetőség végett, részekre osztva, az első részben azokat az intézményeket soroljuk, melyek a keresztyén ismeretről gondoskodnak. Ilyenek a biblia-társaságok. Az első biblia-intézetet még Carstein alapítja 1713-ban. A legnagyobb biblia-tár-

saság a londoni, mely 1804-ben alapították. Bazelben szintén 1804-ben keletkezik egy biblia-társaság, mely ismét nagyszabású. Németországban huszonöt biblia-társaság van. Az 1805. évben Regensburgban katolikus biblia-társaság keletkezik, melyet azonban Róma már 1817-ben betiltott. Valóságos iratok terjesztéséről a taktikus-társaság gondoskodik. A francia forradalom forratagában sok irodalmi salak, keresztyén-ellenes pamflet vetődött fölszínre. Ez irodalmi salak ellen veszi föl a harcot Hanna More, ki nagyszámú kis iratkákat szerkesztett, s terjesztett el. 1780-ban keletkezik a vasárnapi iskola Angliában, s ez iskola is csak szükségesebbé tette a népirodalmat. Az angol traktátus-társaság 1799-ben alakul meg, s kiadványait eddigelő nem ezrekben, de ezermillió példányban számlálja Wurster. Népies vallásos iratok terjesztése nálunk is foly, s reméljük, hogy ez iratok szelleme mindig egésséges lesz.

Külön kategóriába tartoznak a belmisszió területén azok a külön isten-tiszteletek olyanok számára, kik rendes isten-tiszteletekben, körülményeiknél fogva, nem vehetnek részt. Így, például, a »Hollandia-járók« számára a központi választmány, összeköttetésben a rajnai választmányával, utazó predikátorokról gondoskodik. E kategóriába sorozható a vasárnapi iskola is (alapítója Raikes), mely, mint volt is főnebb említve, Angliában keletkezett 1780-ban. Olvasni tanítás volt ez tulajdonképpen, de csakhamar vallásos jelleggel kapott. Németországba 1825-ben hozza be egy később baptistává lett könyvtáros, Oncken, és egy pap, Rautenberg. Ez intézmény a kolozsvári ref. egyházban is életbe lépett. A vasárnapi iskola tulajdonképp gyermek-istentisztelet, s természetes, hogy az u. n. csoport-rendszer éppen az istentiszteleti jelleggel nincs összhangban. A belmisszió területének egy másik csoportjába tartozik a diakonissza-intézmény. Említve volt már, hogy intézmény első kezdetét francia református földön találjuk, mint protestáns intézményt. Azonban, ez intézmény története, általános nézet szerint, Németországból indul ki. Ugyan már Hanna More hirdeti, hogy »könyörületet cselekedni, a nő hivatása«. Fry Erzsébet, mint quakkernő, igehirdetésbe fog, s a foglyok lelki gondozására szenteli magát, s női fegyverek javítására együletet alapít 1813-ban. Sieveking Amália a hamburgi kholeraházban önkéntes betegápolóvá lesz. Az orvosok benne ismerik föl a női betegápolás értékét Németországon. A diakonissza-ügynek a gondviselés oly férfit rendel, mint Fliedner. Az ő mintája különben Fry Erzsébet. Fliedner azilumot alapít elbocsátott nőfegyverek részére 1833-ban, később, 1836-ban diakonisszaházat. Kasserswertben diakonisszák képeztetnek, kiknek működése nem csak a betegápolásra, de az iskolára is kiterjed. A diakonissza-intézetek szervezete különböző; a strassburginak, például, bizonyos autonómiaja van. Mint Wichern a férfi-nemen levőket, úgy Fliedner a nőket vonja be a keresztyén munkás szeretet szolgálatába. Németországon 1880-ban még több volt a protestáns diakonissza, mint az apáca. Ez arány azóta megváltozott. A keresztyén munkás szeretet intézménye a Gusztáv Adolf egyület is. Érdeme, hogy nem exkluzív, s az egyházi pártok fölött igyekezik állani. Vannak, kik éppen e fényoldala miatt vonták meg tőle rokonszenvüket. Főadata diaszporák támogatása. 1832-ben alapították, és 1841-ben indul erősebb fejlődésnek. Alapítása Grossmann szuperintendens nevéhez fűződik, föllendülése pedig Zimmermann nevéhez. A katolikusok Gusztáv Adolf-egylete az 1849-ben alapított Bonifácus-egylet. Ismét egy más csoportba tartoznak az ifjúsági egyletek Főadatuk: óvni erkölcsi veszélyektől. Bazelben már 1768-ban volt egy fly egyület, mely 1825-ben új életre kelt. Protestáns példát követ a katolikus egyház, midőn 1846 óta »legény-egyleteket« szervez.

Vándorló mester-legények gondját veszi föl már a húszas években Döring elberfeldi lelkész. Első szállójukat Bonnban találjuk 1854-ben. A női ifjúság védelmére Párisban alapították az első intézet 1847-ben. Csak ezután jön a berlini Martha-udvar 1854-ben. Az ily nemű intézetek minden országban szaporodnak, s a szolgálatba lépők erkölcsi érdekeit tartják szem előtt.

Ismét egy másik részlete a belmissziói működésnek az elveszettek megmentésére irányuló intézetek. Az újabb idő belmissziójának éppen itt van kiindulási pontja. A fegyverek, és kiszabadult foglyok érdekében történekről immár hoztunk föl adatot. Ide sorozhatók a Magdolna-házak, melynek főadata elesett személyeket menteni meg. A berlini Magdolna-ház száztiz személyre van berendezve. Az iskálkosság ellen Északamerika kezd meg a harcot 1813-ban. Északamerika néhány állama a pálinkával való kereskedést 1851-ben eltiltotta. Svédország az állami birtokokon nem engedi meg a szeszfűzést.

A belmisszió egy másik munkássága a szegény-gondozásra irányul. Itt korszak alkotó a skot Cnolmers, ki községét ötven kerületre osztotta, s mindenik kerület egy-egy megbízható ember felügyelete alá tartozott. Később nőkre is rábízott e feladat. E rendszert vette mintául az elberfeldi szegénygondozás is. A szegényügy okvetlen községi gondozást kíván, akár egyházközségit, akár politikai községit, akár a kettőt kombinálva.

Új alkotása a belmisszióknak az evangélikus munkásegyletek, a szociál-demokrácia ellensúlyozására.

A bölcsődék alapítója a francia Marbeau, s az első bölcsőde Párisban nyílt meg 1844-ben. A kisdudóvódák Oberlin nevéhez fűződnek, s az 1779. évhez. A siket-néma intézetek a mult század alapításai. A siket-némák képzésében különösen két férfi magaslik ki. Az egyik egy párizsi pap, De l' Epée, a siket-némák mesterséges jelbeszédének atyja. A másik férfi Heinicke, kinek methodusa a már általánosan elterjedt hangbeszéd az eddigi jelbeszéd helyett. E jelen századra átmenetelnél találjuk az első vakok intézetét. Azonban, Szent-Lajos már 1260-ban alapított Párisban intézetet, melyben háromszáz vak volt elhelyezve. Az első tébolydát Londonban találjuk 1751-ben. Hülyék intézete Schweicban, és Párisban csaknem egyidejűleg keletkezik. A hülyékkel való bánás tekintetében a párizsi Séglin az orvosi gyógykísérletekkel szemben a nevelési mozzanatot hangsúlyozza. Hülyeség, és epilepsia között összefüggés van. Epileptikusok számára az első intézetet Bost alapítja Laforce-ban.

T. közönség! A keresztyén szeretet munkáinak történetét, istennek hála, ki nem merithettem. Hiszen, a forrás: a szeretet, végtelen Végűi, az egész belmisszióknak, a keresztyén szeretet minden munkájának elvét, hadd, foglaljam ez ígébe: »Dicsőség a magasságos mennyekben az istennek, és a földön békesség, és az emberekhez jóakarat.« (Luk 2, 14.)

Molnár Albert,
theol. tanár.

Különfélék.

== Februárban a következő pályázó cikkek jelentek meg Lapunkban A lelkeszi illetmények kiegészítése. Reflexiók, az 1897. című cikke. Amicus Plato, amicus Arisoteles, sed magis amica veritas.

Szívesen kérjük olvasóinkat, hogy szavazatukat márc. 10-ig bezárólag, beküldeni sziveskedjenek.

== Lapszemle. E nem szokatlan gyűjtőnév alatt emlékszünk meg arról az érdekes, és bizony, kemény polémáról, mely a debreceni, és a budapesti két protestáns lap közt ütött ki. A debreceni Prot. Lapban Ferenci Gyula »A hazáról« irván cikket. Szabó Aladárnak, és Szócs Farkasnak azt imputálta, hogy az általuk képviselt irány, és az általuk gédelgetett ujkor evangelisták szerint a hazaszeretet fogalma elvész, mert azt predikálják, hogy istennek országa nem a mi magyar világunkból való; hogy felforgatják szemeket, imádkoznak, mint a képmutató farizeusok, s meg-rágalmaznak azokat, kik kuncsorgás, és szemérmetlen újjászületés nélkül becsületesen dolgoznak, hivi az evangéliomnak, s mint reformált keresztyének, de mint magyar polgárok akarnak itt küzdeni, élni, és halni. A szerkesztő csillag alatt a többek közt ezt mondja: »Valóban, alig volt egyházunkban veszedelmesebb irány, mint a minövel leg-

ujabban Budapestről fenyegetnek. »Erre Szabó Aladár a »Prot. Egyh. és Isk. Lap« ban elnevezi debreceni kollégánkat »a tehetetlenség, és mozdulatlan, a megújulni, és haladni nem akarás közlőnyének«; sajnálja Ferenci Gyulát, de természetesen találja, hogy a szerkesztő »a gonosz cikket még gonoszabb szerkesztői megjegyzéssel látta el«; mert nincs tisztában a keresztyén élet nivoltával; az »leptalan, és roszindulatú rágalmakat határozottan visszautasítja; sat. sat. és ezzel végzi: »nem tudom, hogy fog-e még valaki valaha a debreceni Prot. Lappal foglalkozni, de merjük állítani, hogy a gyalázat ama polcárul, melyre mi most felhelyeztük, nem egy hamar veszi le valaki«. Hat, ezek igen kemény dolgok. Mi lapársaink vitájába ez uttal, és egyelőre bele nem elegyedünk. De itt volna az ideje, vagy már közeledik, hogy nem hatalomszóval, de a protestáns szellemnek a kálvini egyházba beillő tekintélyével kimondja valaki a »quos ego«-t; vagy váljék ki közülünk az, a ki a nálunk még idő előtti amerikai szélsőségekkel, minden jóakarat dacára, a teljes felbomlás magvait hintegeti. Társadalmi úton szabad mindenkinek a törvények által megengedett bolondságokat elkövetni, de az egyház fedezete alatt, tán nevében is, belopni az egyházba az összeomlás csiráit: az bűn.

= Szabad Izrael. Budapesten a »Szabad Izrael« nevű új zsidó felekezet nem rég szervezett hitközséggé alakult, s most alapszabályainak végleges jóváhagyását várja a kultuszminisztertől. Kondor József, dr. az új hitközség főrabijára a következő tíz pontban foglalta össze a hitközségnek eltérő hitelveit: Nem hisznek a Messiás eljövételében; nem hisznek a testnek föltámadásában; nem hisznek a talmod dogmatikus erejében; az isten-tiszteleteket csakis magyar nyelven kell végezni; az isten-tiszteleteket szombat helyett vasárnap kell megtartani; szombaton csak a fáradságos munka essék tilalom alá; bőjti nap egy évben csak egy legyen; a szertartásokat alaposan kell reformálni; a vegyes párok vallási száncközlésének megadása; az újszülött fiú vallási fölvatása áldás által történjék. A Szabad Izrael-hitközség központi irodájában eddig 1400-an jelentkeztek; ezek között vannak iparosok, kereskedők, tanárok, orvosok, ügyvédek, sőt egy országgyűlési képviselő is.

= Nyilvános számadás, és hálás köszönet. Toplicai templomunk építési költségeinek fedezésére a kibocsátott kéregető

ivek tolytán 1896. év végéig a következő adományokat vettük: Mezei Ödön 3 frt. Gr. Kuun Géza 1 frt. Lénárt József 2 frt. Magyaróczy egyh. 25 frt. Mara Sándor 5 frt. Szilassy Aladár 5 frt. Kun Bertalan 10 frt. Székesfejevári csendőr százados 9 frt 75 kr. Maros-Vásárhelyi egyh. 2 frt. Szelnikai csendőr-őrs 1 frt 70 kr. Dévai egyh. 2 frt. Gernyeszegi egyh. 1 frt. Kabai egyh. 1 frt. Kisújszállási egyh. 5 frt. Nádudvari egyh. 1 frt. Szentesi egyh. 5 frt. Turkevei egyh. 2 frt. Fogarasi egyh. 2 frt. Nagy-Enyedi egyh. 2 frt. Rákospalotai egyh. 1 frt. Kunszentmiklósi egyh. 2 frt. Győri egyh. 1 frt. Csik-Szeredai egyh. 1 frt. Weér György 2 frt. Zágonyi egyh. 1 frt. Mező-Turi egyh. 5 frt. Debreceni egyh. 10 frt. Hajdu-Nánási egyh. 3 frt. Hadházi egyh. 2 frt. Varsolci egyh. 1 frt. Kézdi-Vásárhelyi egyh. 1 frt. Uzoni egyh. 1 frt. A toplicai gyűjtés eredménye 62 frt 30 kr. Együtt: 178 frt 75 kr. A »Protestáns Közlöny« 1895. 26-ik számában el van számolva 131 frt 29 kr, és 10 frt értékű mésző. A két elszámolás összege: 310 frt 04 kr. és 10 frt értékű mésző. Az Ig. Tanács adott 2000 frt segélyt. Az 1893. évben Toplicán tartott bál jövedelméből 167 frt; az 1894. évben Borszéken tartott hangverseny jövedelméből 535 forintot kaptunk. Id. Éltető Albert egyh. gondnok adott 2000 frt kamat nélküli kölcsönt. Ezen összegekkel díszes templomunkat 1895. év nyarán fölépítettük; már csak fölszentelésre vár. Reméljük hogy ez évben ez is megtörténik. A már készen levő templomba id. Éltető Albert és neje egy szép bársony szőszektakarót csináltattak. Itt e végvidéken a csikgyergyói katolicizmus lábánál a protestáns buzgóság életre hívó megnyilatkozásával épült templomunk, reméljük, századokig fogja hirdetni jöltévőink nemes tetteit. Az a tudat, hogy a protestantizmus hajóját egy lépéssel előre vitték s mint egy világító tornyot építettek e végvidéken, mely hivatva van bevilágítani a sötétség birodalmába, legyen felemelő jutalma nemes cselekedetüknek. Toplica. 1897. febr. 20-án. Pál Károly, toplicai ref. körlelkész.

= Nyilvános köszönet. A páncélcsehi ev. ref. torony-alap javára folyó hó 13-án rendezett zártkörű táncvigalom és folyó hó 14-én rendezett polgári bál alkalmával tiszta jövedelem volt 61 forint. Felülfizettek: Dr. Bihari Gyula 2 frt. Özv. Sáhín Joáchimné 1 frt. Vitályos Lajos 1 frt. Török Dávid 1 frt. Albert Ferenc 50 krt. Bitai Katalin 50 krt. Jakobi Dávid 1 frt. Fridman Albert 50 krt. Lengyel Bertalan 50 krt. Szarka József 50 krt. Homokos Gyula 50 krt. Sárosy Károly 50 krt. Péterfy Ferenc 50 krt. Sáhín Lukács 1 frt. Swarc Jakab 50 krt. Márkovics Zoltán 50 krt. Prikel Gyula 2 frt. Volf Lajos 50 krt. Biró Géza 1 frt. Józsa Albert 1 frt. Szakács István 1 frt. Bodor Károly 6 frt. 60 krt. László Ferenc 10 krt. Rápolti Mihály 20 krt. Moldován György 50 krt. Özv. Mike Lajosné 20 krt. Szép István 50 krt. Összes felülfizetés 25 frt 60 kr. Ugyancsak a fönnebbi cél javára a csáki gorbói aljárásbíró Prikel Gyula, és kir. aljegyző Swarc Lajos 1—1 trtot adományoztak. Fogadják a t. felülfizetők, az egyház iránt tanúsított buzgóságukért, úgy a magam mint egyházam nevében e helyen is hálás köszönetem nyilvánítását. Páncélcseh, 1897. évi február 20-án Szakács István, páncélcsehi ev. ref. lelkész.

HIVATALOS RÉSZ.

2943—1896

KÖRLEVEL.

*valamennyi erdélyi ev. ref. egyházmegye
utiszt. Esperesének.*

Az oklevel nélkül szűkölködő idős ev. ref. tanítóink érdekében elhatározástván, a nagy-enyedi kollégiumi Elöljáróság hozzájárulása mellett, egy tanítói póttanfolyam tartása, ennek idejére, módozataira, és föltételeire nézve a következőket rendeljük.

A kívánt póttanfolyam a nagy-enyedi Bethlen-kollégium tanító-képezdejében folyó év jul. 4-től aug. 3-ig, illetőleg, a képesítő vizsgálatokkal együtt, aug. 10-ik napjáig fog tartatni.

Az érdekelte tanítók, kik e póttanfolyamban részt venni akarnak, az egyházmegyék esperesei által útasíttatnak, hogy kérvényeiket a póttanfolyamra bocsáttatás iránt terjesszék be esperesi úton a n.-enyedi tanító-képezde igazgatójához, nt. Nagy Lajos aa.-hoz, legkésőbbben, és kimaradhatatlanul folyó év ápril. 10-ig. A kérvényhez csatolandó: keresztlevel, a végzett tanulmányokról, szolgálatról, és különösen a jelen alkalmazásról szóló bizonyítványok, és a kérelmező rövid életrajza.

Az egyházmegyék nt. esperesei az így fölszerelt kérvényeket saját véleményükkel látják el, és együttesen felküldik a fönnebb kitűzött határidőig a n.-enyedi tanító-képezde igazgatóságához.

A póttanfolyamon megjelenő tanítók tájékoztásul tudatjuk, hogy a n.-enyedi Bethlen-koll. előjárósága gondoskodik:

a) benlakásról, a mennyiben megfelelő számú lakszobát rendez be, a szükséges bútorokkal fölszerelve; ágyneműről azonban maguk a tanítók gondoskodnak hazulról, sőt mint

rendkívüli, de benlakó tanulók, minden tekintetben kötelesek lesznek, magukat a benlakási törvényeknek alávetni;

b) olcsó étkezéssel, saját költségükön, a mennyiben az előjáróság intézkedni fog, hogy a gimnáziumi konviktus helyiségében naponta 36 kr-ért ebédet, és vacsorát kaphassanak. Ezen olcsó étkezés, azonban, csakis akkor biztosítható, ha legalább tizenhatsz-husz egyén veendi igénybe az ételmezést.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazg.-Tanácsának Kolozsvárrt, 1897. febr. 6-án tartott üléséből.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Szász Domokos,
rei. püspök, mint elnök.

148—1897.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebelezett s o m o s d i egyházközség másodosztályú lelkészi állomására ezennel pályázat nyitratik.

Javadalom tisztességes lakáson, mellék-épületeken, veteményes kerten kívül, 543 frt. 20 kr. pénz, félévi előleges részletekben; továbbá, húsz hektoliter rostált búza, húsz hektoliter száraz szemes törökbúza az egyházközség magtárából, 160 frt. értékben; nyolc hold, 1235 négyszögöl kanonika-porcio haszonélvezete, 50 frt. értékben, tűzifa, és munkatételek 86 forint, összesen 839 frt. 20 kr.

Pályázati határidő: 1897. márc. 26. Folyamodványok nt. Ravasz János, esperes aa.-hoz küldendő, Mező-Bándra.

Kolozsvárrt, 1897. febr. 21.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.